Strategia Rozwoju Miasta Siedlce do 2025 roku

Diagnoza stanu istniejącego

Projekt, wersja 3.0

Spis treści

1. Analiza realizacji dotychczasowych kierunków rozwoju miasta 3
2. Rola diagnozy w opracowaniu strategii rozwoju..... 6
3. Metodyka analiz diagnostycznych..... 8
4. Analiza porównawcza jako podstawa oceny diagnostycznej 9
5. Struktura przestrzenna miasta jako podstawa konkretyzacji oceny diagnostycznej 10
6. Obszary rozwojowe miasta Siedlce..... 20
   6.1. Sytuacja demograficzna, struktura ludności i problemy społeczne..... 21
   6.2. Środowisko przyrodnicze..... 31
   6.3. Potencjał gospodarczy 37
   6.4. Rynek pracy 48
   6.5. Infrastruktura komunalna i mieszkaniowa..... 56
   6.6. Infrastruktura drogowa..... 62
   6.7. Wychowanie przedszkolne i edukacja..... 67
   6.8. Kultura, sztuka, sport i rekreacja 80
   6.9. Finanse miasta 86
7. Analiza SWOT jako synteza ustaleń diagnostycznych..... 89
8. Zjawiska kryzysowe w mieście – podsumowanie analizy..... 95
9. Zewnętrzne polityki publiczne warunkujące przyszłe procesy rozwojowe..... 99
   9.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030..... 99
   9.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020 oraz strategie zintegrowane 101
   9.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030..... 105
   9.4. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku 106
   9.5. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego... 109

1. Analiza realizacji dotychczasowych kierunków rozwoju miasta

Każda diagnoza oraz strategia musi być w pewnym sensie kontynuacją dotychczas realizowanych zamierzeń. Niewłaściwą jest bowiem sytuacja, w której opracowuje się kierunki rozwoju miasta bez odniesienia ich do wcześniej realizowanych polityk. Dlatego przed określeniem aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej miasta, zdecydowano się dokonać analizy realizacji dotychczasowych kierunków rozwoju miasta Siedlce. Realizowało ono swoją politykę rozwojową w oparciu o Strategię Rozwoju Siedlec do roku 2015, przyjętą Uchwałą Nr XXI/229/2007 Rady Miasta Siedlce z dnia 30 listopada 2007 roku w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Siedlec do roku 2015. Była to aktualizacja dokumentu uchwalonego Uchwałą Nr XXIX/422/2000 Rady Miasta Siedlce z dnia 28 grudnia 2000 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Siedlec do roku 2010.

Strategia Rozwoju Siedlec do 2015 r. jest dokumentem kierunkowym, wyznaczającym główne cele strategiczne, cele operacyjne, a także priorytetowe działania służące długofalowemu rozwojowi miasta. Stała się ona również dokumentem wyjściowym, stanowiącym podstawę do przygotowywania projektów, również realizowanych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Autorzy dokumentu podkreślali, że nie jest on „receptą na sukces", ale dokumentem wskazującym najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne, na których powinna być skoncentrowana uwaga władz miasta w okresie do roku 2015. Natomiast realizację zapisów tego dokumentu uzależnili od determinacji obecnych i przyszłych władz miasta, ale przede wszystkim od zasobności budżetu miasta i możliwości pozyskania dodatkowych zewnętrznych środków finansowych ze źródeł krajowych i zagranicznych.

Struktura kierunków polityki rozwojowej Siedlec zawarta w Strategii do 2015 r. składała się z wizji, misji, 4 celów strategicznych, 18 celów operacyjnych i 84 działań. Wizję rozwoju miasta Siedlce do 2015 r. określono jako:

Siedlce stolicą subregionu, miastem dynamicznego rozwoju w harmonii z otoczeniem

Była to wizja silnie związana z ustaleniami poczynionymi w dokumencie strategicznym z 2000 r. i kładąca nacisk na utrzymanie najważniejszych funkcji subregionalnych oraz dynamiczny rozwój dokonujący się w harmonii z otoczeniem. Natomiast misję samorządu lokalnego Siedlec określono w analizowanym dokumencie w następujący sposób:

Misją siedleckiego samorządu lokalnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków do długofalowego, zrównoważonego rozwoju opartego na wiedzy, nowoczesnych technologiach, przedsiębiorczości, umożliwiającego wzrost zatrudnienia i poprawę

warunków życia mieszkańców z zachowaniem wartości kulturowych i środowiska naturalnego.

Wizja i misja rozwoju wyznaczyły podstawowe kierunki prac nad określeniem strategicznych celów rozwoju miasta Siedlce oraz sposobu ich realizacji. W procesie budowania Strategii miasto określiło sobie 4 zasadnicze cel strategiczne, które zostaną poniżej opisane i przeanalizowane z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych rezultatów.

Cel A. Siedlce stolicą subregionu.

Pierwszy cel strategiczny odnosił się do kryteriów przestrzenno-funkcjonalnych, związanych z obszarem wschodniego subregionu województwa mazowieckiego oraz rolą, jaką mają w nim pełnić Siedlce. Jako kluczowe przy realizacji tego rodzaju zadań uznano cele operacyjne związane z (1) dostępnością komunikacyjną, (2) edukacją i kulturą, (3) lecznictwem, (4) sportem, turystyką i rekreacją, (5) funkcjami administracyjnymi i ogólnie pojętym rozwojem społeczno-gospodarczym. Zaplanowano również realizację konkretnych przedsięwzięć mających zbliżać miasto do osiągnięcia wyznaczonych celów. Samorząd lokalny miał pełnić w tych przedsięwzięciach (samodzielnie lub we współpracy z innymi podmiotami) rolę inicjatora, inwestora i/lub organizatora. Wśród nich były m.in.: modernizacja infrastruktury drogowej i kolejowej (np. modernizacja odcinków dróg stanowiących podstawowy i dodatkowy układ drogowy miasta, budowa tunelu pod torami kolejowymi i parkingów w sąsiedztwie PKP, modernizacja dworca PKP), podnoszenie stanu i budowa infrastruktury edukacyjnej oraz sektora kultury, wsparcie placówek ochrony zdrowia oraz modernizacja infrastruktury jemu służącej, budowa i poprawa stanu infrastruktury sportowej (m. in. budowa Regionalnego Ośrodka Sportu, Rekreacji, Rehabilitacji i Turystyki), turystyczno-rekreacyjnej (infrastruktura turystyczna nad zalewem siedleckim) oraz wspieranie działań podmiotów działających w tych dziedzinach, a także działania zmierzające do umacniania przez Siedlce roli silnego ośrodka administracyjnego.

Cel B. Siedlce ośrodkiem konkurencyjnej i nowoczesnej gospodarki

Drugi cel strategiczny miał charakter czysto ekonomiczny i nawiązywał do podnoszenia konkurencyjności i nowoczesności lokalnej gospodarki. W ramach jego realizacji określono dwa cele operacyjne: (1) stymulowanie i wspomaganie rozwoju gospodarczego miasta oraz (2) rozwój kapitału ludzkiego dla potrzeb nowoczesnej gospodarki. Drugi cel strategiczny ma więc pewien związek z niektórymi celami operacyjnymi wcześniej opisanego, pierwszego celu strategicznego. W ramach wyodrębnionych celów operacyjnych wyróżniono również szereg planowanych działań, związanych z: wsparciem i stymulowaniem różnych sektorów działalności gospodarczej (m.in. poprzez ulgi i zwolnienia w podatkach i opłatach lokalnych),

promocją gospodarczą i pozyskiwaniem inwestorów oraz monitoringiem i diagnozowaniem sytuacji gospodarczej miasta, integracją oferty edukacyjnej ze specyfiką lokalnej gospodarki oraz wsparciem procesów elastyczności podaży pracy oraz wzmocnieniem sektora poradnictwa zawodowego.

Cel C. Siedlce miastem zrównoważonego rozwoju w harmonii z otoczeniem

Trzeci cel strategiczny nawiązywał przede wszystkim do spraw związanych z ładem przestrzennym, szeroko pojętymi relacjami miasta z otoczeniem przyrodniczym oraz efektywnymi i zrównoważonymi systemami organizacji infrastruktury transportowej (w tym głównie transportu rowerowego oraz publicznego transportu drogowego) oraz informacyjnej. W ramach tego celu strategicznego wyodrębniono sześć celów operacyjnych: (1) usprawnienie układu drogowo-ulicznego, (2) optymalizacja gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami, (3) rozwój systemów ciepłowniczych, gazowych i elektrycznych, (4) poprawa ładu przestrzennego w mieście, (5) rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz (6) rozwój komunikacji publicznej. Jest to więc jeden z bardziej obszernych i kosztownych celów strategicznych. Określono w nim bowiem działania związane m.in. z rozbudową infrastruktury drogowej i transportu publicznego, modernizacją i rozbudową infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej, energetycznej, teleinformatycznej oraz gospodarki odpadami oraz rewitalizacją i poprawą stanu przestrzeni publicznych (w tym terenów zieleni).

Cel D. Siedlce miastem aktywnej społeczności, wygodnym i bezpiecznym

Ostatni, czwarty cel strategiczny dotyczył spraw „miękkich” związanych z kapitałem społecznym, aktywnością obywatelską oraz jakością życia i bezpieczeństwem publicznym. W ramach tego celu wyróżniono cztery cele operacyjne: (1) aktywizacja społeczności lokalnej, w tym organizacji pożytku publicznego, (2) poprawa bezpieczeństwa publicznego, (3) poprawa bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców oraz (4) rozwój budownictwa mieszkaniowego. Osiągnięcie założonych celów uwarunkowano realizacją działań związanych ze wsparciem i aktywizacją potencjału społecznego tkwiącego w lokalnej wspólnocie samorządowej, wspomaganiem podmiotów odpowiadających za bezpieczeństwo publiczne (Państwowa Straż Pożarna, Policja, Straż Miejska), a także z rozwojem systemów bezpieczeństwa socjalnego i publicznego mieszkańców oraz budownictwa mieszkaniowego.

Generalnie, starając się dokonać oceny realizacji dotychczasowej Strategii miasta należy powiedzieć, że założone cele zostały w dużej części osiągnięte. Udało się zrealizować szereg inwestycji podnoszących poziom i jakość życia w mieście oraz aktywność mieszkańców (m.in.: Budowa Parku Wodnego, Modernizacja budynku Miejskiego Ośrodka Kultury i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Siedlcach, Modernizacja budynku "Podlasie", rozbudowa budyn-

ku Centrum Kultury i Sztuki w Siedlcach, czy też Modernizacja budynku „Sojusz" dla potrzeb kultury przy ulicy Pułaskiego 7 w Siedlcach). Ponadto wykonano kilka inwestycji infrastrukturalnych, które w dużym stopniu zwiększyły atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą miasta: zrealizowane projekty budowy wewnętrznej obwodnicy miasta Siedlce, budowy sieci szerokopasmowej w mieście Siedlce, przebudowy drogi wojewódzkiej nr 698 – ul. Janowskiej w Siedlcach, modernizacji oczyszczalni ścieków, przebudowy ulicy Piaski Zamiejskie. Podjęto również działania zmierzające do pozyskania nowych inwestorów i zwiększenia liczby miejsc pracy (m.in. projekt kompleksowego przygotowania trenów inwestycyjnych w mieście Siedlce przy ul. Brzeskiej włączonych do Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, powołanie funkcji Pełnomocnika Prezydenta ds. Obsługi Inwestorów, funkcjonowanie Siedleckiej Rady Biznesu). Do opisanych projektów i działań należy dodać inne, często realizowane w mniejszej skali, jednak wpływające pozytywnie na dalszy rozwój miasta.

Niemniej jednak, mimo realizacji wielu pozytywnych przedsięwzięć, trzeba powiedzieć, że miasto Siedlce w dalszym ciągu wymaga mądrej i stabilnej polityki inwestycyjnej. Wykonane inwestycje zaczęły także generować wyższe koszty funkcjonowania lokalnej infrastruktury. W kolejnej perspektywie należy więc zwrócić szczególną uwagę na możliwości powiększania dochodów miasta i ograniczania wydatków w celu zbilansowania budżetu. Ponadto, ważne jest przynajmniej częściowe podtrzymanie działań inwestycyjnych, przy czym najkorzystniejsze dla miasta będzie realizowanie tych, które będą w istotny sposób dofinansowane ze źródeł zewnętrznych. Wysoce ryzykowne byłoby opieranie w najbliższej perspektywie możliwości inwestycyjnych miasta wyłącznie na własnych zasobach finansowych.

2. Rola diagnozy w opracowaniu strategii rozwoju

Strategia rozwoju jest kluczowym dokumentem planowania strategicznego w wymiarze terytorialnym. Najogólniej mówiąc, zarysowuje ona „drogę przejścia od stanu istniejącego do stanu docelowego z wyborem określonych priorytetów i własnym, kreatywnym udziałem". Istotą strategii nie jest więc charakterystyka obecnego stanu danego terytorium, nie jest ją również wizja jego rozwoju. Elementy te są ważne, jednak kluczowe, a jednocześnie najtrudniejsze, jest takie zaplanowanie działań, które przynajmniej w części pozytywnie zmieni aktualną sytuację i zbliży obszar do pożądanej wizji przyszłości. Jednym z głównych założeń strategii rozwoju jest bowiem to, że „można, zarówno w skali indywidualnej jak i zbiorowej, projektować celowe działania, określone przez działający podmiot (podmioty). Co więcej, na podstawie dotychczasowych doświadczeń można także z pewnym prawdopodobieństwem przypuszczać, że podejmowane działania prowadzić będą do określonych skutków".

Rycina 1. Model konceptualny budowy strategii rozwoju terytorialnego.

Tworzenie strategii rozwoju jest procesem sekwencyjnym, tzn. że każdy kolejny etap procesu rozpocznie się po zakończeniu poprzedniego. Nie można określać celów bez zakończenia etapu diagnozowania obszaru, nie można też wyznaczać działań, jeśli nie określiło się celów itd. Niniejszy dokument jest pierwszym etapem opracowywania Strategii i polega na **szczegółowej diagnozie stanu istniejącego**.

Opracowana diagnoza jest również bezpośrednio związana z regulacjami wynikającymi z **Ustawy z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw**. Wśród szeregu zmian prawnych wprowadzanych przedmiotową nowelizacją kluczowe znaczenia mają nowe uwarunkowania prawne prowadzenia polityki rozwoju na szczeblu gminnym i powiatowym. Nowelizacja ustawy wprowadziła mianowicie instytucję „programów rozwoju" gmin i powiatów, które stanowić mają, stosownie do brzmienia przepisu art. 15 uzppr po nowelizacji, dokumenty o charakterze operacyjno-wdrożeniowym - ustanawiane w celu realizacji celów zawartych w strategiach rozwoju i określające działania przewidziane do realizacji zgodnie z ustalonym systemem finansowania i realizacji, stanowiącym element programu. **Elementem obligatoryjnym programu winna być diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej** w odniesieniu do zakresu objętego programowaniem strategicznym oraz wyniki raportu ewaluacyjnego, o którym mowa w art. 15 ust. 62.

Diagnozowanie sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru polega na „**opisie stanu w intencji jego zmiany**" (Dutkowski 2004: 15). Celem diagnozy jest więc opisanie czynników rozwoju w celu takiej ich zmiany, która przyniesie wzrost poziomu życia i zaspokojenia potrzeb społecznych. Diagnoza nie jest więc dokonywana z ciekawości poznawczej, czy w celu weryfikacji teorii naukowych (Dutkowski 2004: 16) – ma ona charakter wyłącznie praktyczny i „poszukuje" odpowiedzi na pytanie: „jak jest?" czasami również: „dlaczego tak jest?" oraz „co lub kto korzysta lub traci w wyniku danego stanu rzeczy?" (Pszczołowski 1978; za: Dutkowski 2004). Jak twierdzi Parysek (1997: 120), „w zasadzie każdy z czynników rozwoju znajduje się w sytuacji typowych zasobów. Czynnik taki należy zatem zauważyć, poznać, ocenić jego wartość użytkową, pozyskać oraz odpowiednio wykorzystać." Istotą diagnozy jest właśnie zauważenie, poznanie i ocena wartości użytkowych poszczególnych czynników rozwoju.

Istotą diagnozy jest to, że opiera się ona na porównaniu stanu obserwowanego (istniejącego) ze stanem uznawanym za prawidłowy, pożądany, słuszny. W przypadku jednostek terytorialnych jest to dość trudne, ponieważ można co prawda określić przedział liczbowy stanu pożądanego (np. przyrost naturalny ludności na poziomie zapewniającym zastępowalność pokoleń), jednak bardzo trudne jest określenie dokładnych wartości, do których powinno się dążyć. Dlatego właśnie, w celu lepszego zobrazowania obecnej sytuacji gminy, wartości opisujące poszczególne czynniki rozwoju zostaną **porównane z wartościami dla tzw. grupy porównawczej**. Wybór jednostek porównawczych jest szczególnie istotny w tych elementach diagnozy, które opierają się na danych ilościowych, wskaźnikach (m. in. demografia, sytuacja finansowa). Dane te byłyby bowiem zupełnie nieprzydatne, gdyby nie istniał dla nich żaden punkt odniesienia. Opis sposoby doboru jednostek do grupy porównawczej przedstawiono w dalszej części diagnozy.

3. Metodyka analiz diagnostycznych

Opracowanie diagnozy stanu istniejącego wiązało się z wykorzystaniem szeregu metod i technik badawczych. Zastosowano przy tym tzw. mieszane podejście badawcze (*mixed methods approach*), stosowane w badaniach społecznych po to, by słabości danych statystycznych uzupełniać mocnymi stronami informacji jakościowych i opisowych. W analizie stanu istniejącego wykorzystano następujące metody i techniki badawcze:

1. **Metoda *desk research*** polega na analizie, interpretacji i przedstawieniu kluczowych informacji z publicznie dostępnych źródeł, zarówno w ujęciu statycznym jak i dynamicznym. W ujęciu statycznym zostały zaprezentowane te dane, które dla przedmiotu analizy są istotne wyłącznie jako aktualny obraz stanu. W ujęciu dynamicznym została przeprowadzona analiza danych, których interpretacja jest istotna dopiero w ujęciu

zmiany czasowej. Metodą *desk* research odniesiono zarówno do danych statystycznych, jak i do opracowań jakościowych opartych głównie o informacje tekstowe.

2. **Analiza dokumentów** to technika *desk reserach* polegająca na analizie kluczowych dokumentów strategicznych w celu wykazania wpływu zawartych tam decyzji strategicznych na rozwój miasta Siedlce. Analiza dokumentów odnosi się m. in. do strategii rozwoju, programów operacyjnych i innych, których realizacja jest istotna z punktu widzenia funkcjonowania i rozwoju miasta.
3. **Badanie kwestionariuszowe** przeprowadzone wśród pracowników Urzędu Miasta i jednostek organizacyjnych, w celu pogłębienia analizy jakościowej i ilościowej wykorzystywanej na etapie diagnostycznym. Pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczyły tych zagadnień, które nie są dostępne w statystykach GUS i innych ewidencjach oraz publicznie dostępnych źródłach.

4. Analiza porównawcza jako podstawa oceny diagnostycznej

Istotnym wstępnym elementem diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej Siedlec był odpowiedni dobór jednostek do grupy porównawczej. Ostatecznie postanowiono wybrać grupę porównawczą składającą się z 8 miast:

1. Łomża – miasto na prawach powiatu położone w zachodniej części województwa podlaskiego, liczące ok. 62 tys. mieszkańców, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,
2. Ostrołęka – miasto na prawach powiatu położone w północnej części województwa mazowieckiego, liczące ok. 54 tys. mieszkańców, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,
3. Biała Podlaska – miasto na prawach powiatu położone w północnej części województwa lubelskiego, liczące ok. 58 tys. mieszkańców, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,
4. Skierniewice – miasto na prawach powiatu położone w północno-wschodniej części województwa łódzkiego, liczące ok. 50 tys. mieszkańców, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,
5. Krosno – miasto na prawach powiatu położone w południowo-zachodniej części województwa podkarpackiego, liczące ok. 47 tys. mieszkańców, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,

6. Tarnobrzeg – miasto na prawach powiatu położone w północno-zachodniej części województwa podkarpackiego, liczące ok. 50 tys. mieszkańców, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,
7. Ciechanów – miasto położone w północnej części województwa mazowieckiego, liczące ok. 45 tys. mieszkańców, siedziba powiatu ciechanowskiego, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich,
8. Sieradz – miasto położone w zachodniej części województwa łódzkiego, liczące ok. 45 tys. mieszkańców, siedziba powiatu sieradzkiego, do 1999 r. siedziba władz wojewódzkich. sieradzkiego

Grupę miast porównawczych wyodrębniono korzystając z literatury przedmiotu dotyczącej subregionalnych biegunów wzrostu (Dziemianowicz i in. 2011) i stosując kryteria podobieństwa do miasta diagnozowanego. Wśród nich są:

- kryterium wielkościowe (miasto liczące minimum 40 tysięcy mieszkańców),
- kryterium położenia w układzie regionalnym (miasto w środkowej lub wschodniej Polsce, położone na obszarze byłego Królestwa Kongresowego lub Galicji),
- kryterium historyczno-administracyjne (status miasta wojewódzkiego w latach 1975-1998),

Założono, że każdy z wybranych miast musi spełniać wszystkie trzy kryteria podobieństwa do analizowanego miasta Siedlce.

5. Struktura przestrzenna miasta jako podstawa konkretyzacji oceny diagnostycznej

Najważniejszą zasadę oceny diagnostycznej przyjętą w niniejszym opracowania jest wyprowadzanie wniosków w oparciu o porównanie sytuacji miasta w poszczególnych aspektach z sytuacją w jednostkach podobnych pod względem funkcjonalnym (zob. rozdział 4) bądź wartościami optymalnymi w danej dziedzinie. Dodatkowo jednak zdecydowano się wprowadzić jeszcze jeden przestrzenny aspekt analizy, który w większym stopniu uszczegóławia wnioski i pozwala na **wyprowadzenie rekomendacji ukierunkowanych terytorialnie** w ramach wewnętrznych obszarów miasta Siedlce.

W Siedlcach pomimo braku formalnego podziału administracyjnego obszaru miasta, można wyodrębnić jednostki strukturalne – dzielnice i osiedla mieszkaniowe, charakteryzujące się pewną własną indywidualnością. Na potrzeby delimitacji obszarów problemowych **Siedlce podzielono na 28 obszarów**, wyznaczonych w procesie porównywania funkcji terenu, charakteru zabudowy oraz intensywności użytkowania. Nazwy obszarów są umowne.

Obszar **osiedli Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa (1)**, położone jest w północnej części miasta, między ulicami Prusa, Sokołowską i Asłanowicza na terenie o powierzchni około 35 ha. Pierwsze, czteropiętrowe bloki powstały na osiedlu Czerwonego Krzyża w latach siedemdziesiątych, na fali intensywnego rozwoju przemysłu. W kolejnej dekadzie zbudowano cztero- i jedenastopiętrowe bloki na osiedlu Błonie. Najmłodszym osiedlem w tym rejonie jest osiedle Rynkowa, którego budowę rozpoczęto w 2000 roku, ostatnie bloki na tym osiedlu zostały ukończone w 2010 roku. Osiedle Rynkowa zajmuje obszar ok. 3 ha i zabudowane jest blokami (9 piętrowymi z garażami podziemnymi). Przy ul. Czerwonego Krzyża ma siedzibę Straż Pożarna, w której sąsiedztwie zlokalizowane jest targowisko.

Rejon ul. Floriańskiej (2) obejmuje głównie zabudowę jednorodzinną na terenie o powierzchni 76 ha. Jest to jedna z głównych ulic w Siedlcach. Zlokalizowane są tu I Liceum Ogólnokształcące, kościół św. Stanisława, skwer Tadeusza Kościuszki, publiczne gimnazjum nr 3 z oddziałami integracyjnymi, szkoła podstawowa nr 5, dawna parowozownia z początku XX wieku, dworzec kolejowy.

Po południowej stronie torów kolejowych znajdują się **koszary (3)**, w których w latach 30. był sztab 8 Dywizji Piechoty ,22 Piechoty ,9 Pułk Artylerii Lekkiej. Po wojnie garnizon 3 Dywizjon Zmechanizowany z Lublina, następnie 9 Brygada Zmechanizowana i 1 Siedlecki Batalion Rozpoznawczy - obecnie pododdziały 1 Warszawskiej Brygady Pancernej. Granice obszaru o powierzchni 77 ha wyznaczają ulice Zbrojna, Hozera, Skrzyneckiego, Artyleryjska, Rakowiecka, Podsekulska, Tulipanowa. Zespół koszar przy ul. Orlicz-Dreszera obejmuje:

a. 5 budynków koszarowych, mur., 1848 i XIX/XX,
b. 2 budynki administracji, mur., 1848 i XIX/XX,
c. kasyno mur., 1848 i XIX/XX,
d. dom podoficerski nr 8, mur., 1936, proj. Jan Kukulski,

e. 2 budynki mieszkalne nr 12 i 14, mur., l. 30-te XX

Obszar **osiedla Młynarska (4)** położony jest w kwartale ulic Floriańska, Starowiejska, Brzeska i Wyszyńskiego. Ma około 14 ha powierzchni i zabudowane jest blokami z wielkiej płyty (cztero- i jedenastopiętrowymi) z lat osiemdziesiątych.

Osiedle Nad Zalewem (5) leży, jak sama nazwa wskazuje nad Zalewem nad rzeką Muchawką. Granice osiedla wyznaczają ulice Warszawska, Plażowa, Okrężna i Białostocka. Osiedle zajmuje około 7 ha i w większości zabudowane jest czteropiętrowymi blokami (w części osiedla występuje również zabudowa jednorodzinna). Osiedle, jako jedno z ostatnich wybudowała Siedlecka Spółdzielnia Mieszkaniowa, w latach dziewięćdziesiątych.

Nowe Siedlce (6) to dzielnica znajdująca się w północno-wschodniej części miasta, o powierzchni 99 ha. Powstała w latach 30. XX wieku na podzielonych gruntach Starej Wsi. Jest to dzielnica mieszkaniowa o zabudowie willowej. Centrum dzielnicy stanowi Pomnik Wolności ulokowany na Placu Wolności. Dzielnica zaprojektowana w ramach koncepcji miasta-ogrodu, z dużymi działkami siedliskowymi w dużej części przeznaczonymi pod zieleń, z szerokimi arteriami komunikacyjnymi. Podstawową ideą koncepcji miasta-ogrodu było stworzenie dobrych warunków życia na dużych działkach w otoczeniu zieleni. Zgodnie z założeniem wszystkie ulice osiedla obsadzone są rzędami drzew, działki natomiast mają powierzchnię 2500-3000 m^2. Dzielnica ze względu na wartości historyczne objęta jest konserwatorską strefą ochrony zachowanych elementów zabytkowych.

Osiedle Orlicz-Dreszera (7), dawniej osiedle Nowotki położone jest między ulicami Partyzantów, Zbrojna i koszarami. Budowę osiedla rozpoczęto w latach siedemdziesiątych. Osiedle zajmuje obszar ok. 22 ha i w całości zabudowane jest blokami czteropiętrowymi.

Osiedle Panorama (8) leży w zachodniej części miasta, przy ulicy Daszyńskiego, w sąsiedztwie stacji PKP Siedlce Zachodnie. Osiedle powstało w latach 1998-2006, zajmuje obszar ok. 10 ha i zabudowane jest domami w zabudowie szeregowej oraz blokami (4 piętrowymi).

Między ulicami Kazimierzowską, Poniatowskiego, Konarskiego i Starowiejską znajduje się obszar o powierzchni ok. 77 ha, o funkcjach rekreacyjno-sportowej, ochrony

zdrowia i edukacji, nazwany roboczo na potrzeby niniejszego opracowania **„Park, szpital, stadion” (9)**. W południowej części tego obszaru zlokalizowany jest park miejski Aleksandria, założony w I poł. XVIII w formie parku "włoskiego". W parku, przy ul. Konarskiego 2 znajduje się pałac Ogińskich, wybudowany w 1730 r. W maju 2001 r. właścicielem pałacu stała się Akademia Podlaska, która w latach 2005-2008 wykonała rewaloryzację Pałacu Ogińskich. Po gruntownej renowacji i przebudowie, pomieszczenia pałacu są siedzibą władz Akademii oraz miejscem konferencji naukowych, wystaw, stanowią także element kulturotwórczy dla całego subregionu. Pałac Ogińskich jest obecnie jednym z najcenniejszych zabytków Siedlec, atrakcją turystyczną oraz wizytówką uczelni. Na północ od zespołu pałacowo-ogrodowego, w kwartale ulic Prusa, Poniatowskiego, Bema i Kazimierzowska znajdują się stadion lekkoatletyczny, hala sportowa, lodowisko, II Liceum Ogólnokształcące, Wydział Rolniczy oraz Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego, siedziba Nadleśnictwa Siedlce, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska. W środku tego kwartału przy ul. Bema zlokalizowany jest park miejski obejmujący cenny drzewostan, w tym 18 pomników przyrody. W kolejnym kwartale ulic Bema, Poniatowskiego, Jana Pawła II i Kazimierzowska położone są Wojewódzki Szpital Specjalistyczny, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4, Miejski Inspektorat Weterynarii, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków.

Teren o powierzchni ok. 121 ha położony w rejonie ulic: Granicznej, Północnej i Kazimierzowskiej **„Błonia Siedleckie, OSiR” (10)**, objęty jest ustaleniami zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Siedlce, które dla tego terenu jako funkcję określają usługi sportu. Zgodnie z obecnie obowiązującym studium dla tego obszaru jako kierunek zagospodarowania przestrzennego przyjęto przeznaczenie na tereny rekreacyjno-sportowe w części bez prawa zabudowy. Wschodnią część omawianego obszaru stanowią tereny Regionalnego Ośrodka Sportu, Rekreacji, Rehabilitacji i Turystyki, obejmujące aquapark, stadion miejski oraz „Dom nad Stawami” Dom Pomocy Społecznej. Obszar położony jest w otulinie rezerwatu Stawy Siedleckie .

Piaski Starowiejskie (11) to dzielnica leżąca we wschodniej części miasta, ograniczona ulicami Kazimierzowską, Starowiejską i Janowską, o powierzchni 245 ha. Dawniej Stara Wieś stanowiła samodzielną miejscowość, do Siedlec została przyłą-

czona w 1907 r. Przy ul. św. Faustyny Kowalskiej znajduje się cmentarz z kościołem Miłosierdzia Bożego. Wschodnia część obszaru jest niezabudowana, użytkowana rolniczo, zabudowa jednorodzinna skupia się w części zachodniej między ulicami Kazimierzowska i Piaski Starowiejskie. W obowiązującym studium dominują tu dwa rodzaje terenów: tereny mieszkaniowo-usługowe (na zachód od ul. Piaski Starowiejskie) i obszary rolne (na wschód od ul. Piaski Starowiejskie). Wschodnią część obszaru - dolinę rzeki Helenki objęto strefą ochrony ekologicznej. W ramach zmiany studium, dopuszcza się możliwość rozszerzenia zasięgu obszarów przeznaczonych pod zabudowę w kierunku północnym i wschodnim. Dolina rzeki Helenki powinna jednak zostać utrzymana jako teren wyłączony spod zabudowy, ze względu na wysoki poziom wód gruntowych i ryzyko wystąpienia lokalnych, okresowych podtopień .

Dzielnica Piaski Zamiejskie (12) obejmuje tereny słabo zainwestowane z zabudową jednorodzinną o charakterze wiejskim, wzdłuż ulicy Piaski Zamiejskie, o powierzchni 312 ha. Wschodnią część obszaru stanowią tereny otwarte, w tym atrakcyjna krajobrazowo dolina rzeki Muchawki oraz Zalew. W dolinie tej wysoki poziom wód gruntowych stwarza ryzyko lokalnych okresowych podtopień, a słabo nośne grunty nie sprzyjają realizacji zabudowy. W obowiązującym studium są to głównie tereny wyłączone spod zabudowy: obszary rolne, obszary leśne, tereny rekreacyjno-sportowe i wody powierzchniowe. Tereny przeznaczone w studium pod zabudowę (tereny mieszkaniowo-usługowe) koncentrują się w rejonie ul. Piaski Zamiejskie. W zachodniej części obszaru występują chronione elementy środowiska przyrodniczego: Siedlecko – Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu i obszar Natura 2000 Ostoja Nadliwiecka PLH140032.

Rejon ulic Piaskowa-Żytnia (13) o powierzchni 193 ha obejmuje tereny użytkowane w większości rolniczo. W północnej części, przy granicy miasta zlokalizowana jest oczyszczalnia ścieków. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna koncentruje się w południowo-wschodniej części obszaru wzdłuż ulic Piaskowa i Żytnia. Z kolei przy ulicy Nowy Świat powstaje osiedle bloków wielorodzinnych.

Południowa Dzielnica Przemysłowa (14) położona na południowym wschodzie, obejmuje stosunkowo duży obszar o powierzchni 369 ha, o funkcjach usługowo-produkcyjnych i usługowych, na którym zlokalizowane są różnej wielkości firmy. Główną oś komunikacyjną obszaru stanowi ulica Brzeska. W studium przewidziano

na tym obszarze tereny produkcyjno-składowe i techniczne. Enklawy dawnej zabudowy mieszkaniowej występują jedynie wzdłuż ulicy Brzeskiej, jednak jest to w większości stara zabudowa, niekiedy substandardowa, czasem towarzysząca zabudowie usługowej. Na wschód od ul. Energetycznej znajdują się tereny użytkowane rolniczo i niezagospodarowane cenne przyrodniczo (tj. torfianka, zadrzewienia wzdłuż bocznicy kolejowej i żwirownia z małym zbiornikiem wodnym).

Teren **Północnej Dzielnicy Przemysłowej (15)** o łącznej powierzchni ok. 134 ha pełni obecnie funkcje usługowo-produkcyjne i usługowe. Główną oś komunikacyjną stanowi ulica Sokołowska. W obecnie obowiązującym studium podtrzymano dotychczasową funkcję obszaru. Istnienie w granicach administracyjnych miasta dużego obszaru pozwalającego na usytuowanie różnego rodzaju produkcji i usług jest cennym zasobem. Głównym zakładem przemysłowym działającym w tej dzielnicy był Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego Karo, obecnie znajduje się tam Collegium Mazovia Innowacyjna Szkoła Wyższa (dawniej Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania). Największe zakłady przemysłowe działające na terenie dzielnicy to: Siedleckie Zakłady Drobiarskie Drosed S.A., producent pasz Cargill Polska Sp. z o.o., Agrosed techniczna obsługa rolnictwa, Przedsiębiorstwo Transportowo-Handlowe TRANSBOL Sp. z o.o., BIALPAK Spółka Jawna oddział Siedlce. W części obszaru Północnej Dzielnicy Przemysłowej, u zbiegu ulic Strzalińskiej i Północnej występują ograniczenia w zagospodarowaniu wynikające z konieczności ochrony otuliny rezerwatu przyrody „Stawy Siedleckie”.

Osiedla Reymonta i 10 Lutego (16) leżą w środkowo-zachodniej części miasta, na terenie o powierzchni ok. 101 ha. Osiedle Reymonta w całości zabudowane domami jednorodzinnymi. Natomiast na osiedlu 10 Lutego znajdują się budynki jedno- i wielorodzinne. Przy ulicy Szkolnej mieści się powstały w 1825 roku cmentarz żydowski ogrodzony ceglanym murem, a przy ulicy Cmentarnej cmentarz centralny z 1892 roku i cmentarz stary z 1799 roku, a także lapidarium.

Osiedle mieszkaniowe Roskosz (17) położone jest w południowo-zachodniej części miasta, na obszarze o powierzchni ok. 45 ha. W dużej części zabudowane jest blokami z wielkiej płyty (4 piętrowymi). Budowę osiedla rozpoczęto w 1980 na fali intensywnego rozwoju przemysłu. Budynki jednorodzinne skupione są głównie przy uli-

cach Bucholca, Wintera i Romanówka. Budowę osiedla rozpoczęto w latach 80. na fali intensywnego rozwoju przemysłu.

Sekuła (18) to duża dzielnica położona w południowej części miasta, o powierzchni ok. 440 ha. Granice obszaru wyznaczają od północy ulice Garwolińska i Artyleryjska, natomiast w pozostałych kierunkach są to już granice miasta. Przez dzielnicę przebiega obwodnica Siedlec, która jest częścią drogi krajowej nr 2 Świecko - Terespol i trasy europejskiej E30 Cork – Omsk. Dominującym typem zabudowy jest tradycyjna zabudowa jednorodzinna, jednak rozwija się również zabudowa szeregowa np. przy ul Wspólnej, czy Dzieci Zamojszczyzny. Dużą część obszaru zajmują lasy, w tym Lasek Sekulski, w którym wyznaczono ścieżkę przyrodniczo-leśną Sekuła. W lesie u zbiegu ulic Artyleryjskiej i Leśnej znajdują się mogiły partyzantów, a przy ulicy Grabianowskiej nieczynna strzelnica dla wozów bojowych. Na południe od ulicy Borówkowej zlokalizowana jest Wojskowa Składnica Garnizonowa. Południowo-zachodnia część dzielnicy obejmuje Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Osiedle mieszkaniowe Skarpa (19) leży w zachodniej części miasta przy ul. Dylewicza, na terenie o powierzchni 15 ha. Budowę osiedla rozpoczęto na początku 2007,a zakończenie budowy Osiedla Skarpa II nastąpiło w 2012 rok . Osiedle w zachodniej części zabudowane jest blokami 4 piętrowymi. Na wschód od ul. Dylewicza dominuje zabudowa jednorodzinna.

Osiedle Sulimów (20) położone jest na zachód od ulicy Ziuty Buczyńskiej. Budowę osiedla rozpoczęto w 1999 roku, ostatnie bloki na tym osiedlu zostały ukończone w 2007 roku. Kolejny blok powstał w 2014 roku . Osiedle zajmuje obszar ok. 7 ha i zabudowane jest blokami (4 piętrowymi).

Śródmieście (21) to handlowo-usługowa dzielnica Siedlec o powierzchni 99 ha, leżąca w centralnej części miasta, w obrębie ulic: Kilińskiego, 3 Maja, Floriańskiej, Asłanowicza, 11 Listopada, Katedralnej, Sportowej, Piłsudskiego i od południa ograniczona torami kolejowymi. Głównymi osiami komunikacyjnymi obszaru są ulice Piłsudskiego, Kilińskiego, Sienkiewicza i 3 Maja. Śródmieście obejmuje historycznie ukształtowany obszar śródmiejski. W centralnym miejscu dzielnicy znajdują się : Starostwo Powiatowe w Siedlcach, delegatura Urzędu Wojewódzkiego, plac gen. Władysława Sikorskiego, Skwer Niepodległości i Skwer Jana Pawła II. Ponadto w Śródmieściu znajdują się: Urząd Gminy Siedlce, Urząd Miasta Siedlce, Sąd Rejonowy i

Okręgowy, Miejska Biblioteka Publiczna (główna), Ratusz miejski, osiedle Ogrody, Muzeum Regionalne, Muzeum Diecezjalne, Zakład Karny, Urząd Skarbowy, oddz. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, delegatura maz. oddz. Narodowego Funduszu Zdrowia, Powiatowy i Wojewódzki Urząd Pracy, Katedra, Kościół pw. św. Stanisława, Kościół Garnizonowy, a także wiele sklepów i domów handlowych, w tym min. Galeria Siedlce.

Taradajki (22) to dzielnica w południowo-wschodniej części miasta, w kwartale ulic Grabianowska, Różana, Podsekulska i Stokrotki, o powierzchni 47 ha, zabudowana domami jednorodzinnymi. Przy ulicy Tulipanowej zlokalizowane są ogródki działkowe.

Osiedle Topolowa (23) położone jest we wschodniej części miasta, między ulicami Janowska i Starowiejska. Osiedle zajmuje obszar ok. 146 ha i prawie w całości zabudowane jest domami jednorodzinnymi. Budynki wielorodzinne zlokalizowane są w zachodniej części ul. Starowiejskiej. Wschodnia część obszaru to tereny zielone w dolinie rzeki Helenki.

Osiedle Tysiąclecia (24) to największe osiedle mieszkaniowe w Siedlcach, leży w północno-zachodniej części miasta. Osiedle zajmuje obszar ok. 50 ha i w całości zabudowane jest blokami z wielkiej płyty (4 i 11 piętrowymi). Osiedle znajduje się pomiędzy ulicami: Mieszka I (od północy), Graniczną, Władysława Jagiełły oraz Jana III Sobieskiego (od wschodu), Mieszysława Asłanowicza (od południa), Sokołowską (od zachodu). Budowę osiedla rozpoczęto w latach siedemdziesiątych na fali intensywnego rozwoju przemysłu i propagandy sukcesu okresu wczesnego Gierka. Budowę osiedla zakończono pod koniec lat 80. XX wieku. W 2008 r. powstał blok przy ulicy Granicznej, który jest jednym z kilku planowanych do budowy przez Siedlecką Spółdzielnię Mieszkaniową (SSM).

Dzielnica Warszawska (25) to obszar o intensywnej zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej w części północnej i wielorodzinnej w części południowej. Granice części północnej wyznaczają linia kolejowa, ulice Partyzantów, Podlaska, Kraszewskiego, Okrężna, 22 Pułku Piechoty, Białostocka i Piotrowskiego, obszar obejmuje 146 ha. Zabudowa jednorodzinna po obu stronach ulicy Warszawskiej prowadzona była w latach 80. XX wieku. Część południowa dzielnicy Warszawska o powierzchni ok. 55 ha zabudowana jest wielorodzinnymi blokami z wielkiej płyty (3, 4 i 11 piętrowymi).

Główną oś komunikacyjną stanowią tu ulice Monte Cassino, Kaszubska i Mazurska. Osiedle graniczy od zachodu z lasem przyległym do Zalewu rzeki Muchawki.

Osiedle Wyszyńskiego (26) znajduje się pomiędzy ulicami: Starowiejską (od północy), F. Kleeberga (od wschodu), i prym. kard. St. Wyszyńskiego (od zachodu i południa). Osiedle zajmuje obszar ok. 16 ha i w całości zabudowane jest blokami mieszkalnymi (4 piętrowymi) wybudowanymi w latach 80. XX wieku. W 2008 roku powstały dwa nowe bloki.

Rejon ulic Żwirowa-Południowa (27) obejmuje osiedle domów jednorodzinnych wolnostojących na obszarze o powierzchni 125 ha. Osiedle znajduje się pomiędzy ulicami: Składową (od północy), Targowa (od wschodu), Rakowiecka i Grabianowska (od zachodu), granicami miasta (od południa).

Na **terenie pomiędzy ulicami Piaskową i Przymiarki (28)** w latach 80. XX wieku urządzono ogrody działkowe. W 2013 roku z inicjatywy Delegatury Rejonowej w Siedlcach dokonano połączenia trzech ogrodów działkowych „Relax", „Zdrowie" i „Złote Piaski" . Cały obszar ma powierzchnię ok. 98 ha, w tym powierzchnia użytkowa 40,5 ha, na której wytyczono 1271 działek o średniej powierzchni 300 m2. Teren posiada infrastrukturę techniczną, w której skład wchodzi sieć energetyczna i wodociągowa z 3 hydroforniami, plac zabaw, drogi i aleje oraz ogrodzony i zamknięty parking dla samochodów. Cały teren jest również ogrodzony.

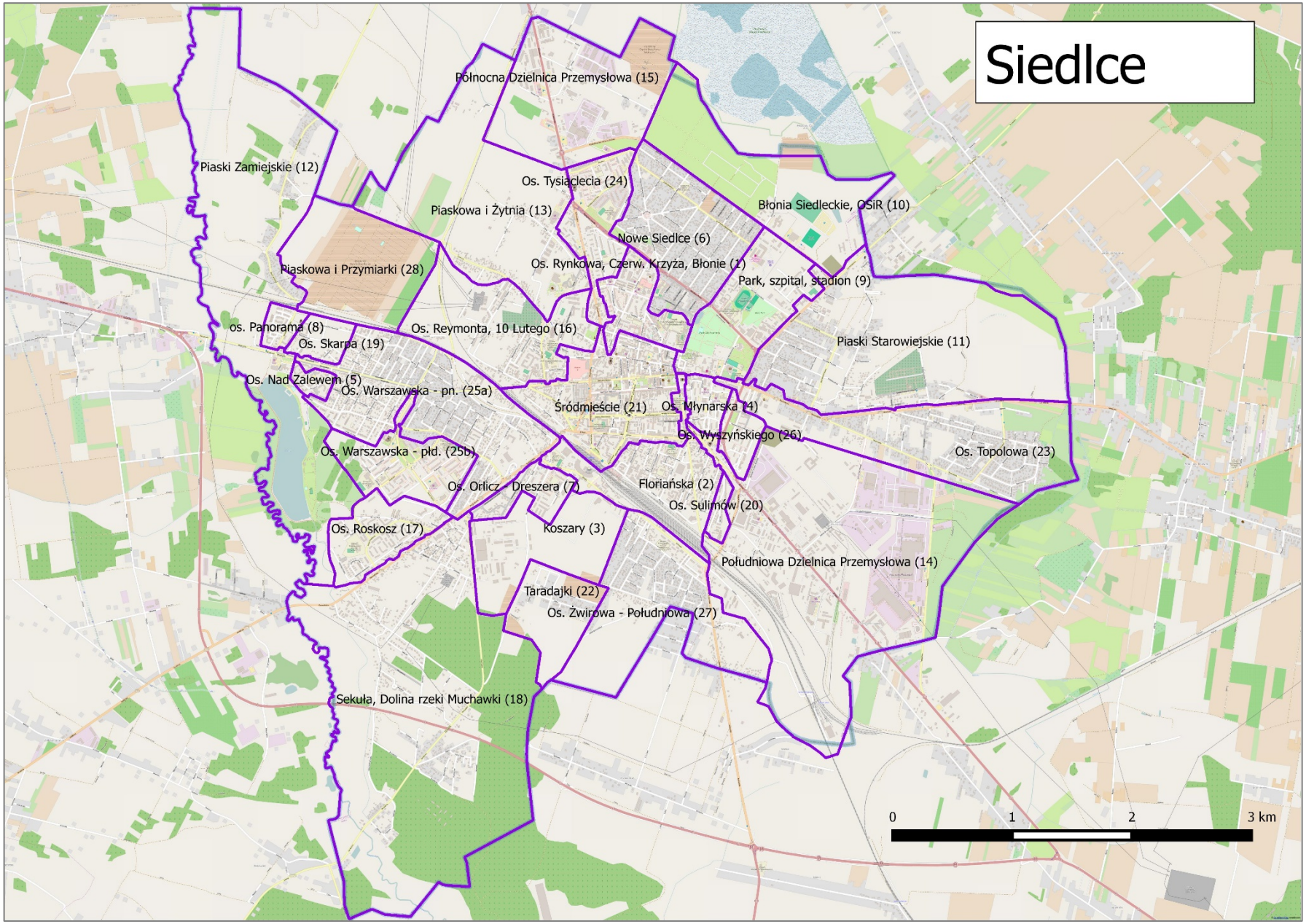
Siedlce
Północna Dzielnica Przemysłowa (15)
Piaski Zamiejskie (12)
Os. Tysiąclecia (24)
Piaskowa i Żytnia (13)
Błonia Siedleckie, OSiR (10)
Nowe Siedlce (6)
Os. Rynkowa, Czerw. Krzyża, Błonie (1)
Piaskowa i Przymiarki (28)
Park, szpital, stadion (9)
os. Panorama (8)
Os. Reymonta, 10 Lutego (16)
Os. Skarpa (19)
Piaski Starowiejskie (11)
Os. Nad Zalewem (5)
Os. Warszawska - pn. (25a)
Śródmieście (21)
Os. Młynarska (4)
Os. Wyszyńskiego (26)
Os. Warszawska - płd. (25b)
Os. Topolowa (23)
Os. Orlicz - Dreszera (7)
Floriańska (2)
Os. Sulimów (20)
Os. Roskosz (17)
Koszary (3)
Południowa Dzielnica Przemysłowa (14)
Taradajki (22)
Os. Żwirowa - Południowa (27)
Sekuła, Dolina rzeki Muchawki (18)
0
1
2
3 km

Wymienione i opisane powyżej 28 obszarów (zob. mapa powyżej) stanowiących zwarty obraz struktury przestrzennej miasta Siedlce będzie przedmiotem analizy w ramach wybranych zagadnień. Przyjęto, że zakres tej analizy wyznaczać będzie przede wszystkim dostępność danych i celowość wyprowadzania końcowych wniosków. Szczególną uwagę zwrócono przy tym na identyfikacje obszarów kryzysowych w ramach struktury przestrzennej miasta.

Poniżej, w ramach rozdziałów tematycznych opisujących poszczególne obszary problemowe miasta, przedstawiono analizę wskaźnikową 28 wyodrębnionych terenów wewnątrzmiejskich. Z analizy wyłączono niezamieszkałe tereny największych ogrodów działkowych ROD „Złote Piaski", koszar oraz Błoni Siedleckich z terenami sportowymi OSiR, o łącznej powierzchni 297 ha, a także północną dzielnicę przemysłową, gdzie zameldowanych jest 81 osób.

6. Obszary rozwojowe miasta Siedlce

W ramach przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej miasta Siedlce dokonano oceny następujących obszarów rozwojowych:

- sytuacji demograficznej, struktury ludności i problemów społecznych,
- środowiska przyrodniczego,
- potencjału gospodarczego,
- rynku pracy,
- infrastruktury komunalnej i mieszkaniowej,
- infrastruktury drogowej,
- wychowania przedszkolnego i edukacji
- kultury, sportu i rekreacji
- finansów miasta.

Wyodrębnione obszary rozwojowe stanowią przedmiot kolejno każdego z poniższych podrozdziałów.

6.1. Sytuacja demograficzna, struktura ludności i problemy społeczne

Sytuacja demograficzna jest podstawową i jedną z pierwszych kwestii ocenianych w procesie diagnozowania społeczno-gospodarczego miasta. Jest ona bardzo ważnym czynnikiem perspektywicznego rozwoju obszaru, jednak dość trudno sterowalnym, przede wszystkim biorąc pod uwagę kompetencje samorządów lokalnych.

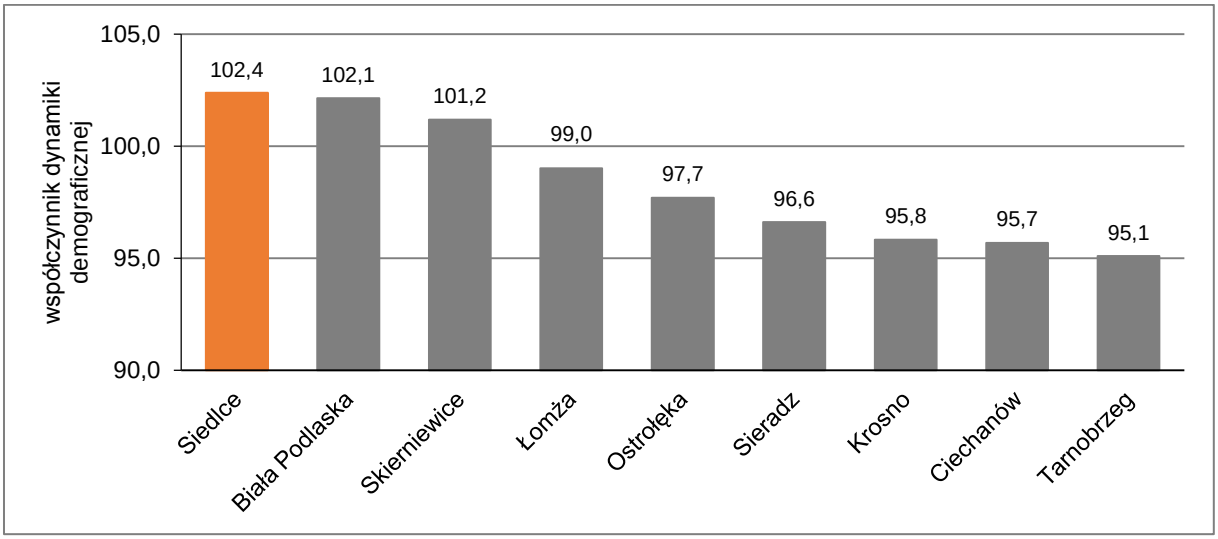

Rycina 2. Wartości współczynnika dynamiki demograficznej (1995-2013) w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Na koniec 2013 r. Siedlce liczyły 76 347 mieszkańców (dane GUS). Jest to największe miasto spośród wszystkich włączonych do grupy porównawczej. W celu oceny rozwoju demograficznego miasta obliczono dla całej wyodrębnionej grupy wskaźnik dynamiki demograficznej w okresie 1995-2013. Jego wartość oscyluje zawsze wokół 100. Gdy przyjmuje wartość wyższą – możemy mówić o mieście z dodatnią dynamiką demograficzną, natomiast gdy przyjmuje wartość poniżej 100 – wówczas traktujemy dany ośrodek jako zmniejszający swój potencjał demograficzny.

Wartości współczynnika dynamiki demograficznej dla miast grupy porównawczej przedstawiono na rycinie 2. Widać na niej wyraźnie, że **w Siedlcach obserwujemy dodatnią dynamikę demograficzną**. Liczba ludności wzrosła bowiem w ostatnich kilkunastu latach o blisko 2 000. Jak pokazują informacje przedstawione na rycinie 3, jest to raczej nietypowa sytuacja w zbiorze wyodrębnionych ośrodków subregionalnych, do 1999 r. będących siedzibami władz wojewódzkich. Należy zatem dość pozytywnie ocenić (w kontekście pozostałych jednostek) rozwój ludnościowy Siedlec w ostatnich latach.

O dynamice demograficznej miasta decydują dwa najważniejszy czynniki. Pierwszym z nich jest przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń a liczbą zgonów na określonym obszarze w danym czasie. Generalnie sytuacja związana z przyrostem naturalnym w Polsce jest wysoce niezadowalająca. Wartości średnie dla całego kraju są niepokojąco niskie i nie gwarantują nawet podstawowego stopnia zastępowalności pokoleń.

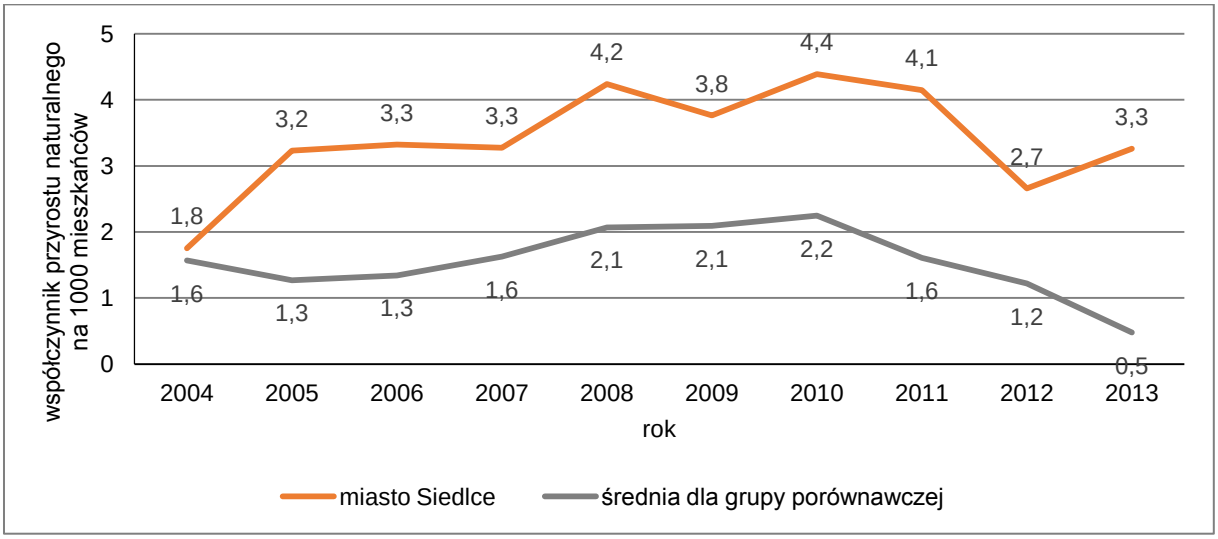

Rycina 3. Dynamika współczynnika przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w latach 2004-2013.

Historię kształtowania się współczynnika przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców w latach 2004-2013 w Siedlcach i grupie porównawczej zaprezentowano na rycinie 3. Wnioski płynące z jej analizy są także dość pozytywne. Otóż **dynamika przyrostu naturalnego w Siedlcach w ostatnich kilku latach była zdecydowanie wyższa niż w pozostałych miastach subregionalnych**. W 2004 r. wartość współczynnika dla obu jednostek była podobna (ok. 1,7), jednak od tego momentu rozwój demograficzny Siedlec przebiegał odmiennie i znacznie bardziej pozytywnie niż w pozostałych miastach, które od 2010 r. przeżywają poważny kryzys wynikający z niewielkiej liczby urodzeń. W Siedlcach jest on również obserwowany, jednak w zdecydowanie mniejszej skali (spadek w latach 2010-2012). Pomimo stosunkowo pozytywnej oceny dynamiki przyrostu naturalnego w ostatnich latach należy zachować pewną ostrożność i pamiętać o potencjalnych działaniach w perspektywie kilku, kilkunastu najbliższych lat, stanowiących wsparcie w polityce prorodzinnej.

Drugim kluczowym czynnikiem warunkującym dynamikę demograficzną jest saldo migracji, które pokazuje bilans osób wyjeżdzających (emigracji) i przyjeżdzających

(imigracji) do danego obszaru. W analizach migracyjnych wyróżnia się migracje wewnętrzne (krajowe) oraz zewnętrzne (zagraniczne). Migrantem jest każda osoba, która zmienia swoje miejsce stałego pobytu.

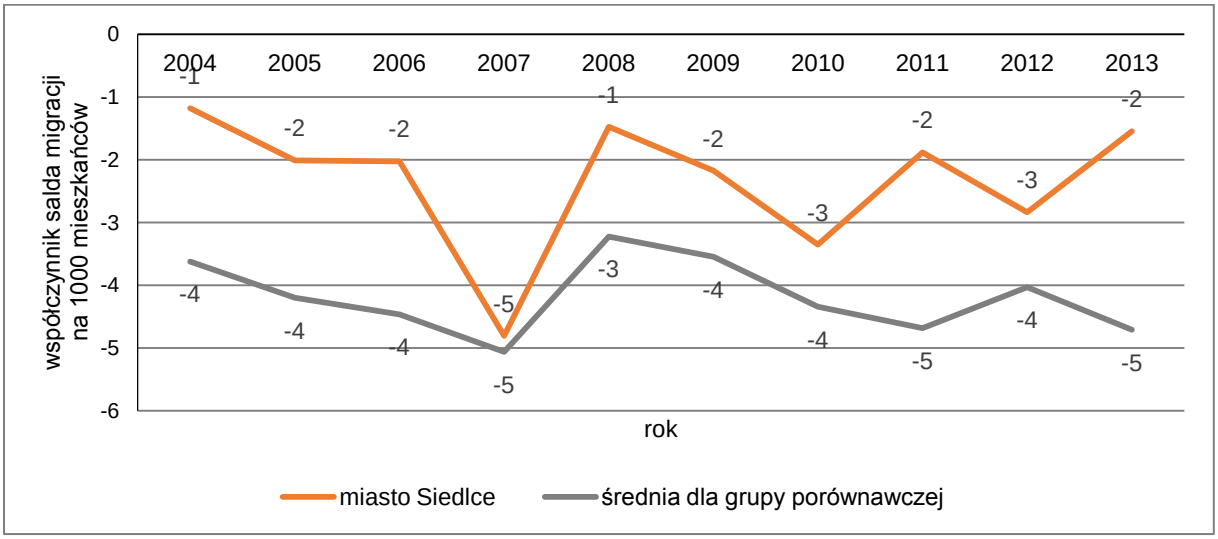

Rycina 4. Dynamika współczynnika salda migracji na 1000 mieszkańców w latach 2004-2013.

Na rycinie 4 przedstawiono historię kształtowania się współczynnika salda migracji wewnętrznych na 1 000 mieszkańców w latach 2004-2013 w Siedlcach i grupie porównawczej. Analiza zaprezentowanych informacji prowadzi do dwóch wniosków. Po pierwsze **w Siedlcach notujemy w całym okresie ujemną wartość salda migracji**, co oznacza, że więcej mieszkańców ubywa niż przybywa wskutek działania tego czynnika. Po drugiej, **ujemne saldo migracji w Siedlcach jest wyraźnie mniejsze niż w całej grupie porównawczej** miast subregionalnych. Oznacza to, że procesy wyludniania się miast związane z suburbanizacją i wymywaniem kapitału ludzkiego przez duże aglomeracje dotykają Siedlce w mniejszym stopniu niż pozostałe porównywane miasta. Ponadto, od 2007 r. (kiedy to saldo migracji wewnętrznych osiągała najbardziej niekorzystne wartości) można zaobserwować pozytywny trend rosnący w tym zakresie.

Oprócz kwestii związanych z przyrostem naturalnym i saldem migracji, które warunkują rzeczywisty przyrost ludności, ważną sprawą dla rozwoju miast jest struktura ludności rozpatrywana w wielu kontekstach. Jednym z nich jest struktura wieku z uwzględnieniem tzw. grup ekonomicznych, tj. osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Analiza tego tej struktury pozwala ocenić m. in. stopień obciążenia demograficznego miasta, czy też potencjalną wielkość rynku pracy.

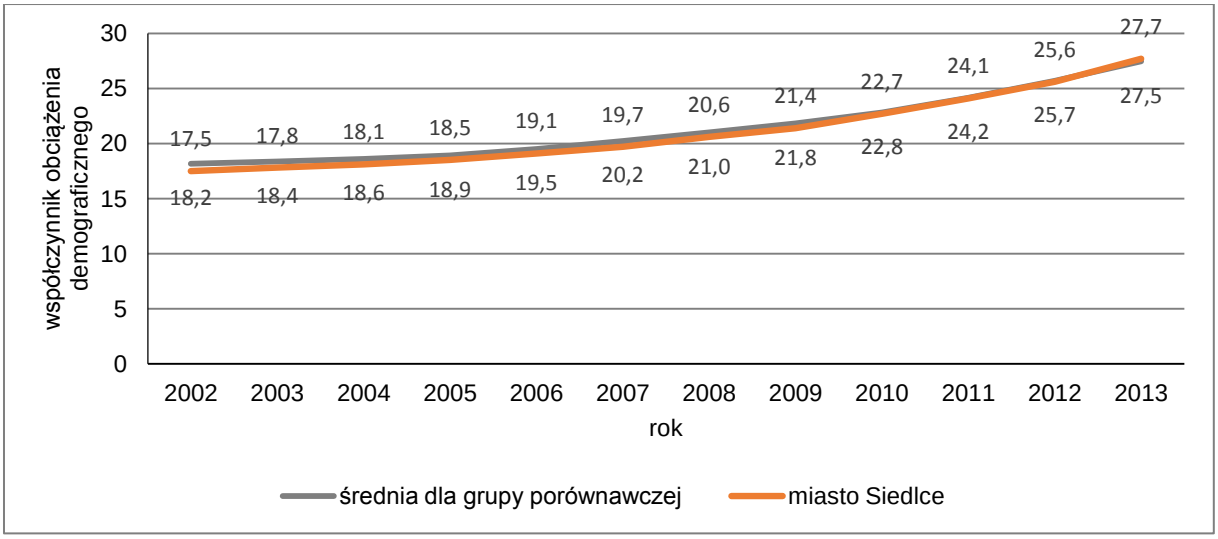

Rycina 5. Dynamika współczynnika obciążenia demograficznego (ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w latach 2002-2013.

Na rycinie 5 zaprezentowano dynamikę współczynnika obciążenia demograficznego (mierzonego jako stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Mówiąc bardzo obrazowo, pokazuje on jak duża liczba emerytów i osób starszych przypada na 100 mieszkańców potencjalnie zdolnych do pracy. Wartości współczynnika obciążenia demograficznego w okresie 2002-2013 przynoszą w pewnym stopniu niepokojące informacje. Wynika z nich bowiem, że obserwuje się w ostatnich latach znaczny **wzrost osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym**. Ta, niezbyt korzystna dla lokalnego rynku pracy dynamika „przyspieszyła" przede wszystkim po 2006 r., kiedy to analizowany wskaźnik wzrósł od ok. 20 do 28 w 2013 r. W tej kwestii nie obserwuje się znacznych różnic pomiędzy procesami obserwowanymi w Siedlcach i grupie porównawczej. Oznacza to, że **proces starzenia się społeczności lokalnej w Siedlcach zachodzi podobnie jak przeciętnie w skali całej grupy porównawczej**.

Ostatnią ważną sprawą związaną z sytuacją ludnościową jest zamożność społeczności lokalnej. Wpływa ona jakość i poziom życia oraz warunkuje przyszłe możliwości rozwojowe. Niestety brakuje w publicznych statystykach wiarygodnych danych pokazujących poziom zamożności mieszkańców. Dlatego jedną z często stosowanych miar pośrednich jest poziom dochodów budżetów gmin z tytuły podatku dochodowego od osób fizycznych (gminy otrzymują określoną część podatku płaconego przez osoby zamieszkałe na ich terenie), który obrazuje nam sytuację finansową miejscowej społeczności.

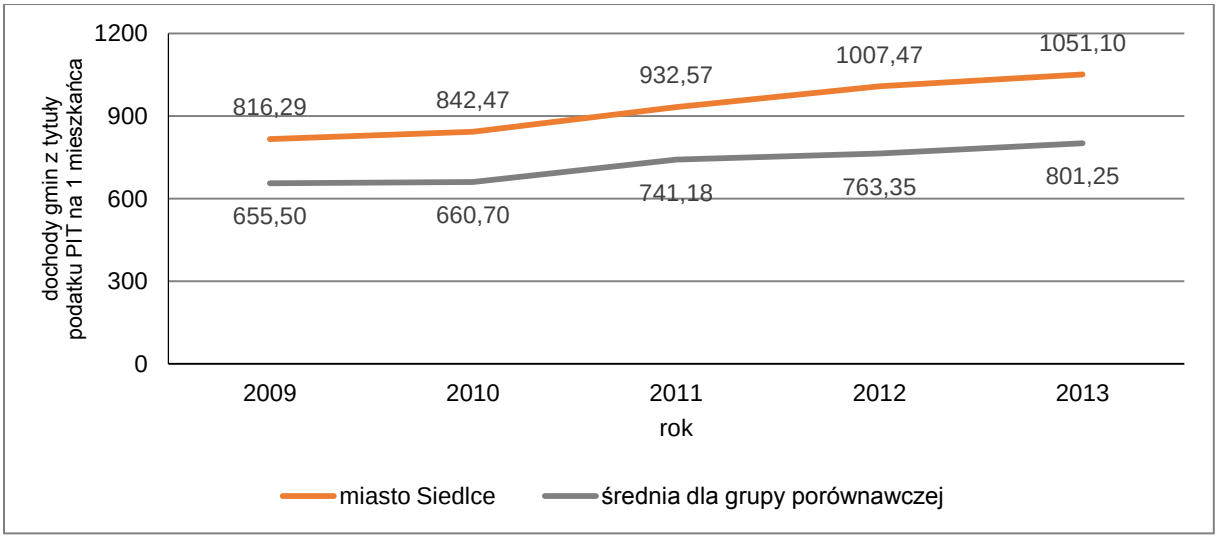

Rycina 6. Dynamika poziomu dochodów z tytułu podatku PIT na 1 mieszkańca w latach 2009-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Dynamikę poziomu dochodów gmin z tytułu podatku PIT na 1 mieszkańca w ostatnich kilku latach przedstawiono na rycinie 6. Informacje z niej płynące prowadzą do następujących wniosków. Po pierwsze, **dochody mieszkańców Siedlec w ostatnich latach wzrastały** (jest to tendencja ogólnopolska). Po drugie, ich wzrost był w zasadzie podobny do wzrostu dochodów w grupie porównawczej, a więc relacja zamożności w ramach tych dwóch grup zmieniała się nieznacznie. Po trzecie, **dochody mieszkańców Siedlec są nieco wyższe od średniej dla grupy porównawczej**. Trzeba jednak dodać, że wartości wskaźnika dochodów gmin z tytułu podatku PIT na 1 mieszkańca na poziomie 1 000 zł nie należą do najwyższych w kraju.

Mimo tego, że względna sytuacja dochodowa mieszkańców Siedlec jawi się jako dość dobra, miasto to nie jest wolne od problemów społecznych. Wręcz przeciwnie – podobnie jak w każdym mieście średniej wielkości w Polsce, te problemy istnieją i mają swój określony zakres. Jednym ze wskaźników, który obrazuje te problemy jest liczba korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. W Siedlcach, z tego rodzaju wsparcia korzysta rocznie ok. 5 tys. mieszkańców, co jest relatywnie dużą liczbą. Po obliczeniu wskaźnika względnego, możemy powiedzieć, że **liczba korzystających z pomocy społecznej w Siedlcach jest nieznacznie większa niż średnia dla grupy porównawczej miast subregionalnych i ciągle rośnie** (ryc. 7). Skłania to do wniosku, że należy kierować wsparcie do osób potrzebujących, ale jednocześnie prowadzić politykę przeciwdziałania tego rodzaju sytuacjom.

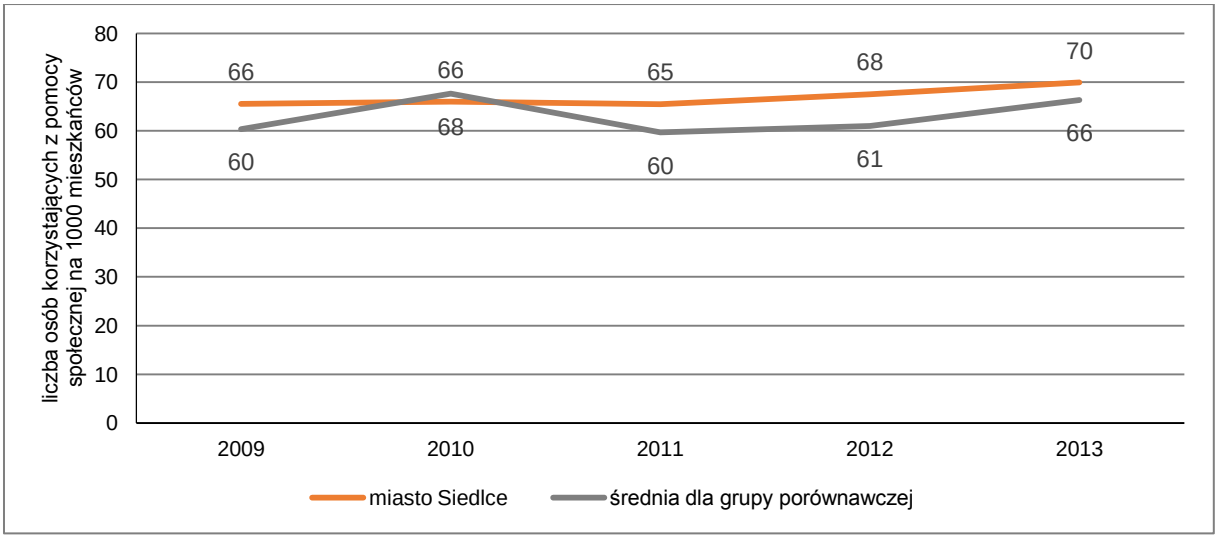

Rycina 7. Korzystający z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców w Siedlcach i miastach grupy porównawczej w okresie 2009-2013.

W tym miejscu nieco więcej uwagi zostanie poświęcone sytuacji demograficznej i społecznej Siedlec z punktu widzenia wewnętrznej struktury przestrzennej miasta. Według danych z ewidencji ludności Urzędu Miasta Siedlce[1], na koniec 2014 roku miasto liczyło 76,5 tys. mieszkańców. W poniższej tabeli przedstawiono rozkład liczby ludności w poszczególnych obszarach.

Tabela 1. Struktura liczby ludności w poszczególnych obszarach (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.)

osiedle/ dzielnica	ludność ogółem	% liczby mieszkańców	gęstość zaludnienia
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	4762	6,2%	13703,6
Floriańska	3104	4,1%	4094,4
Młynarska	2413	3,2%	16791,9
Nad Zalewem	1331	1,7%	18720,1
Nowe Siedlce	4576	6,0%	4609,7
Orlicz-Dreszera	2476	3,2%	11103,1
Panorama	1410	1,8%	14242,4
Park, Stadion, szpital	369	0,5%	480,2
Piaski Starowiejskie	2288	3,0%	934,4
Piaski Zamiejskie	410	0,5%	131,5
Piaskowa i Żytnia	1977	2,6%	1024,0
południowa dzielnica przemysłowa	357	0,5%	96,7
Reymonta	2955	3,9%	2903,6
Roskosz	4708	6,1%	10497,2
Sekuła	2492	3,3%	565,7
Skarpa	754	1,0%	4802,5
Sulimów	649	0,8%	8988,9
Śródmieście	8151	10,6%	8220,9
Taradajki	693	0,9%	1464,2
Topolowe	4020	5,3%	2748,9

[1] W przedstawionej wcześniej analizie porównawczej operowano danymi statystycznymi publikowanymi przez GUS ponieważ dają one możliwość zestawienia sytuacji kilku miast. Tak gdzie jest to możliwe i przydatne (szczególnie w przypadku analizy struktury przestrzennej miasta) – starano się przedstawiać najbardziej aktualne dane udostępniane przez jednostki publiczne miasta.

Tysiąclecia	7930	10,4%	15771,7
Warszawska północ	6047	7,9%	4134,1
Warszawska południe	6488	8,5%	11861,1
Wyszyńskiego	3292	4,3%	19855,2
Żwirowa -Południowa	2837	3,7%	2263,4
Siedlce	76489	100,0%	2776,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Siedlce.

Na 1km^2 powierzchni całkowitej miasta (32 km^2) przypada 2,4 tys. osób, a po wyłączeniu z analizy obszarów niezamieszkałych (ROD „Złote Piaski", koszary, Błonia Siedleckie i OSiR) oraz północnej dzielnicy przemysłowej 2,76 tys. osób na 1km^2. **Najwyższa koncentracja ludności występuje na osiedlach zabudowy wielorodzinnej**: Wyszyńskiego, Nad Zalewem i Młynarska. **Najwięcej ludności zamieszkuje obszar Śródmieścia oraz osiedle Tysiąclecia**. Jednocześnie obszary te charakteryzuje **niekorzystna struktura wiekowa ludności** – wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym (powyżej 65 roku życia) i niski udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 roku życia), co świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Co czwarty mieszkaniec osiedli Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa jest w wieku emerytalnym.

Tabela 2. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym i przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.)

osiedle/ dzielnica	odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	21,8	17,9
Floriańska	15,0	20,0
Młynarska	17,9	15,2
Nad Zalewem	7,3	18,3
Nowe Siedlce	18,1	18,1
Orlicz-Dreszera	17,3	20,6
Panorama	4,6	28,9
Park, Stadion, OSiR	12,7	25,2
Piaski Starowiejskie	12,3	20,4
Piaski Zamiejskie	14,6	22,4
Piaskowa i Żytnia	9,4	24,4
południowa dzielnica przemysłowa	15,7	14,6
Reymonta	11,9	23,4
Roskosz	6,2	19,6
Sekuła	10,6	23,9
Skarpa	3,3	32,4
Sulimów	8,6	25,0
Śródmieście	19,4	17,9
Taradajki	8,5	19,2
Topolowe	8,2	21,0
Tysiąclecia	19,9	15,9
Warszawska północ	13,2	20,2
Warszawska południe	12,1	15,7
Wyszyńskiego	12,5	16,6

Żwirowa- Południowa	10,8	22,3
Siedlce	14,2	19,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miasta Siedlce.

Z kolei najmłodsze obszary miasta, o wysokim udziale ludności w wieku przedprodukcyjnym to osiedla Panorama i Skarpa, gdzie prawie co trzeci mieszkaniec nie przekroczył 18 roku życia. Najniższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym odnotowano na osiedlu Młynarska, w Południowej Dzielnicy Przemysłowej oraz w południowej części osiedla Warszawska.

Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Siedlcach ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało w 2014 roku 5,2 tys. osób, tj. 6,8% mieszkańców miasta. Pomoc społeczna polega w szczególności na udzielaniu przewidzianych ustawą świadczeń (pieniężnych i niepieniężnych), pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy.

Tabela 3. Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w Siedlcach (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.)

osiedle/ dzielnica	liczba osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	% liczby beneficjentów pomocy społecznej w poszczególnych obszarach	liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	278	5,3	58,4
Floriańska	335	6,4	107,9
Młynarska	173	3,3	71,7
Nad Zalewem	26	0,5	19,5
Nowe Siedlce	210	4,0	45,9
Orlicz-Dreszera	127	2,4	51,3
Panorama	160	3,1	113,5
Park, Stadion, szpital	40	0,8	108,4
Piaski Starowiejskie	168	3,2	73,4
Piaski Zamiejskie	34	0,7	82,9
Piaskowa i Żytnia	100	1,9	50,6
południowa dzielnica przemysłowa	71	1,4	198,9
Reymonta	459	8,8	155,3
Roskosz	157	3,0	33,3
Sekuła	153	2,9	61,4
Skarpa	11	0,2	14,6
Sulimów	22	0,4	33,9
Śródmieście	1146	22,0	140,6
Taradajki	28	0,5	40,4
Topolowe	312	6,0	77,6
Tysiąclecia	365	7,0	46,0
Warszawska północ	338	6,5	55,9
Warszawska południe	198	3,8	30,5
Wyszyńskiego	162	3,1	49,2
Żwirowa- Południowa	131	2,5	46,2
Siedlce	5204	100,0	68,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Siedlcach.

Wysoki wskaźnik beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w południowej dzielnicy przemysłowej, na osiedlu Reymonta (ok. 155 osób na 1000 mieszkańców), w **Śródmieściu** (ok. 140 osób na 1000 mieszkańców), na **osiedlu Panorama** (ok. 113 osób na 1000 mieszkańców), przy **ul. Floriańskiej** (ok. 108 osób na 1000 mieszkańców) oraz **w rejonie parku, szpitala i stadionu** (ok. 108 osób na 1000 mieszkańców) oraz również w południowej dzielnicy przemysłowej (ok. 200 osób na 1000 mieszkańców), choć trzeba wspomnieć, że ten obszar jest stosunkowo słabo zaludniony.

Kolejną sprawą związaną z problemami społecznymi jest bezpieczeństwo publiczne. Analizując tę kwestię wykorzystano dane o liczbie przestępstw stwierdzonych według miejsca ich popełnienia (udostępnione przez Komendę Miejską Policji w Siedlcach zgodnie ze stanem na koniec 2014 r.). W sumie pokazują one ponad 800 przestępstw. W poniższej tabeli przedstawiono zestawienie wskaźnika przestępczości – liczba przestępstw stwierdzonych na 1 tys. ludności i odsetek 3 głównych kategorii. Ponad 41% przestępstw stanowiły kradzieże, co trzecim przestępstwem było włamania, 16% stanowiły uszkodzenia mienia, pozostałe kategorie stwierdzonych przestępstw to m.in. zabójstwa, uszkodzenia ciała, rozboje i wymuszenia rozbójnicze, bójki i pobicia.

Tabela 4. Przestępczość w Siedlcach (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.).

osiedle/ dzielnica	przestępstwa razem	liczba przestępstw na 1 tys. ludności	% liczby przestępstw ogółem	% włamań w ogólnej liczbie przestępstw	% kradzieży w ogólnej liczbie przestępstw	% uszkodzeń mienia w ogólnej liczbie przestępstw
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	51	10,7	6,2	37,3	31,4	19,6
Floriańska	33	10,6	4,0	27,3	33,3	27,3
Młynarska	33	13,7	4,0	45,5	36,4	9,1
Nad Zalewem	13	9,8	1,6	46,2	23,1	7,7
Nowe Siedlce	45	9,8	5,4	28,9	46,7	15,6
Orlicz-Dreszera	13	5,3	1,6	23,1	46,2	30,8
Panorama	16	11,3	1,9	56,3	25,0	12,5
Park, Stadion, szpital	7	19,0	0,8	28,6	57,1	14,3
Piaski Starowiejskie	11	4,8	1,3	27,3	36,4	18,2
Piaski Zamiejskie	4	9,8	0,5	75,0	25,0	0,0
Piaskowa i Żytnia	33	16,7	4,0	51,5	30,3	15,2
południowa dzielnica przemysłowa	28	78,4	3,4	28,6	57,1	10,7
Reymonta	34	11,5	4,1	32,4	41,2	14,7
Roskosz	19	4,0	2,3	26,3	36,8	36,8
Sekuła	19	7,6	2,3	21,1	63,2	10,5

Skarpa	8	10,6	1,0	25,0	50,0	25,0
Sulimów	4	6,2	0,5	25,0	75,0	0,0
Śródmieście	211	25,9	25,5	21,3	48,3	17,1
Taradajki	0	0,0	0,0	-	-	-
Topolowe	31	7,7	3,7	19,4	48,4	9,7
Tysiąclecia	80	10,1	9,7	47,5	36,3	10,0
Warszawska północ	37	6,1	4,5	24,3	35,1	24,3
Warszawska południe	50	7,7	6,0	36,0	42,0	14,0
Wyszyńskiego	28	8,5	3,4	46,4	28,6	25,0
Żwirowa- Południowa	21	7,4	2,5	23,8	47,6	14,3
Siedlce	829	10,8	100,0	31,8	41,7	16,4

Najwięcej przestępstw stwierdzono w Śródmieściu (ok. 25% wszystkich przestępstw w mieście). W przeliczeniu na tysiąc ludności wysoki wskaźnik przestępczości można zaobserwować w **dzielnicy przemysłowej** (78 przestępstw na 1 000 mieszkańców) – wynika to jednak z niskiej liczby mieszkańców tego obszaru. Wysoką liczbę przestępstw stwierdzono także na **osiedlach Tysiąclecia** (ok. 10% wszystkich przestępstw w mieście), **Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa** (ok. 6% wszystkich przestępstw w mieście), w południowej części dzielnicy Warszawska (ok. 6% wszystkich przestępstw w mieście).

Kolejną kwestią ważną z punktu widzenia rozwoju społecznego jest sytuacja dochodowa mieszkańców. W poniższych tabelach przedstawiono analizę danych udostępnionych przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w Siedlcach o wielkości należnego podatku dochodowego od osób fizycznych PIT liczby płatników wg stanu na koniec 2014r.

Tabela 5. Zestawienie wielkości podatku dochodowego od osób fizycznych PIT (wg stanu na koniec 2014 r.)

osiedle/ dzielnica	podatek należny PIT	liczba podatników	średnia kwota podatku na 1 podatnika	poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycznych na 1 mieszkańca
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	8934706,17	2700	3309,15	1876,25
Floriańska	6386264,95	1760	3628,56	2057,43
Młynarska	4123673,69	1448	2847,84	1708,94
Nad Zalewem	3588194,43	878	4086,78	2695,86
Nowe Siedlce	12203411,36	2630	4640,08	2666,83
Orlicz-Dreszera	4320263,37	1418	3046,73	1744,86
Panorama	3018156,45	826	3653,94	2140,54
Park, Stadion, szpital	468092,33	200	2340,46	1268,54
Piaski Starowiejskie	5549316,1	1263	4393,76	2425,40
Piaski Zamiejskie	476582,95	236	2019,42	1162,40
Piaskowa i Żytnia	4929336,2	1213	4063,76	2493,34
południowa dzielnica przemysłowa	467340,71	227	2058,77	1309,08
Reymonta	5793422,81	1550	3737,69	1960,55
Roskosz	8135274,79	3089	2633,63	1727,97

Sekuła	6499557,72	1445	4497,96	2608,17
Skarpa	1655765,59	463	3576,17	2195,98
Sulimów	1051140,51	417	2520,72	1619,63
Śródmieście	11685018,14	4537	2575,49	1433,57
Taradajki	1410367,91	438	3220,02	2035,16
Topolowe	11081580,75	2465	4495,57	2756,61
Tysiąclecia	13349021,89	4553	2931,92	1683,36
Warszawska północ	18270946,75	3793	4817,02	3021,49
Warszawska południe	11926433,84	4112	2900,40	1838,23
Wyszyńskiego	5297115,85	2076	2551,60	1609,09
Żwirowa- Południowa	5781128,24	1699	3402,67	2037,76
Siedlce	156402113,5	45436	3442,25	2044,77

Informacje zawarte w tabeli pokazują najbardziej i najmniej zamożne obszary miasta Siedlce. **Najwyższe dochody osiągają mieszkańcy północnej części dzielnicy Warszawska** (ok. 3 000 zł na 1 mieszkańca), **osiedli Topolowe** (ok. 2 800 zł na 1 mieszkańca), **Nad Zalewem** (ok. 2 700 zł na 1 mieszkańca), **Nowe Siedlce** (ok. 2 700 zł na 1 mieszkańca) i **Sekuła** (ok. 2 600 zł na 1 mieszkańca). Natomiast najniższe dochody odnotowano w dzielnicy **Piaski Zamiejskie** (ok. 1 200 zł na 1 mieszkańca), w rejonie **Park, Stadion, Szpital** (ok. 1 300 zł na 1 mieszkańca), w rejonie **południowej dzielnicy przemysłowej** (ok. 1 300 zł na 1 mieszkańca) oraz w **Śródmieściu** (ok. 1 400 zł na 1 mieszkańca).

6.2. Środowisko przyrodnicze

Z punktu widzenia środowiskowego, Siedlce są miastem położonym w pasie nizin polskich, które zalicza się do makroregionu Niziny Południowopodlaskiej i mezoregionu Wysoczyzny Siedleckiej. Wysoczyzna Siedlecka leży w strefie moren czołowych zlodowacenia warciańskiego i jego faz recesyjnych.

Ukształtowanie terenu w granicach miasta waha się od ok. 140 m n.p.m. w części północno-wschodniej do 170 m n.p.m. w części południowo-zachodniej. Zróżnicowanie wysokościowe, a tym samym krajobrazowe w okolicy miasta jest znaczne. Po względem ukształtowania powierzchni miasto jest równiną, choć w okolicy występują niezbyt wysokie wzniesienia.

Takie ukształtowania terenu stanowi nieznaczne przeszkody do zainwestowania terenu. Nie obserwujemy na terenie Siedlec znacznych względnych spadków terenów w ramach określonych nieruchomości gruntowych.

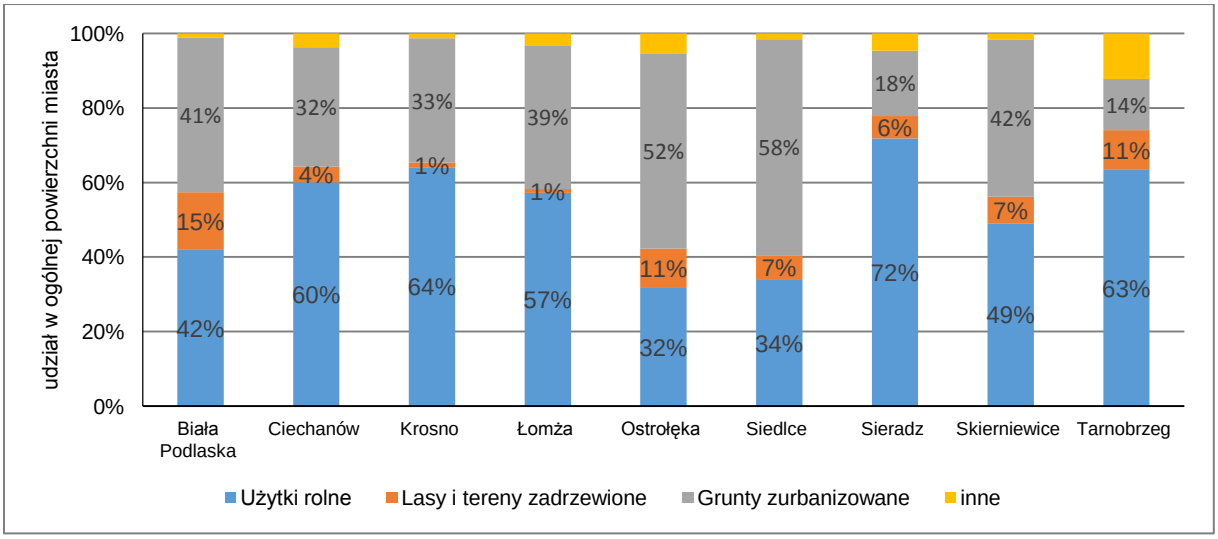

Rycina 8. Formy użytkowania terenu w Siedlcach i miastach grupy porównawczej.

Na rycinie 8 przedstawiono strukturę użytkowania gruntów w Siedlcach i pozostałych miastach subregionalnych, z podziałem na:

- użytki rolne,
- lasy i tereny zadrzewione (w statystyce GUS traktowane jako grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione),
- grunty zurbanizowane (w statystyce GUS traktowane jako grunty zabudowane i zurbanizowane),
- inne tereny (w tym: grunty pod wodami, użytki ekologiczne oraz nieużytki).

W świetle zaprezentowanej analizy porównawczej, cechą charakterystyczną Siedlec jest niewielki udział terenów wykorzystywanych jako użytki rolne (34%, wobec np. 72% w Sieradzu, 64% w Krośnie lub 63% w Tarnobrzegu). Oznacza to, że **granice miasta w relatywnie dużym stopniu domykają się w ramach obszarów zainwestowanych i zabudowanych**. Potwierdza to udział obszarów zurbanizowanych w ogólnej powierzchni miasta, który wynosi w Siedlcach 58% i stanowi najwyższy odsetek wśród wybranych miast subregionalnych (najniższe wartości notowane są w Tarnobrzegu – 14%, Sieradzu – 18%, Ciechanowie – 32% i Krośnie – 33%).

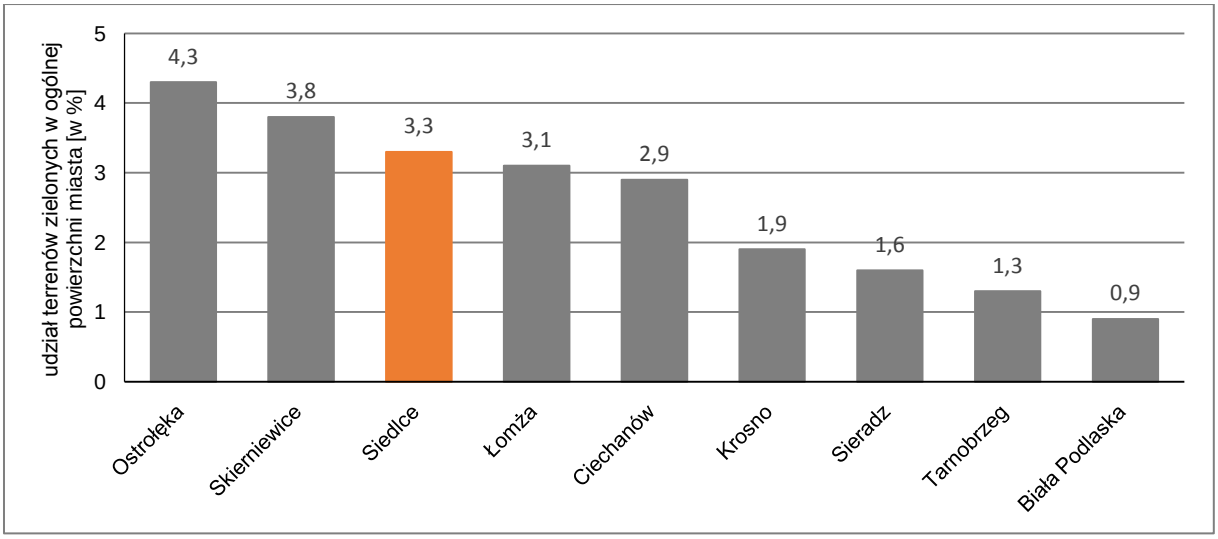

Rycina 9. Udział terenów zieleni w ogólnej powierzchni wybranych miast subregionalnych.

Z drugiej strony należy wspomnieć, że wśród miast grupy porównawczej **Siedlce cechuje dość duży udział terenów zielonych** w ogólnej powierzchni, co potwierdzają informacje płynące z analizy ryciny 9. Tereny zieleni są w tym przypadku rozumiane jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym" (art. 5 pkt 21 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody). Wśród tego rodzaju obszarów są więc m. in.: (1) parki spacerowo-wypoczynkowe, (2) tereny zieleni osiedlowej, (3) zieleńce oraz (4) zieleń uliczna. Stanowią one **bardzo ważny potencjał podnoszący jakość życia w mieście**, stanowiący formę spędzania wolnego czasu.

Wśród parków i obszarów o charakterze parkowym zlokalizowanych na obszarze miasta należy wymienić i opisać przynajmniej cztery: (1) Park Miejski „Aleksandria" (o powierzchni ok. 11,3 ha), (2) Stary Park pomiędzy ul. Bolesława Prusa i ul. gen. Józefa Bema (o powierzchni ok. 3,4 ha), (3) zielone otoczenie amfiteatru (o powierzchni ok. 3,8 ha) oraz (4) obszar parkowy przy ulicy Jagiełły (o powierzchni ok. 1 ha).

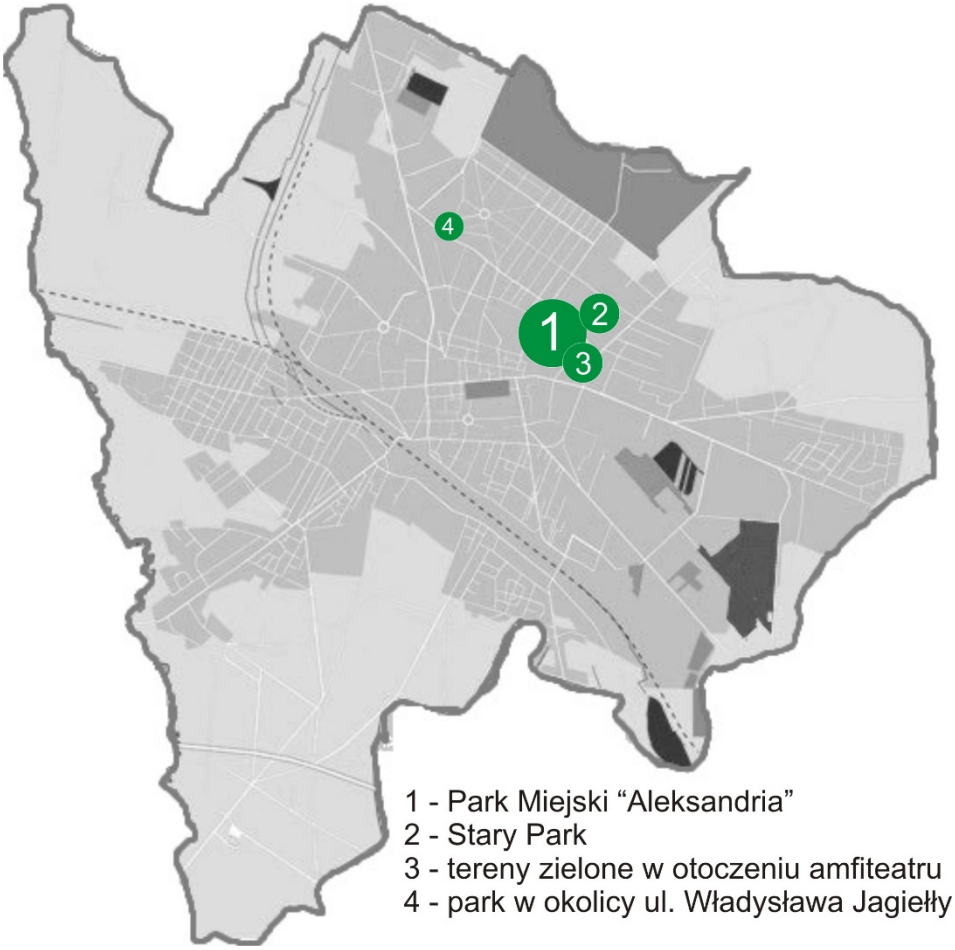

Rycina 10. Parki i obszary o charakterze parkowym w Siedlcach.

Największym i najbardziej znanym parkiem w Siedlcach (ponad 11 ha) jest położony w Śródmieściu **Park Miejski Aleksandria**. Według informacji o jego historii, został utworzony jako park "włoski". Po przejęciu majątku przez Czartoryskich przekształcono go w park sentymentalny. W związku z planowaną w lipcu 1783 r. wizytą w Siedlcach króla Stanisława Poniatowskiego w parku utworzono wiele romantycznych i egzotycznych obiektów. Ogród składał się z dziko rosnących lasków, gajów, klombów, krętych dróg i kanałów z licznymi wyspami. Było w nim ponad trzydzieści różnych budowli: domki mieszkalne księżnej, altany, łazienki, domek rybacki, meczet turecki, oranżeria, stajenka, wiatrak i in. Park wydzierżawiono osobom prywatnym w latach czterdziestych XIX, a w kilka lat później przekazano miastu. Park Miejski w latach 1869-1909 otoczono żelaznym ogrodzeniem od strony południowej i zachodniej oraz murowanym parkanem od strony północnej. Miejski Komitet Krzewienia Trzeźwości Publicznej utworzony w 1900 r. prowadził w parku jadłodajnię i herbaciarnię, był także organizatorem imprez w parku. II wojna światowa doprowadziła do

znacznej dewastacji parku, okupanci hitlerowscy rozebrali większość istniejących w parku obiektów m.in.: teatr letni, restaurację i estradę.

Dzisiejszy park znacznie odbiega od pierwowzoru parku sentymentalnego. Zajmujący zdecydowanie mniejszy obszar i pozbawiony dawnego układu jest obecnie typowym parkiem miejskim. Jest on mimo to jednym z niewielu obiektów dziedzictwa kulturowego w Siedlcach wpisanych do rejestru zabytków. Wchodzi w skład zespołu parkowo-pałacowego złożonego z pałacu Ogińskich z I poł. XVII wieku (obecnie we władaniu Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego), z Kaplicy pw. św. Krzyża z XVIII wieku – kaplicy grobowej Aleksandry Ogińskiej, murowanej oficyny z 2 połowy XIX wieku - obecnie Archiwum Państwowe, murowanej stajni z początku XIX wieku - obecnie Archiwum Państwowe, studni murowanej z początku XIX wieku. Obiekty te, choć obecnie są własnością różnych instytucji, położone w bezpośrednim sąsiedztwie są całością pod względem kompozycji i stanowią dziedzictwo kulturowe miasta Siedlce. Należy dodać, że wszystkie z nich, poza parkiem, zostały odrestaurowane. Park jest niestety w dużym stopniu zdegradowany i wymaga pilnej rewitalizacji (miasto posiada już dokumentację techniczną i pozwolenie na budowę). Niestety, mimo kilkukrotnych prób, nie udało się dotychczas uzyskać dofinansowania na to przedsięwzięcie. Zrealizowane inwestycje związane z obszarem Parku to m.in. stylowe ogrodzenie nawiązujące do pałacu.

Drugim ważnym obszarem zielonym na terenie Siedlec jest **Stary Park**, który jednak jest znacznie mniejszy niż Park Aleksandria (ok. 3,4 wobec ponad 11 ha). Jest on zlokalizowany w pobliżu opisywanego wcześniej Parku „Aleksandria", w sąsiedztwie Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4 im. Kazimierza Wielkiego, stadionu i hali sportowej OSiR, II Liceum Ogólnokształcące im. św. Królowej Jadwigi oraz Wydziału Przyrodniczego Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Lokalizacja parku w dużym stopniu decyduje o jego przydatności funkcjonalnej – korzysta z niego spora część uczniów, studentów oraz osób, które przemieszczają się między ulicami Generała Józefa Bema oraz Bolesława Prusa.

Trzecim obszarem zieleni w Siedlcach są **tereny w otoczeniu amfiteatru** ograniczone ulicami Prymasa Stefana Wyszyńskiego, Bolesława Prusa oraz Eugeniusza Wiszniewskiego o powierzchni ok. 3,8 ha. Obszar ten sąsiaduje z opisywanymi wcześniej terenami zieleni, a od południowej strony graniczy dodatkowo z komercyj-

nym kinem. Amfiteatr i tereny zielone w otoczeniu są miejscem organizowanych imprez plenerowych, choć trzeba powiedzieć, że amfiteatr wymaga modernizacji. Brak częściowego zadaszenia widowni oraz odpowiednio dużego i funkcjonalnego zaplecza zmusza bowiem często do odwoływania lub przenoszenia imprez w przypadku niesprzyjającej pogody.

Opisując obszary przyrodnicze w Siedlcach należy również wspomnieć o tzw. **„Błoniach Siedleckich”**, zlokalizowanych w północnej części miasta w pobliżu ulic Granicznej i Kazimierzowskiej. Jest to obszar o powierzchni ok. 4ha, aktualnie wykorzystywany głównie rolniczo. W studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego miasta przewidziano na tym obszarze realizację głównie funkcji sportowo-rekreacyjnych (na tym terenie znajduje się stadion klubu Pogoń Siedlce, wybudowany w 2010 r.).

Ważnym terenem przyrodniczym w Siedlcach są obszary leśne położone w południowej części miasta. Od niedawna kompleks ten przecina obwodnica Siedlec. Ponadto, należy również wspomnieć o różnego rodzaju skwerach z dominującą funkcją reprezentacyjną (ich łączna powierzchnia to ok. 4,2 ha) w tym: Skwer Niepodległości, Skwer Jana Pawła II, Plac gen. Władysława Sikorskiego, Plac 1000- lecia, Skwer Tadeusza Kościuszki, otoczenie Biblioteki Miejskiej, Skwer Wileński przy ul. Floriańskiej, Plac Stanisława Zdanowskiego, Plac Wolności, otoczenie kaplicy pw. Świętego Krzyża (kaplica księżnej Ogińskiej), skwerek przy więzieniu.

Wydaje się, że tereny zielone w Siedlcach mają relatywnie duży potencjał i mogą stać się jedną z wizytówek miasta. Siedlce, jak już wcześniej wspomniano, są miastem na w którym tereny zieleni urządzonej stanowią jeden z najwyższych odsetków w ogólnej powierzchni. Wszystko to sprawia, że powinny one obecnie i w przyszłości stanowić podstawę budowania oferty spędzania wolnego czasu dla mieszkańców i tzw. zewnętrznych użytkowników miasta.

Analizując środowisko przyrodnicze Siedlce należy również wspomnieć o elementach hydrograficznych, które w wielu miastach stanowią kluczowe elementy lokalnych ekosystemów. W przypadku Siedlec kluczowe są dwa: (1) rzeka Muchawka oraz (2) **Zalew nad Muchawką**. Muchawka jest stosunkowo niewielką rzeką. Swoje źródło posiada na obszarze powiatu siedleckiego, a jej długość to ok. 30 km . Na terenie Siedlec, w pobliżu doliny Muchawki utworzono zbiornik wodny „Zalew Muchawka” o pow. ok. 25 ha. Zalew zasilany jest wodą z rzeki poprzez tzw. doprowadzalnik. Woda

przepływa przez zalew i poprzez jaz wylotowy przelewa się do rzeki. Zbiornik wykorzystywany jest głównie do celów rekreacyjnych. Wokół niego zbudowano ciągi piesze i rowerowe, stworzono kąpielisko. W dalszym ciągu udaje się utrzymywać stosunkowo niewielki stopień zabudowania brzegów zalewu, co niewątpliwie wpływa na atrakcyjność tego miejsca.

6.3. Potencjał gospodarczy

Potencjał lokalnej gospodarki jest kluczową sprawą w określaniu przyszłych celów i strategii rozwojowych. Sama geneza strategii lokalnych ma swoje źródło w praktyce zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach. Uznaje się również często, że głównymi czynnikami rozwoju lokalnego są aspekty gospodarcze związane z liczbą przedsiębiorstw, ich aktywnością oraz wielkością lokalnego rynku pracy.

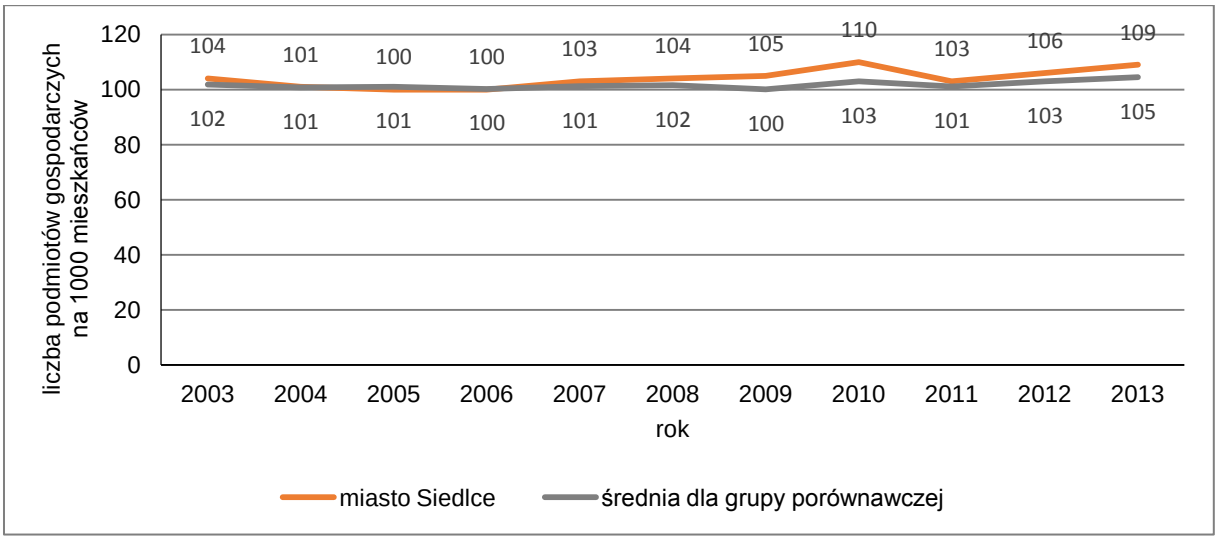

Rycina 11. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w latach 2003-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Najczęściej stosowanym miernikiem do ogólnego, ilościowego potencjału gospodarczego obszaru jest liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców. Nie jest to wskaźnik idealny, ale spośród wszystkich dostępnych pokazuje pewien ogólny obraz lokalnej gospodarki. Dynamikę wartości tego miernika w latach 2004-2013 w Siedlcach i grupie porównawczej przedstawiono na rycinie 11. Można na niej zaobserwować, że **w Siedlcach funkcjonowało w ostatnich latach relatywnie nieco więcej podmiotów gospodarczych niż średnio w pozostałych miastach subregionalnych**. Ogólna wartość tego wskaźnika zmieniała się w ostatnich latach w Siedlcach nieznacznie – ze 104 w 2004 r. do 109 w

2013 r. Potwierdza to jedynie stabilność sytuacji gospodarczej pod względem liczby przedsiębiorstw – nie zanotowano bowiem jakichś istotnych wahań, elementów kryzysowych w tej sferze.

Obok ogólnej liczby przedsiębiorstw funkcjonujących na danym terenie ważna jest ich struktura wielkościowa. Dynamikę zmian liczby podmiotów gospodarczych w Siedlcach i grupie porównawczej według wielkości zatrudnienia zaprezentowano na rycinie 12. Ogólne wnioski płynące z jej analizy pokazują, że **liczba małych i średnich przedsiębiorstw w ostatnich latach nieznacznie wzrasta**. **Tendencję ujemną obserwuje się w przypadku dużych podmiotów gospodarczych, powyżej 250 pracowników**. Drugą sprawą jest to, że gospodarka lokalna Siedlec tym odróżnia się od pozostałych, że notuje się w niej **wyższą liczbą małych przedsiębiorstw**. W pozostałych grupach wielkościowych, różnice są na tyle niewielkie, że można uznać sytuację w Siedlcach jako przeciętną.

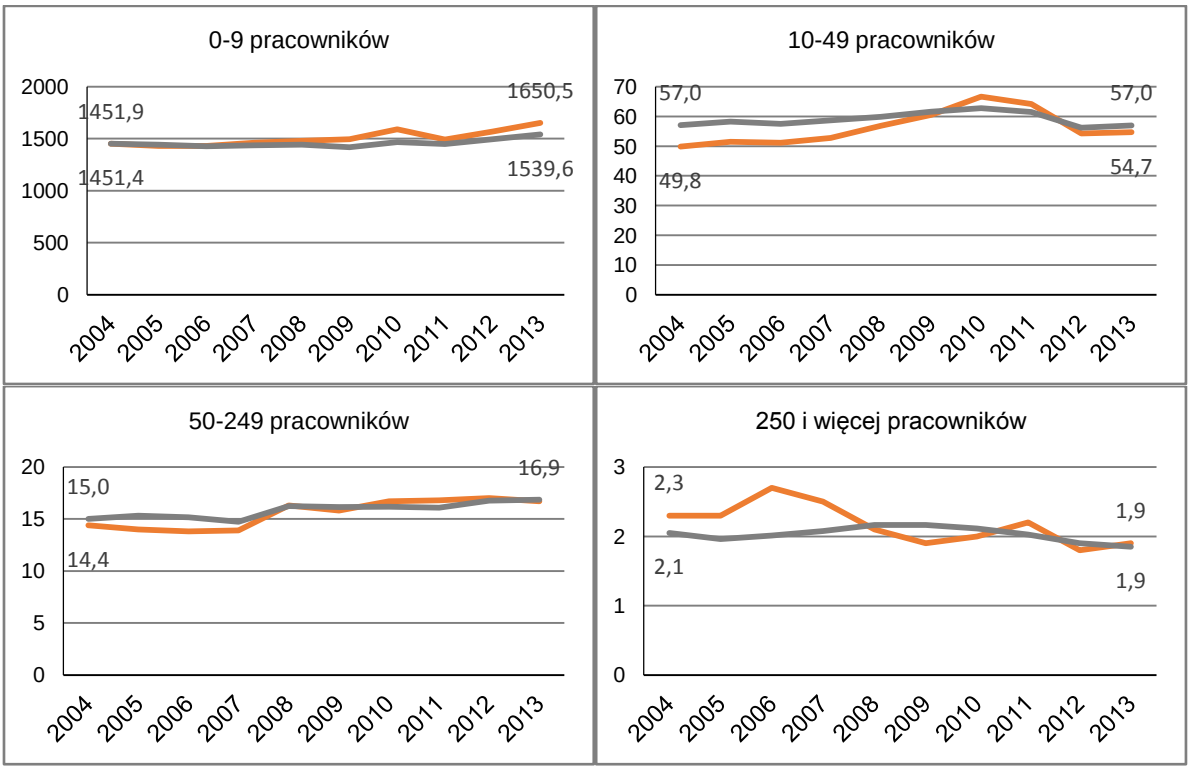

Rycina 12. Dynamika liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. w latach 2004-2013 w Siedlcach (kolor pomarańczowy) na tle grupy porównawczej (kolor szary) według liczby zatrudnionych.

Kolejnym, po strukturze wielkościowej, elementem analizy potencjału gospodarczego jest zbadanie struktury rodzajowej przedsiębiorstw. Zastosowano przy tym podział na sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007. Wyniki przeprowadzonej analizy przedstawiono w tabeli 4. **Najliczniej reprezentowane są podmioty gospodarcze** z

sekcji G **zajmujące się handlem oraz naprawą pojazdów samochodowych** (blisko 28%) **oraz** sekcji M **prowadzące działalność profesjonalną, naukową i techniczną** (10,2%). Duży udział przedsiębiorstw handlowych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych jest sytuacją typową – we wszystkich porównywanych miastach odsetek tego rodzaju podmiotów kształtuje się na poziomie od 26 do 34%. Wskaźnik dla Siedlec jest nawet dla tej sekcji nieco niższy od średniej dla grupy porównawczej, w której wynosi on ok. 29%.

Tabela 6. Struktura rodzajowa podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w Siedlcach w 2013 r.

Sekcja PKD 2007	Objaśnienie	Liczba podmiotów	% wszystkich podmiotów
Sekcja A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	192	2,3
Sekcja B	górnictwo i wydobywanie	5	0,1
Sekcja C	przetwórstwo przemysłowe	607	7,3
Sekcja D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	4	0,0
Sekcja E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	14	0,2
Sekcja F	budownictwo	628	7,5
Sekcja G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	2 304	27,6
Sekcja H	transport i gospodarka magazynowa	574	6,9
Sekcja I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	192	2,3
Sekcja J	informacja i komunikacja	203	2,4
Sekcja K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	297	3,6
Sekcja L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	398	4,8
Sekcja M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	852	10,2
Sekcja N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	232	2,8
Sekcja O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	25	0,3
Sekcja P	edukacja	411	4,9
Sekcja Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	631	7,6
Sekcja R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	155	1,9
Sekcja S i T	Pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	627	7,5
Sekcja U	organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0,0

Z punktu widzenia wyodrębnienia pewnej specyfiki potencjału gospodarczego ważne są odchylenia odsetka podmiotów gospodarczych w określonej sekcji w Siedlcach wobec średniego odsetka dla grupy porównawczej. Po zastosowaniu tej metody okazuje się, że w Siedlcach jest **ponadprzeciętnie więcej podmiotów gospodarczych w** sekcjach L (działalność związana z **obsługą rynku nieruchomości**), M (**działal-**

ność profesjonalna, naukowa i techniczna) oraz S i T (pozostała działalność usługowa). Są to rodzaje działalności w dużym stopniu predystynowane do tworzenia i wykorzystywania innowacji, co może stanowić w przyszłości ważny czynnik rozwojowy dla gospodarki Siedlec.

Wszelkie analizy ilościowe oparte o liczbę przedsiębiorstw, ich strukturę wielkościową i rodzajową w dużym stopniu pomijają kwestię roli dużych przedsiębiorstw, które w największym stopniu kształtują sytuację na lokalnym rynku pracy. W Siedlcach funkcjonuje **kilkadziesiąt średnich i dużych przedsiębiorstw**. Do największych należą:

- Polimex-Mostostal SA – przedsiębiorstwo działające w branży budowlanej, produkcyjnej i energetycznej, z główną siedzibą w Warszawie; w Siedlcach spółka prowadzi działalność w zakresie zabezpieczeń antykorozyjnych, cynkowania ogniowego, produkcji krat pomostowych oraz wyrobów stalowych, m.in. konstrukcji stalowych, silosów, zbiorników, kominów czy kanałów spalin; zakład zatrudnia ok. 1,5 tys. pracowników; trzeba dodać, że Polimex-Mostostal SA prowadzi aktualnie rozmowy w sprawie sprzedaży zakładu w Siedlcach.
- Stadler Polska Sp. z o.o. – przedsiębiorstwo działające w branży produkcji pojazdów szynowych. Szwajcarska Grupa Stadler Rail posiada zakłady w ośmiu lokalizacjach: w Bussnang, Altenrhein i Winterthur w Szwajcarii, w Berlinie w Niemczech, w Siedlcach w Polsce, w Pusztaszabolcs i Szolnok na Węgrzech oraz w Algierze w Algierii. Zakład produkcyjny Stadler Polska w Siedlcach powstał w 2007 r. na terenie wydzierżawionej od PKP hali montażowej po tym, jak w czerwcu 2006 roku Stadler Bussnang AG otrzymał pierwsze zlecenie z Polski na dostawę 14 pociągów FLIRT. W zakładzie produkowane są pojazdy dla przewoźników z całej Europy, a w firmie Stadler Polska zatrudnienie znajduje ponad 500 wykwalifikowanych pracowników (aktualnie liczba pracowników stale wzrasta). Do końca czerwca 2013 roku siedlecki zakład opuściło 128 gotowych pociągów. Obecnie w Siedlcach produkowane są pociągi FLIRT dla włoskiego Südtiroler Transportstrukturen AG, niemieckiego Veolia Verkehr Regio GmbH oraz austriacko-węgierskiego przewoźnika GYSEV, a także pojazdy FLIRT w wersji szerokotorowej dla estońskiego Elektriraudtee oraz dla Kolei Białoruskich.

- CARFI Polska Sp. z o.o. – przedsiębiorstwo zajmujące się produkcją wyrobów z plastiku dla różnych gałęzi przemysłu takich jak: przemysł motoryzacyjny, wyroby z zakresu bezpieczeństwa, narzędzia ogrodnicze i rolnicze oraz inne. Wchodzi ono w skład Grupy Carfi, do której należą obecnie Carfi Portugal, Carfi Polska, Carfi Tools, Inovstep i zostało założone w 2004 roku.
- Altrad-Mostostal Sp. z o.o. – przedsiębiorstwo działające w branży budowlanej, zajmuje się produkcją rusztowań, szalunków i materiałów budowlanych.
- Fabryka Narzędzi Skrawających Fenes SA – przedsiębiorstwo działające w branży produkcyjnej; zajmuje się produkcją maszyn skrawających;
- PSI Spółdzielczy Producent Sprężyn – przedsiębiorstwo działające w branży produkcyjnej, specjalizuje się w produkcji sprężyn technicznych, elementów z drutu i blachy oraz szkieletów siedzeń samochodowych;
- Drosed SA – przedsiębiorstwo działające w branży przemysłu spożywczego; specjalizuje się w produkcji wyrobów drobiowych, zakład w Siedlcach zajmuje się produkcją konserw drobiowych i drobiu świeżego;
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska – przedsiębiorstwo działające w branży przemysłu spożywczego, produkuje różnego rodzaju przetwory mleczne;
- Podlaska Wytwórnia Wódek “Polmos” SA – przedsiębiorstwo działające w przemyśle spirytusowym;

Baza ekonomiczna Siedlec (tj. ta część działalności gospodarczej, która generuje wymianę handlową wykraczającą poza samo miasto i obszar z nim sąsiadujący) **opiera się zatem na trzech podstawowych sektorach działalności** – **(1) budowlanym**, **(2) produkcji maszynowej** oraz **(3) rolno-spożywczym**. Planując działania strategiczne mające wzmacniać i generować rozwój lokalnej gospodarczy należy zwrócić szczególną uwagą na krajowe i globalne trendy w tych właśnie branżach.

Siedlce dysponują stosunkowo bogatą i atrakcyjną ofertą inwestycyjną (ryc. 13). Na terenie miasta są zlokalizowane obszary Podstrefy Siedlce **Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN**. Cześć strefy zajmują inwestycje m.in. takich firm jak Polimex-Mostostal SA, Valmont Polska Sp. z o. o., Carfi Polska Sp. z o. o. Cały czas w ofercie inwestycyjnej są jednak obszary wolne i zagospodarowane. Tarnobrzeska SSE jest jedną z najlepiej ocenianych stref funkcjonujących w Polsce. Badania zrealizowane przez KPGM Polska na 20-lecie istnienia specjal-

nych stref ekonomicznych w Polsce pokazuje, że **strefa tarnobrzeska jest najlepiej ocenianą strefą w Polsce w opinii przedsiębiorców** (*20 lat specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, 2014).

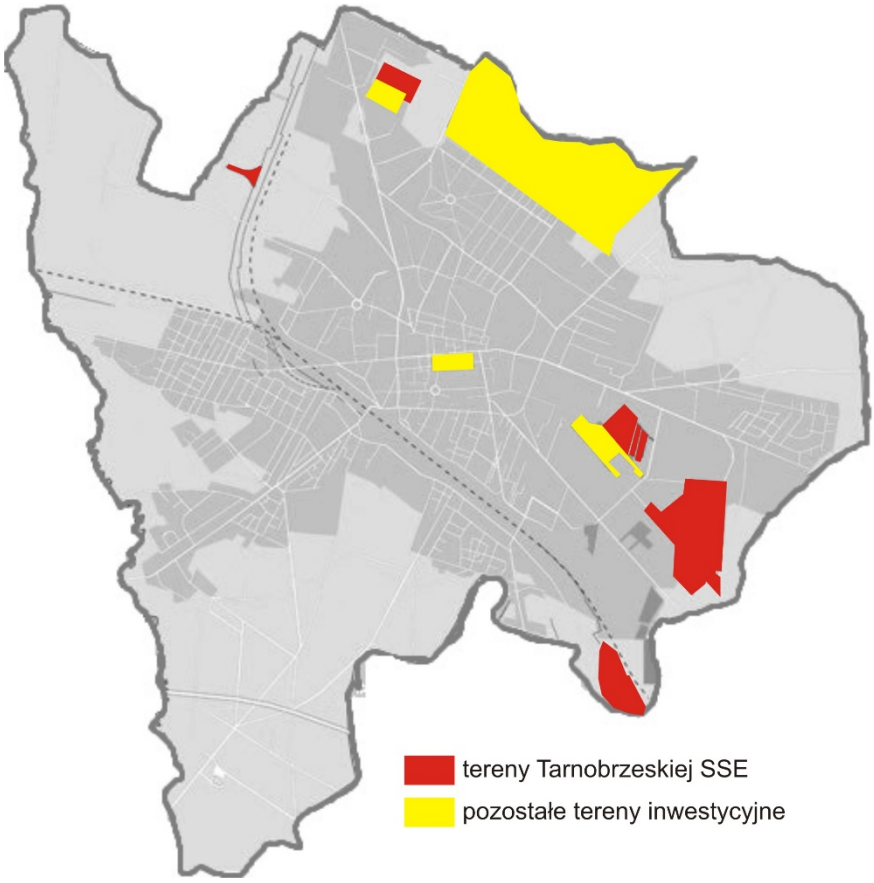

Rycina 13. Tereny inwestycyjne w Siedlach.

Przyszli inwestorzy mogą korzystać na terenie miasta z szeregu ulg podatkowych, w tym m. in.:

- ulgi ustawowe - przedsiębiorca zwolniony jest z obowiązku podatkowego w roku podatkowym, w którym obiekt został oddany do użytkowania;
- niskie podatki i opłaty lokalne;
- korzystne dla inwestorów stawki podatkowe;
- zwolnienie z podatku dochodowego CIT lub PIT w ramach prowadzonej działalności na terenie podstrefy Siedlce Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej;
- poręczenia lub gwarancje udzielane przedsiębiorcom na warunkach korzystniejszych niż oferowane na rynku: www.mfpk.pl;

- zbycie lub oddanie do korzystania mienia będącego własnością Miasta/Gminy;
- możliwość rozłożenia na raty podatku, jeżeli inwestor znalazł się w trudnej sytuacji finansowej zagrażającej jego egzystencji na rynku;
- możliwość rozłożenia na raty zaległości podatkowej, jeżeli inwestor znalazł się w trudnej sytuacji finansowej zagrażającej jego egzystencji na rynku;
- możliwość przesunięcia terminów płatności podatku, jeżeli inwestor znalazł się w trudnej sytuacji finansowej zagrażającej jego egzystencji na rynku;
- pomoc de minimis;
- całkowite zwolnienie z podatku od nieruchomości;
- częściowe zwolnienie z podatku od nieruchomości;;
- pomoc związana z zatrudnianiem bezrobotnych;

Poza obszarami Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w ofercie inwestycyjnej możemy wyróżnić kilka innych terenów, w tym m.in. tereny należące do samorządu miasta Siedlce zlokalizowane przy ul. Jana Pawła II.

Trzeba również dodać, że w Urzędzie Miasta powołany został **Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Obsługi Inwestorów**. Zadaniem Pełnomocnika jest inicjowanie i koordynowanie działań mających na celu pozyskiwanie inwestorów oraz obsługa potencjalnych inwestorów, ze szczególnym uwzględnieniem inwestorów zagranicznych. Urząd Miasta przygotowuje oferty inwestycyjne. Oferty inwestycyjne dotyczą zarówno gruntów komunalnych, gruntów spółek miejskich, jak i terenów prywatnych. W przypadku firmy Stadler Polska Miasto Siedlce wybudowało ulicę dojazdową do zakładu o długości ok. 1500 m. Poprzez Powiatowy Urząd Pracy pomogło w naborze pracowników. Umożliwiło szybkie procedowanie wszelkich pozwoleń na budowę obiektów czy uzyskanie odpowiednich decyzji administracyjnych. W celu podniesienia atrakcyjności gospodarczej Miasta wybudowana została droga dojazdowa wraz z niezbędnym uzbrojeniem technicznym do obszaru ok. 7 ha w Tarnobrzeskiej SSE zlokalizowanego w pobliżu ulicy Brzeskiej. Na tym terenie firma Carfi Polska Sp. z o.o. wybudowała zakład produkcji elementów z tworzyw sztucznych a cztery inne firmy lokują tam swoją działalność. Dla efektywniejszego pozyskiwania inwestorów Miasto podjęło skuteczne działania włączenia terenów spełniających wymagane kryteria do specjalnej strefy ekonomicznej (SSE). W Tarnobrzeskiej SSE znajduje się obecnie ponad 60 ha gruntów. Dodatkowo, Biuro Prezydenta zajmuje się organizacją

posiedzeń Siedleckiej Rady Biznesu, jak również czynnościami wspierającymi działalność tego organu i włącza się w organizację przedsięwzięć organizowanych przez instytucje otoczenia biznesu, współpracuje m. in. z Business Center Club. Należy również dodać, że na terenie miasta swoją siedzibę ma Wschodnia Izba Gospodarcza. Wschodnia Izba Gospodarcza skupia obecnie ok. 30 przedsiębiorstw. Głównym celem Izby jest tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorców poprzez współpracę z samorządem terytorialnym i administracją państwową. Umożliwia ona swoim członkom nawiązywanie nowych kontaktów z partnerami krajowymi i zagranicznymi organizując konferencje, targi i warsztaty, wspierając inicjatywy, oferując porady ekspertów z różnych dziedzin. W 2014 r. otwarto nową siedzibę Wschodniej Izby Gospodarczej, zlokalizowaną w budynku Collegium Mazovia Innowacyjnej Szkoły Wyższej.

W Siedlcach rozwijają się również nowe formy organizacji lokalnej gospodarki. Przykładem takiej formy jest Klaster Spożywczy, powstały na początku 2015 r. Cele funkcjonowania tej organizacji jest podniesienie konkurencyjności branży, prowadzenie badań naukowych dla stworzenia nowych produktów i technologii, szkolenie kadr i wspólna promocja. Klastry to skoncentrowane przestrzennie formy współpracy międzysektorowej (partnerami Klastra Spożywczego zostali m.in. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Miasto Siedlce, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Agencja Rozwoju Mazowsza, Wschodnia Izba Gospodarcza, Mazowiecka Izba Rolnicza oraz prywatne przedsiębiorstwa z branży mięsnej). Wydaje się, że powstanie tego rodzaju organizacji związanej z rolnictwem i przetwórstwem rolno-spożywczym jest właściwym kierunkiem, gdyż subregionalne otoczenie Siedlec w dużym stopniu opiera swoją gospodarkę na tego typu działalnościach.

Jednym z działów gospodarki, który bywa oddzielnie analizowany jest **turystyka**. Jest to ten sektor gospodarki, w którym interwencja publiczna polskich samorządów jest podejmowana dość często. Samorządy starają się aktywnie wspierać podmioty turystyczne poprzez prowadzenie marketingu terytorialnego, koordynowanie promocji, budowanie marki miasta. Ponadto, jednostki samorządu terytorialnego są bardzo często właścicielem lub odpowiadają za utrzymanie obiektów stanowiących atrakcje turystyczne (przyrodnicze i historyczno-kulturowe).

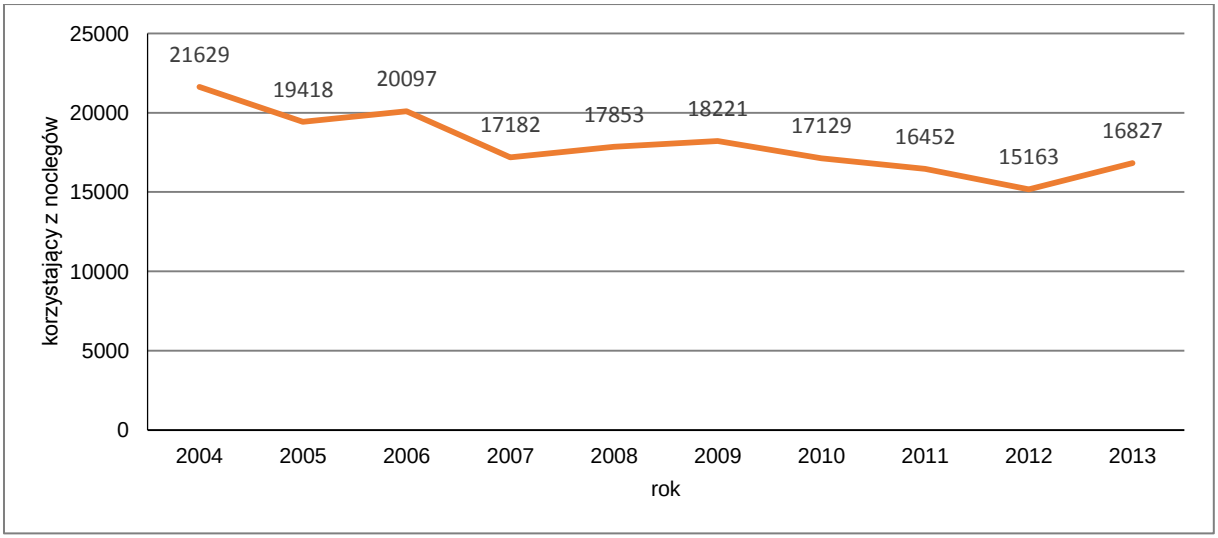

Rycina 14. Dynamika liczby korzystających z noclegów w Siedlcach w okresie 2004-2013.

Diagnoza sektora turystyki odbywa się zazwyczaj z wykorzystaniem publicznie dostępnych danych statystycznych. Główny Urząd Statystyczny publikuje corocznie m.in. dane dotyczące liczby korzystających z noclegów. Na tej podstawie wnioskuje się o poziomie ruchu turystycznego na danym terenie. Na rycinie 14 przedstawiono dane bezwzględne, pokazujące dynamikę korzystających z noclegów w okresie ostatnich 10 lat. Widać na nim wyraźnie, że **liczba turystów odwiedzających Siedlce zmniejszyła się w tym okresie o ok. 5 tys.** (z 21,6 do 16,8 tys.). Po zrelatywizowaniu tego miernika z wykorzystaniem liczby ludności (ryc. 15) okazuje się, że procesowi zmniejszania liczby turystów w Siedlcach towarzyszył odwrotny proces w miastach grupy porównawczej. Trzeba przy tym dodać, że wartości wskaźnika liczby korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców w Siedlcach (220) i miastach grupy porównawczej (255) są znacznie mniejsze niż średnia dla Polski (608) i województwa mazowieckiego (686). Oznacza to, że **turystyka nie jest domeną miast średniej wielkości**. Najpewniej jest bowiem tak, że atrakcyjność turystyczna jest wysoka w niewielkich gminach górskich i nadmorskich oraz największych miastach.

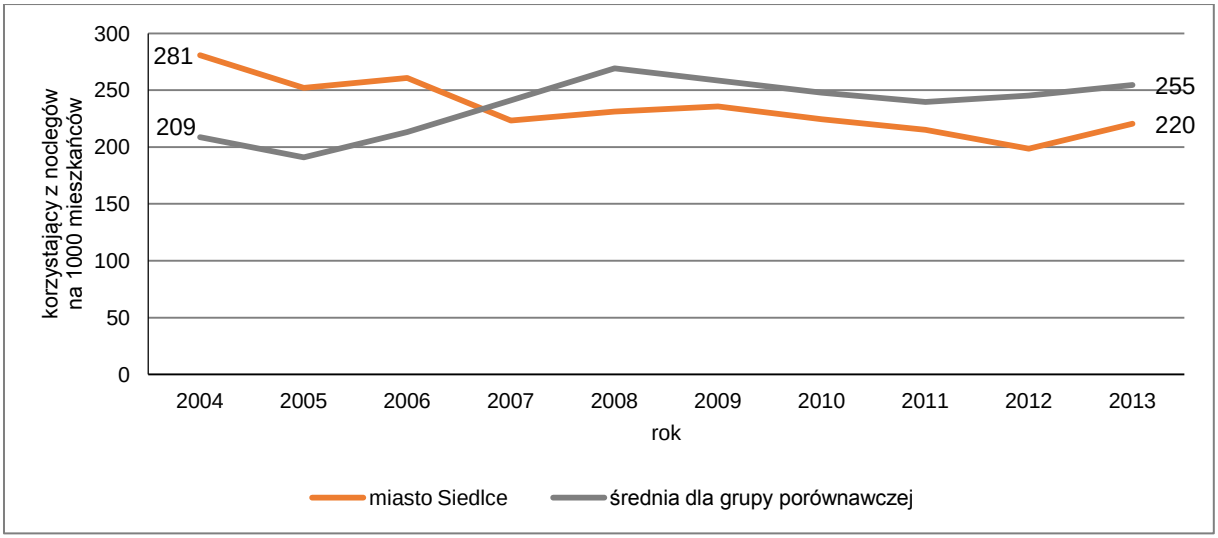

Rycina 15. Dynamika zmian wskaźnika korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców w latach 2004-20013.

Na koniec analizy spraw związanych z potencjałem gospodarczym Siedlec, zostaną przedstawione informacji pokazujące aktywność gospodarczą w poszczególnych 28 wyodrębnionych wcześniej obszarach miasta. Według danych Centrum Informatyki Statystycznej Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2014 r. w Siedlcach funkcjonowało prawie 10 tysięcy podmiotów gospodarczych (osób prawnych, jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w systemie REGON).

Tabela 7. Liczba podmiotów gospodarczych w Siedlcach wpisanych do rejestru REGON (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.).

osiedle/ dzielnica	podmioty gospodarcze łącznie z osobami prowadzącymi gospodarstwa indywidualne w rolnictwie, zarejestrowanych w rejestrze REGON.	liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. ludności	odsetek podmiotów gospodarczych
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	599	125,8	6,1
Floriańska	412	132,7	4,2
Młynarska	279	115,6	2,8
Nad Zalewem	124	93,2	1,3
Nowe Siedlce	656	143,4	6,6
Orlicz-Dreszera	187	75,5	1,9
Panorama	77	54,6	0,8
Park, Stadion, szpital	35	94,9	0,4
Piaski Starowiejskie	286	125,0	2,9
Piaski Zamiejskie	57	139,0	0,6
Piaskowa i Żytnia	161	81,4	1,6
południowa dzielnica przemysłowa	367	1028,0	3,7
Reymonta	277	93,7	2,8
Roskosz	424	90,1	4,3
Sekuła	315	126,4	3,2
Skarpa	58	76,9	0,6
Sulimów	31	47,8	0,3
Śródmieście	2012	246,8	20,4
Taradajki	61	88,0	0,6

Topolowe	481	119,7	4,9
Tysiąclecia	872	110,0	8,8
Warszawska północ	811	134,1	8,2
Warszawska południe	679	104,7	6,9
Wyszyńskiego	279	84,8	2,8
Żwirowa- Południowa	335	118,1	3,4
Siedlce	9875	129,1	100,0

Z informacji pokazujących liczbę podmiotów gospodarczych w poszczególnych obszarach (tab. 7) wiadomo, że **co piąty podmiot gospodarczy działa na terenie Śródmieścia, które jest handlowo-usługową dzielnicą Siedlec**. W dzielnicy tej znajduje się wiele sklepów i domów handlowych. Prawie co dziesiąta firma mieści się na **osiedlu Tysiąclecia** i w **północnej części dzielnicy Warszawska**. Są to trzy głównie obszary koncentracji działalności gospodarczej w Siedlcach.

Tabela 8. Zestawienie wielkości podatku dochodowego od osób prawnych CIT (wg stanu na koniec 2014 r.)

osiedle/ dzielnica	podatek należny CIT	liczba podatników	średnia kwota podatku na 1 podatnika	wielkość podatku dochodowego od osób prawnych na 1 podmiot gospodarczy
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	860517	33	26076,27	1436,59
Floriańska	36773	35	1050,66	89,25
Młynarska	53487	25	2139,48	191,71
Nad Zalewem	2758	13	212,15	22,24
Nowe Siedlce	18985	40	474,63	28,94
Orlicz-Dreszera	2280	21	108,57	12,19
Panorama	3682	7	526,00	47,82
Park, Stadion, szpital	163	5	32,60	4,66
Piaski Starowiejskie	3	17	0,18	0,01
Piaski Zamiejskie	0	2	0,00	0,00
Piaskowa i Żytnia	312484	14	22320,29	1940,89
południowa dzielnica przemysłowa	2001045	73	27411,58	5452,44
Reymonta	49547	31	1598,29	178,87
Roskosz	77	12	6,42	0,18
Sekuła	11536	16	721,00	36,62
Skarpa	4305	8	538,13	74,22
Sulimów	1183	7	169,00	38,16
Śródmieście	763120	250	3052,48	379,28
Taradajki	0	0	0,00	0,00
Topolowe	6347	26	244,12	13,20
Tysiąclecia	1133944	71	15971,04	1300,39
Warszawska północ	181134	22	8233,36	223,35
Warszawska południe	87336	20	4366,80	128,62
Wyszyńskiego	10125	25	405,00	36,29
Żwirowa -Południowa	8307	13	639,00	24,80
Siedlce	5549138	786	7059,97	561,94

Potwierdzeniem danych ilościowych dotyczących liczby podmiotów gospodarczych jest analiza wpływów z tytułu podatku CIT. Zaprezentowane w tabeli 8 dane zostały

udostępnione przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w Siedlcach i pokazują wielkości należnego podatku dochodowego od osób prawnych oraz liczby płatników wg stanu na koniec 2014r. Widać wyraźnie, że **największe dochody generują przedsiębiorstwa zlokalizowane w południowej dzielnicy przemysłowej** (ok. 2 mln zł podatku należnego), w okolicach **osiedla Tysiąclecia** (ok. 1,1 mln zł podatku należnego) oraz w **rejonie Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa** (ok. 860 tys. zł podatku należnego).

6.4. Rynek pracy

Rynek pracy jest instytucją umożliwiającą zawarcie transakcji między sprzedającym i kupującym. Przedmiotem tej transakcji jest praca, a kluczowe z punktu widzenia funkcjonowania tego rynku są podaż pracy i popyt na pracę. Popyt odzwierciedla sposób decyzji podejmowanych przez ludzi dotyczących zakupu usług i towarów, a podaż jest konsekwencją decyzji producentów dotyczących tego, co produkować, jak produkować i w jakiej ilości? Rynek pracy można więc w pewnym sensie określić jako proces wzajemnego oddziaływania podaży i popytu na pracę. Zmiany dokonujące się na rynku pracy oraz ich ekonomiczne i społeczne skutki sprawiają, że rynek ten staje się coraz ważniejszym czynnikiem rozwoju społecznego.

Analizy rynku pracy obejmują zarówno wielkość i strukturę zasobów pracy (podażowa strona rynku pracy), jak i ich wykorzystanie w gospodarce (popyt na pracę). Podażowa strona rynku pracy określana jest przede wszystkim przez ludność w wieku 15 lat i więcej oraz przez ludność w wieku produkcyjnym, definiowanym w poszczególnych krajach poprzez określone uregulowania prawne, a także przez ludność aktywną zawodowo. Popytowa strona rynku pracy charakteryzowana jest przez liczbę miejsc pracy w gospodarce, czyli przez liczbę osób pracujących oraz wakaty. Brak równowagi między podażą pracy i popytem na nią wyraża się wielkością bezrobocia.

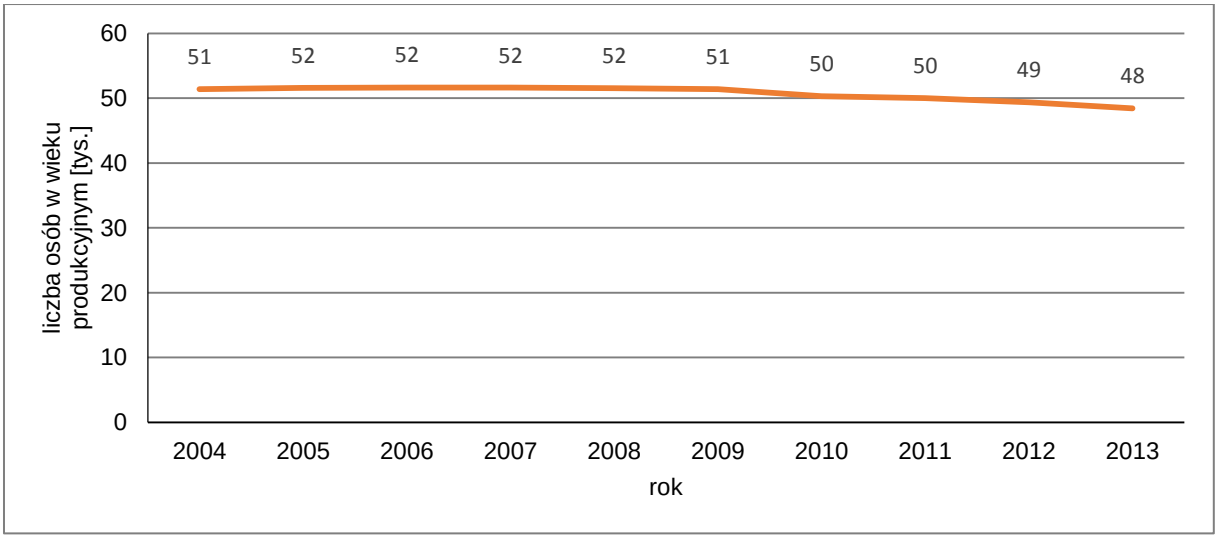

Rycina 16. Dynamika potencjalnej podaży pracy w Siedlcach w latach 2004-2013.

Jak już wcześniej wspomniano, podaż pracy można mierzyć różnymi sposobami. Jednym z najczęściej stosowanych jest liczba osób w wieku produkcyjnym, która pokazuje potencjalną podaż pracy (trzeba bowiem uwzględnić, że część osób w wieku produkcyjnym jest niezdolna do pracy). Dane pokazujące dynamikę tego wskaźnika w Siedlcach przedstawiono na rycinie 16. Można zaobserwować **zmniejszającą się potencjalną podaż pracy**, choć skala tego spadku jest stosunkowo niewielka. Wynika to z uwarunkowań demograficznych i zmniejszającego się w ostatnich kilkunastu latach przyrostu naturalnego.

Porównanie zrelatywizowanych statystyk dla Siedlec z grupą porównawczą (ryc. 17) pokazuje, że **potencjalna podaż pracy w Siedlcach zmniejszała się w ostatnich latach w szybszym tempie niż w pozostałych miastach subregionalnych** wybranych do analizy. W Siedlcach wartość tego wskaźnika zmniejszyła się z 667 do 635 (spadek o 32), a w przypadku średniej dla grupy porównawczej zanotowano spadek z 660 do 648 (spadek o 12). Trzeba jednak uwzględnić w tej ocenie dane dotyczące aktualnego przyrostu naturalnego i salda migracji (zob. rozdział dotyczący sytuacji demograficznej). W ostatnich latach jest on w Siedlcach na przeciętnie wyższym poziomie niż w pozostałych jednostkach, co może oznaczać, że w perspektywie kilkunastu lat tendencje zmian w aspekcie podaży pracy ulegną pewnemu wyrównaniu.

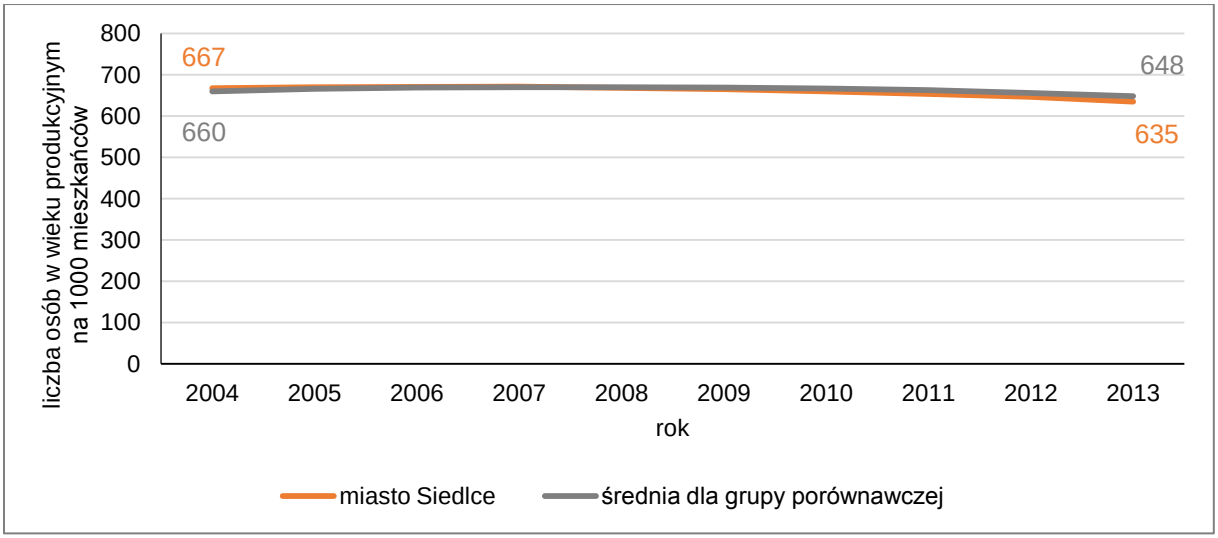

Rycina 17. Dynamika wskaźnika osób w wieku produkcyjnym na 1000 mieszkańców w Siedlcach na tle grupy porównawczej w latach 2004-2013.

Drugim kluczowym aspektem jest popyt na pracę, czyli liczba miejsc pracy. Dane dotyczące sytuacji w Siedlcach w tym zakresie przedstawiono na rycinie 18. Pokazuje ona, że popyt na pracę zwiększał się w okresie 2004-2010, a **od ostatnich czterech lat obserwuje się proces zmniejszania się liczby miejsc pracy w Siedlcach**. Proces ten nie ma charakteru radykalnego, jednak skala popytu na pracę zbliża się do sytuacji z 2004 r.

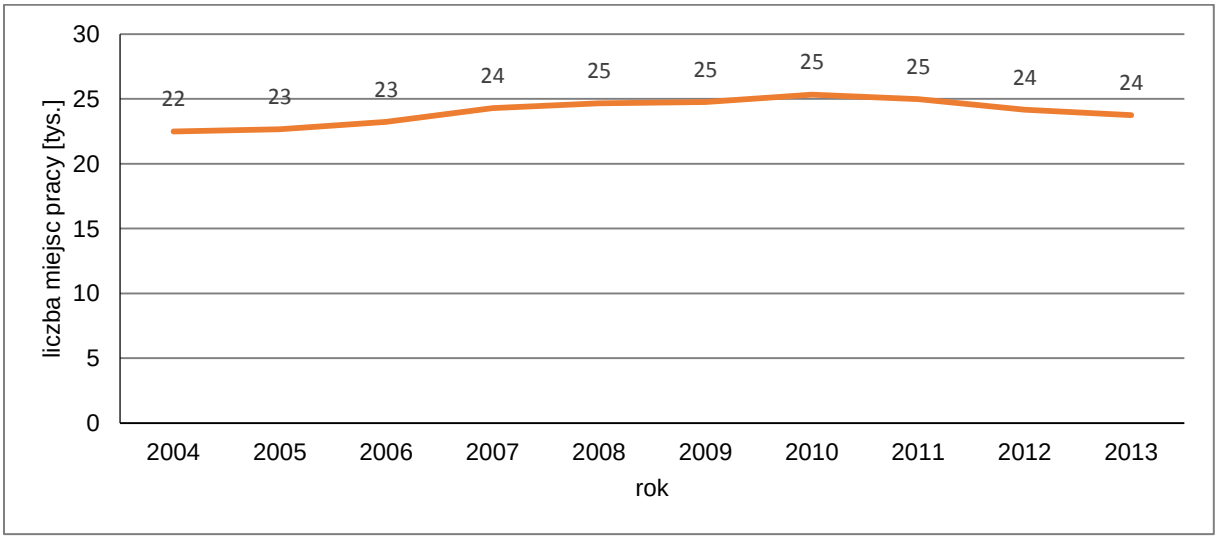

Rycina 18. Dynamika podaży pracy w Siedlcach w latach 2004-2013.

Porównanie zrelatywizowanych danych dla Siedlec z przeciętnymi wartościami dla grupy porównawczej pokazuje, że proces zmniejszania się liczby miejsc pracy obserwowany w Siedlcach od 2010 r. zachodzi również w pozostałych miastach subregionalnych (ryc. 19). Trzeba jednak dodać, że **sytuacja Siedlec jest nieco lepsza**

niż pozostałych miast, ponieważ liczba miejsc pracy utrzymuje się od ostatnich 10 lat na wyższym poziomie. Analizowany wskaźnik dla 2013 r. w Siedlcach przyjmował wartość 311, a średnio dla całej grupy porównawczej – 287.

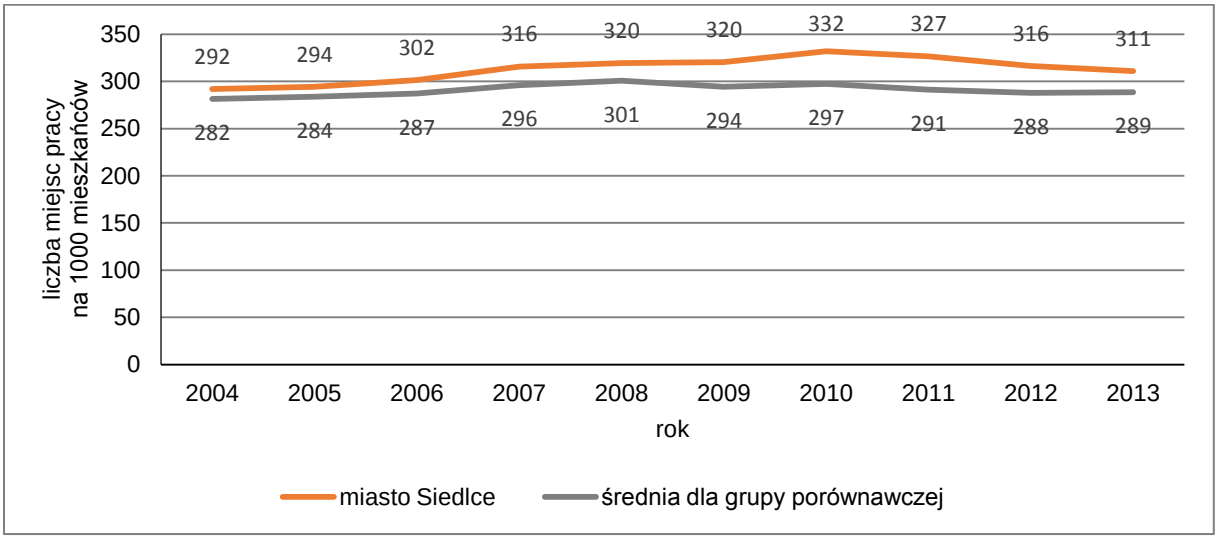

Rycina 19. Dynamika wskaźnika liczby miejsc pracy na 1000 mieszkańców w latach 2004-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Ostatnią ważną sprawą związaną z sytuacją na rynku pracy jest bezrobocie, czyli zjawisko niedoboru podaży względem popytu na pracę. W celu oceny skali zjawiska bezrobocia wykorzystano wskaźnik udziału liczby bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym. Dane dynamiczne dla okresu ostatnich 10 lata przedstawiono na rycinie 20. Widać na niej wyraźnie, że poziom bezrobocia w Siedlcach (podobnie jak w pozostałych miastach) zmniejszał się od 2004 do 2008 r., kiedy nastąpiło odwrócenie tendencji. Od tego roku, z różną dynamiką, **następuje stopniowy wzrost wskaźnika udziału liczby bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w dłuższej, kilkuletniej perspektywie)** – choć informacje przedstawione na końcu rozdziału świadczą o stopniowym odwrocie tendencji. Obserwowana w ostatnich latach dynamika jest nieco mniejsza niż tempo spadku bezrobocia w okresie 2004-2008, stąd ciągle skala tego negatywnego zjawiska w 2013 r. jest mniejsza niż na początku lat 2000. Faktem pozytywnym jest również to, że **poziom bezrobocia w Siedlcach jest relatywnie mniejszy (o ok. 2%) niż średnia dla grupy porównawczej**. Pokazuje to silniejszą pozycję lokalnej gospodarki i większą elastyczność oraz równowagę na rynku pracy.

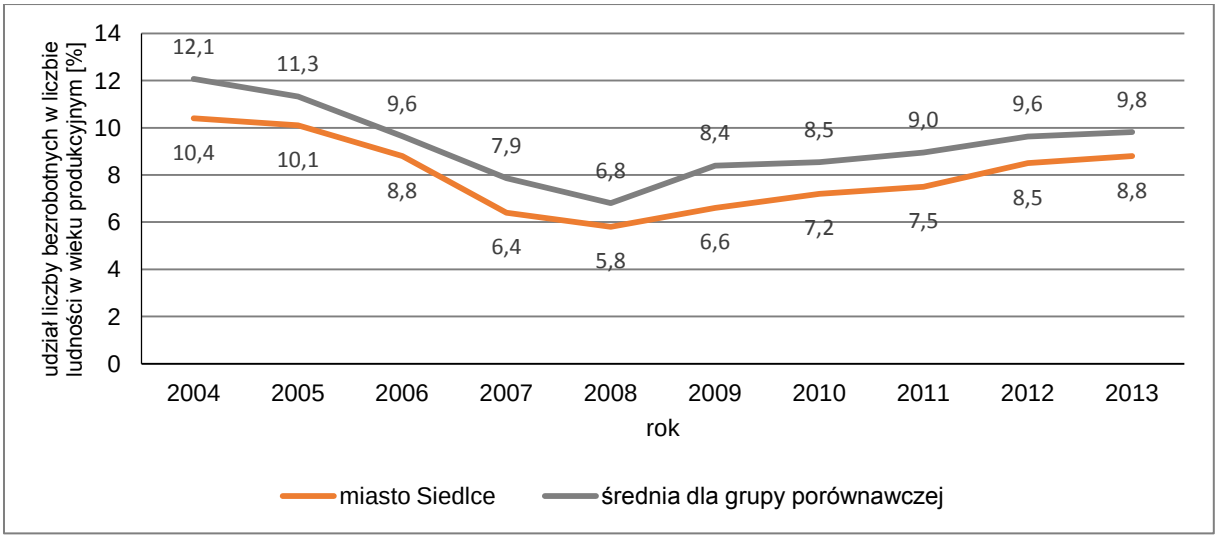

Rycina 20. Dynamika wskaźnika udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Siedlcach na tle grupy porównawczej w latach 2004-2013.

Istotną kwestią związaną z funkcjonowaniem lokalnego rynku pracy jest stopień jego domknięcia, tzn. bilans osób przyjeżdżających i wyjeżdżających do pracy. Od wielu lat analitycy starający się zbadać ten problem spotykali się z brakiem odpowiednich danych statystycznych. Jednak dzięki opracowaniu jakie wykonali pracownicy Urzędu Statystycznego w Poznaniu posiadamy pewien zasób informacji o skali i kierunkach dojazdów do pracy w 2006 r. Na rycinie 21 przedstawiono informacje dotyczące skali wyjazdów i przyjazdów do pracy zaczerpnięte z badania US w Poznaniu. Wykres przedstawia wartości wskaźnika liczby osób przyjeżdzających do pracy na 1 osobę wyjeżdżającą. Widać na nim wyraźnie, że większość miast grupy porównawczej cechuje przewaga osób przyjeżdżających nad wyjeżdżającymi. Siedlce są w tej grupie miastem w większym stopniu przyciągającym niż dostarczającym pracujących – na **1 osobę wyjeżdżającą przypada bowiem średnio 2,41 osoby przyjeżdzającej do pracy**. Badanie to skalę zjawiska wyjazdów do pracy z Siedlec szacuje na 2 200 osób. **Główne kierunki codziennych wyjazdów do pracy to Warszawa (ok. 900 osób)** oraz **gmina wiejska Siedlce (ok. 550 osób)**. W kilku pozostałych miastach subregionalnych województwa mazowieckiego (przede wszystkim Ciechanów), skala dojazdów do pracy do Warszawy jest równie duża.

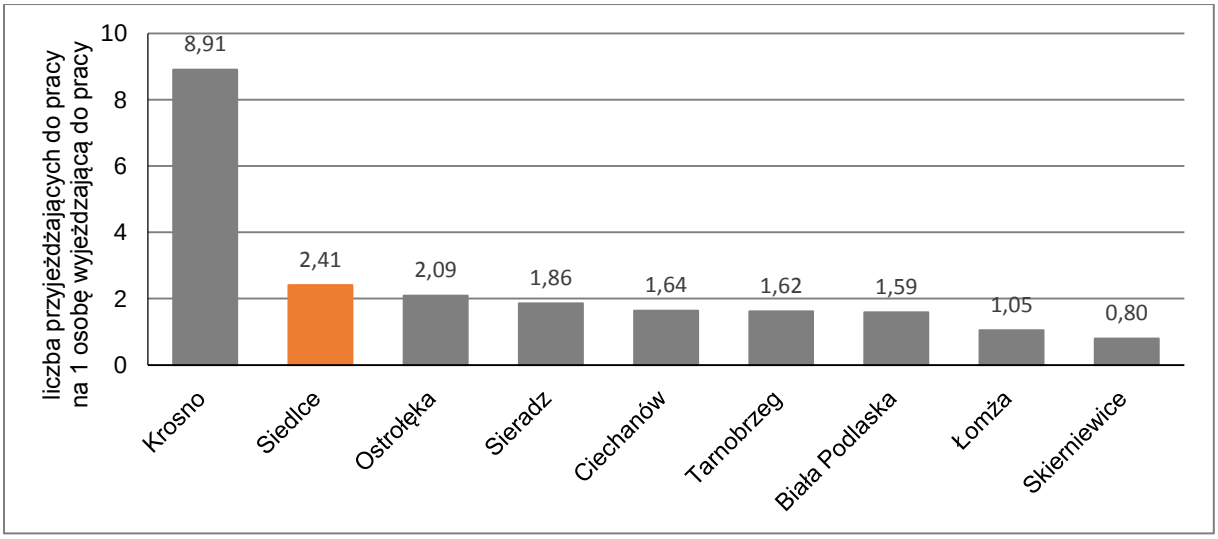

Rycina 21. Skala domknięcia lokalnego rynku pracy w Siedlcach i miastach grupy porównawczej.

Jak już wspomniano wcześniej skala wyjazdów do pracy z Siedlec jest mniejsza niż skala przyjazdów. Główne obszary zasilania lokalnego rynku pracy przedstawiono na rycinie 22.

Zaprezentowano na niej grupę **15 gmin, z których wyjeżdża do pracy do Siedlec codziennie więcej niż 100 osób** (łącznie z tych 15 gmin dojeżdża do Siedlec codziennie ok. 3 700 osób). Wśród nich największe znaczenie mają gminy: (1) **wiejska Siedlce (ok. 1 000 osób)**, (2) Skórzec (ok. 370 osób), (3) Zbuczyn (ok. 340 osób), (4) Wiśniew (ok. 290 osób), (5) Kotuń (ok. 230 osób), (6) Łuków (ok. 190 osób), (7) Suchożebry (ok. 190 osób) oraz Wodynie (ok. 150 osób). Można zatem przyjąć, że obszar zasilania lokalnego rynku pracy miasta Siedlce to przede wszystkim bezpośrednie zaplecze funkcjonalne miasta, a więc „gmina obwarzankowa" Siedlce oraz pozostałe jednostki powiatu siedleckiego. Do pracy do Siedlec dojeżdża również codziennie ponad 100 osób z Warszawy. Najpewniej jest to kadra kierownicza i specjaliści pracujący w średnich i dużych przedsiębiorstwach zlokalizowanych w mieście.

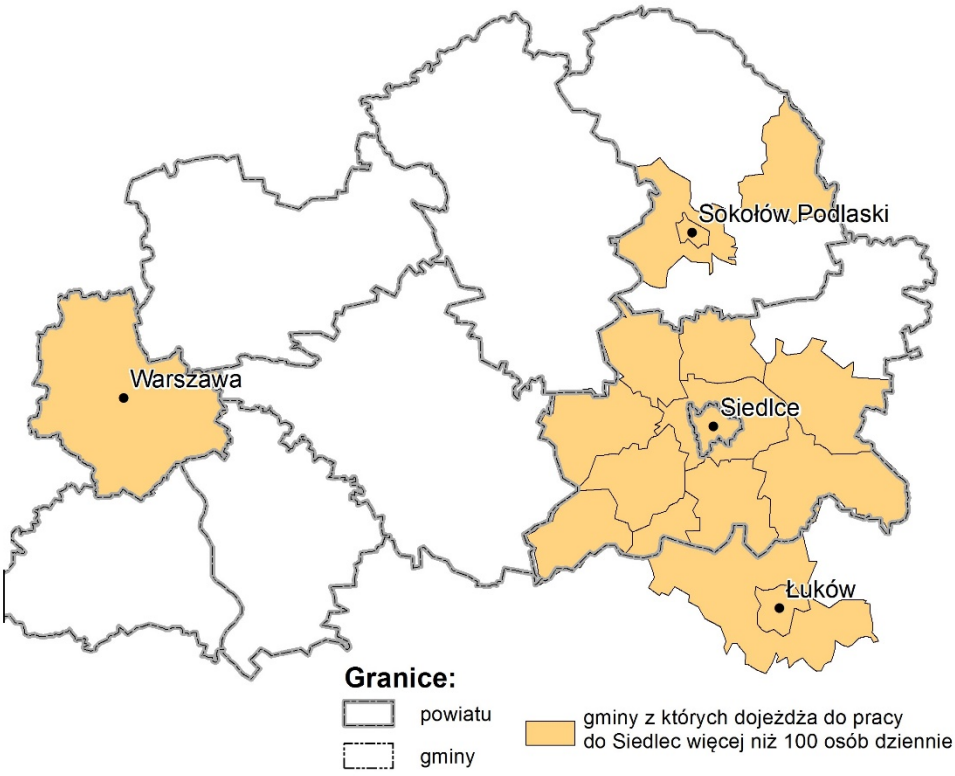

Rycina 22. Obszary codziennych dojazdów do pracy do Siedlec.

Starając się bardziej szczegółowo spojrzeć na kluczowe problemu rynku pracy, związane z bezrobociem przeanalizowano jego rozkład w układzie wyodrębnionych wcześniej 28 obszarów. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Siedlcach na koniec 2014 r. zarejestrowanych było 3,3 tys. osób bezrobotnych, w tym 59% stanowili długotrwale bezrobotni, czyli osoby pozostające bez pracy powyżej roku. **Dużym problemem siedleckiego rynku pracy jest mała liczba bezrobotnych posiadających prawo do zasiłku**, co świadczy o tym, że w Urzędzie rejestruje się dużo osób, które nie przepracowały wymaganego okresu, który uprawniałby je do nabycia prawa do zasiłku dla bezrobotnych. W poniższej tabeli przedstawiono dane dla poszczególnych obszarów miasta.

Tabela 9. Wskaźniki dotyczące bezrobocia w Siedlcach (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.)

osiedle/ dzielnica	liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych ogółem	liczba osób długotrwale bezrobotnych	liczba osób bezrobotnych z prawem do zasiłku[2]	udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku	odsetek osób bezrobotnych z prawem do zasiłku w ogólnej	% bezrobotnych w poszczególnych obszarach

[2] w kolumnie wykazane są osoby bezrobotne, które zarejestrowane były na koniec 2014 r. i na dzień 30.04.2015 r. nadal pobierają zasiłek

				produk-cyjnym	liczbie bezrobot-nych	
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	209	111	13	3,9	6,2	6,3
Floriańska	181	117	8	5,8	4,4	5,5
Młynarska	95	50	8	3,1	8,4	2,9
Nad Zalewem	31	10	8	1,0	25,8	0,9
Nowe Siedlce	146	86	16	2,9	11,0	4,4
Orlicz-Dreszera	79	40	2	2,6	2,5	2,4
Panorama	85	49	6	5,2	7,1	2,6
Park, Stadion, szpital	10	6	0	2,6	0,0	0,3
Piaski Starowiejskie	86	65	11	4,2	12,8	2,6
Piaski Zamiejskie	20	16	0	6,2	0,0	0,6
Piaskowa i Żytnia	81	54	6	4,1	7,4	2,5
południowa dzielnica prze-mysłowa	14	10	0	4,0	0,0	0,4
Reymonta	181	124	9	6,5	5,0	5,5
Roskosz	157	89	13	2,6	8,3	4,8
Sekuła	97	56	8	3,4	8,2	2,9
Skarpa	14	5	0	1,0	0,0	0,4
Sulimów	26	12	2	2,8	7,7	0,8
Śródmieście	564	338	44	6,6	7,8	17,1
Taradajki	22	11	4	2,2	18,2	0,7
Topolowe	154	87	14	3,1	9,1	4,7
Tysiąclecia	290	168	31	3,3	10,7	8,8
Warszawska północ	196	124	11	3,1	5,6	5,9
Warszawska południe	280	177	21	3,8	7,5	8,5
Wyszyńskiego	129	58	17	2,5	13,2	3,9
Żwirowa- Południowa	149	68	17	3,6	11,4	4,5
Siedlce	3296	1931	269	3,8	8,2	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Siedlcach.

W stosunku do grudnia 2013 r. odnotowano w Siedlcach spadek liczby bezrobotnych o 22,6% (968 osób). Spadek liczby bezrobotnych odnotowano także w powiecie siedleckim o 20,9%. Stopa bezrobocia w końcu grudnia 2014 r. w stosunku do liczby osób czynnych zawodowo dla miasta Siedlce wynosiła 9,3%, natomiast w powiecie siedleckim 10,4% (w województwie mazowieckim 9,8%, w kraju 11,5%) i zmniejszyła się w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego roku o 2,3 punktu procentowego w mieście Siedlce oraz o 2,6 punktu procentowego w powiecie siedleckim[3].

Najwięcej, 17% ogółu bezrobotnych stanowią mieszkańcy Śródmieścia, ale tylko niecałe 8% z nich posiada prawo do zasiłku. Do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zalicza się długotrwale bezrobotnych, których charakteryzują zwykle niski poziom kwalifikacji i umiejętności, adaptacyjności, czy mobilności. **Najwyższy udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym odnotowano w Śródmieściu, na osiedlu Reymonta i Piaski Zamiejskie**.

[3] „Działalność Powiatowego Urzędu Pracy w Siedlcach w 2014 roku", Siedlce luty 2015 r.

6.5. Infrastruktura komunalna i mieszkaniowa

Kluczowymi elementami infrastruktury komunalnej są obiekty punktowe i liniowe służące zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkańców gminy. Wśród nich możemy wyróżnić elementy służące m. in.: (1) zbiorowemu zaopatrzeniu w wodę, (2) zbiorowemu odprowadzaniu ścieków, (3) dostarczaniu gazu, (4) zaopatrzeniu w ciepło.

Infrastrukturą służącą dostarczaniu wody w mieście zarządza Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. w Siedlcach. Miasto posiada ok. 61% akcji spółki. Pozostałe są własnością gminy wiejskiej Siedlce. Źródłem wody dla miasta Siedlce są głównie macedońskie pokłady wodonośne rozłożone na głębokości około 110 metrów, z okresu trzeciorzędu oraz w mniejszej części pokłady plejstoceńskie z okresu czwartorzędu. Mieszkańcy Miasta i Gminy Siedlce mają do dyspozycji wodę bardzo dobrej jakości. Łączna ilość składników mineralnych w siedleckiej wodzie wodociągowej wynosi ok. 380mg/l, dzięki czemu można ją zakwalifikować do naturalnych wód źródlanych, zmineralizowanych i niskosodowych. Spółka eksploatuje **pięć ujęć wody: Sekuła I i Sekuła II zlokalizowanych w dolinie rzeki Muchawka, Purzec i Stok Lacki oraz w Ujrzanowie** (przyjęte w 1995 roku od Gminy Siedlce). **Sieć wodociągowa na terenie miasta w 2013 r. liczyła łącznie ok. 165 km**. Zebrane dane (ryc. 23) pokazują, że korzysta z niej blisko **96% mieszkańców**. Jest to nieznacznie wyższa wartość niż w przypadku średniej dla grupy porównawczej. Można uznać, że potrzeby związane z rozbudową sieci wodociągowej ciągle istnieją, jednak są one stosunkowo niewielkie w porównaniu do skali dotychczasowego zainwestowania. Należy konsekwentnie dążyć do uzupełniania brakujących elementów sieci i modernizować aktualnie istniejące.

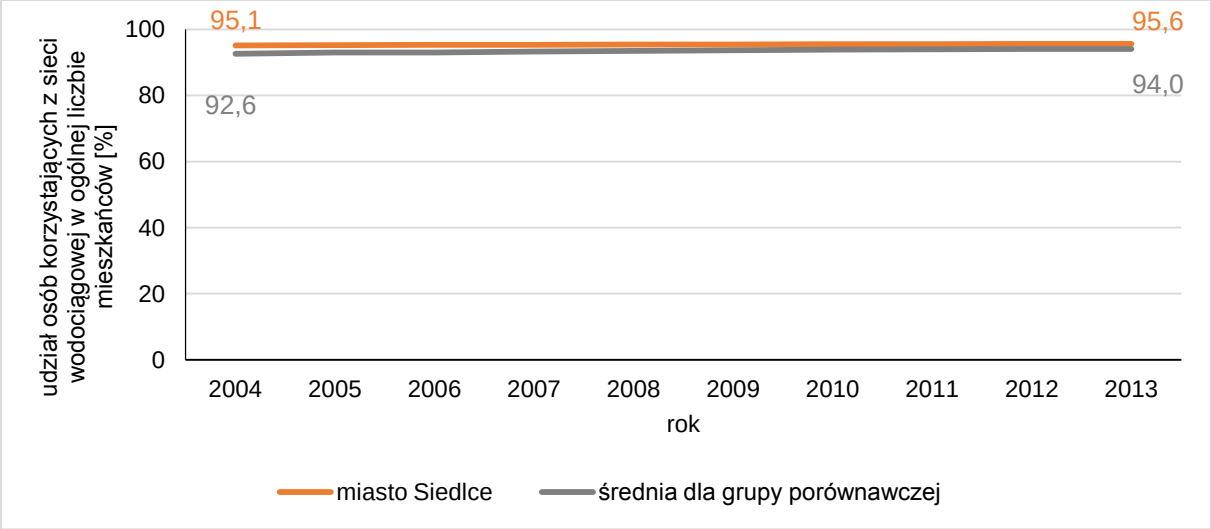

Rycina 23. Dynamika wskaźnika udziału osób korzystających z **sieci wodociągowej** w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2004-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Na terenie Siedlec działa **Miejska Oczyszczalnia Ścieków**, która istnieje od 1974 roku. W latach 1992–1996 została poddana gruntownej modernizacji i rozbudowie. Inwestycja miała na celu powiększenie przepustowości obiektu oraz dostosowanie technologii do współczesnych standardów oczyszczania ścieków. Oczyszczalnia miejska dysponuje aktualnie przepustowością 23 000 m3/dobę i pracuje w zaawansowanej technologii zintegrowanego usuwania związków organicznych i biogennych. **Sieć kanalizacyjna w Siedlcach liczyła w 2013 r. ok. 172 km** i jej długość była w ostatnich latach sukcesywnie zwiększana. Dane publikowane przez GUS (ryc. 24) pokazują, że w 2013 r. **z sieci kanalizacyjnej korzystało ok. 92% mieszkańców**, co podobnie jak w przypadku sieci wodociągowej, jest wyższą wartością niż w średnia dla grupy porównawczej.

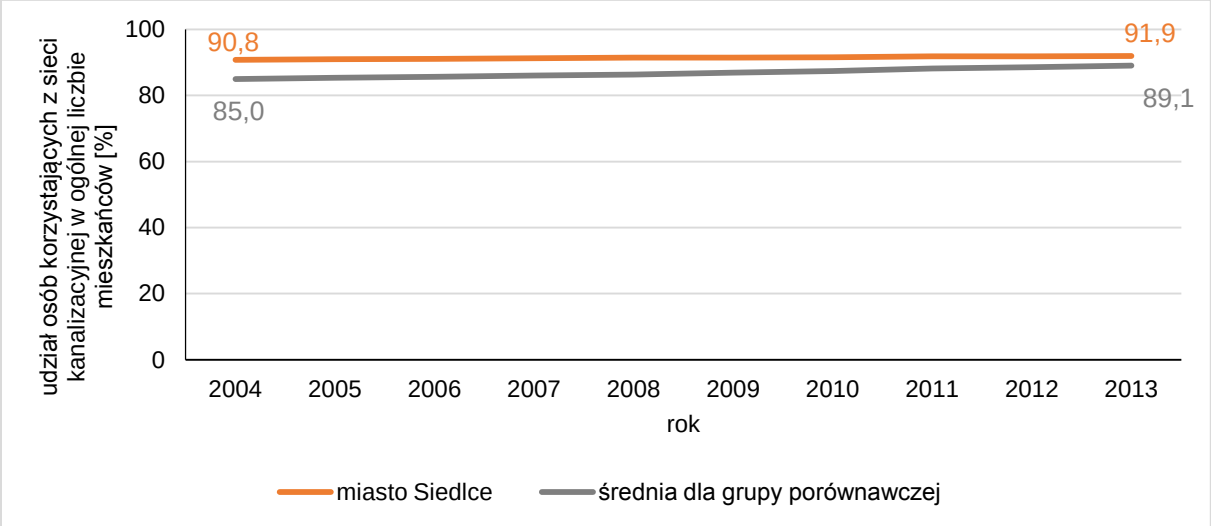

Rycina 24. Dynamika wskaźnika udziału osób korzystających z **sieci kanalizacyjnej** w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2004-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Warto wspomnieć, że w ostatnich latach Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Siedlcach zrealizowało projekt dofinansowany ze środków unijnych pn. „**Rozbudowa oczyszczalni ścieków, budowa kolektorów i modernizacja systemu kanalizacyjnego m. Siedlce**”. Łączna kwota przedsięwzięcia wyniosła ok. 155 mln zł, z czego blisko 79 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

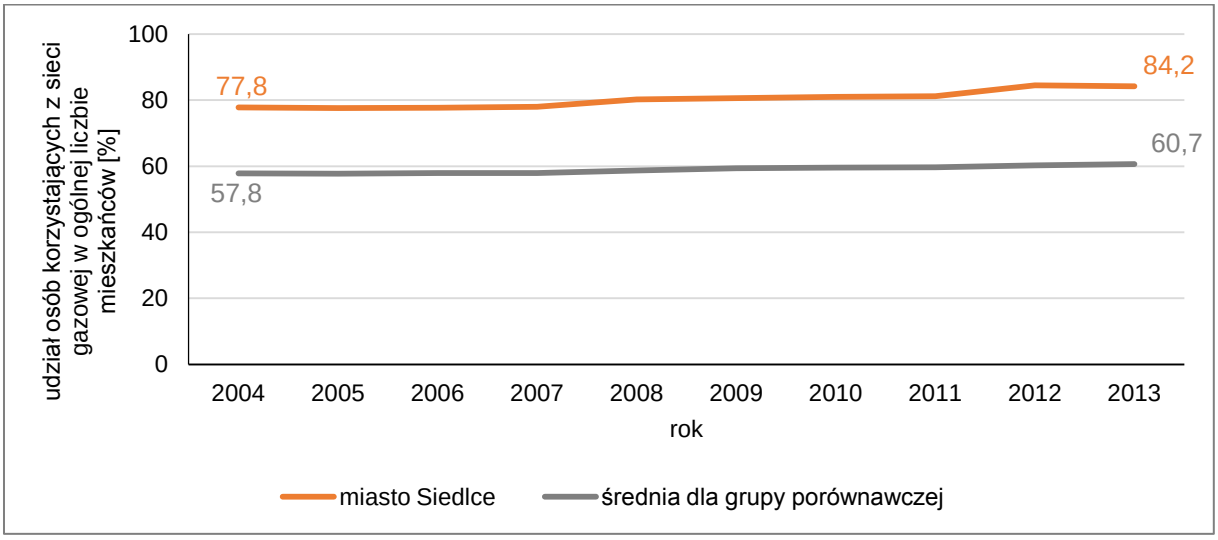

Rycina 25. Dynamika wskaźnika udziału osób korzystających z **sieci gazowej** w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2004-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Za dystrybucję **gazu** na terenie miasta odpowiada Polska Spółka Gazownictwa, Oddział w Warszawie, Zakład w Mińsku Mazowieckim. Teren miasta objęty jest rejonem dystrybucji gazu Siedlce. Dane pokazujące dynamikę wskaźnika udziału osób korzystających z sieci gazowej w ogólnej liczbie mieszkańców przedstawiono na rycinie 25. Widać na niej wyraźną różnicę pomiędzy Siedlcami a średnią dla pozostałych miast subregionalnych. Na terenie analizowanego miasta, wskaźnik ten przyjmuje wartość o blisko 25% większą, co należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Niemniej jednak odsetek użytkowników gazu sieciowego jest niższy niż wcześniej opisywanych elementów infrastruktury.

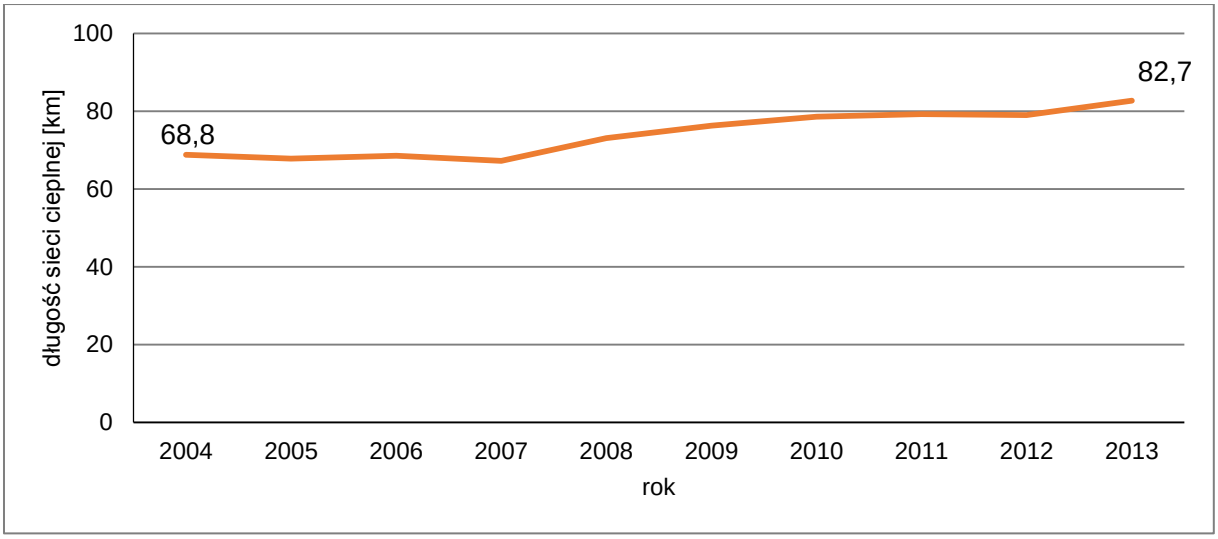

Rycina 26. Dynamika długości sieci cieplnej w Siedlcach w latach 2004-2013.

Kolejnym ważnym elementem infrastruktury komunalnej jest **infrastruktura ciepłownicza**. Głównym podmiotem świadczącym tego rodzaju usługi jest miejska spółka Przedsiębiorstwo Energetyczne w Siedlcach. Początki funkcjonowania przedsiębiorstwa sięgają lat 1970. Świadczyło ono wówczas usługi zarówno na rzecz miasta Siedlce jak i byłego województwa siedleckiego. W 2002 r. uruchomiono także elektrociepłownię zasilaną paliwem gazowym. Od tego momentu przedsiębiorstwo eksploatuje dwa źródła energii: (1) Ciepłownię Centralną o mocy cieplnej 156,63 MW oraz Elektrociepłownię Gazową o mocy cieplnej 56 MW oraz mocy elektrycznej 50 MW. W 2010 roku Przedsiębiorstwo Energetyczne w Siedlcach Sp. z o.o. rozpoczęło realizację inwestycji pod nazwą: „Rozbudowa elektrociepłowni gazowej w Siedlcach – budowa bloku gazowo parowego w celu zwiększenia produkcji energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji oraz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza". Zrealizowanie inwestycji pozwoliło zwiększyć moc zainstalowaną elektryczną o 36 MW i cieplną o 34 MW.

Aktualnie w Siedlcach istnieją blisko 83 km sieci cieplnej (przesyłowej i przyłączy do budynków). Dynamikę zmian długości sieci w ostatnich dziesięciu latach przedstawiono na rycinie 26. Łącznie w tym okresie wybudowano ok. 14 km infrastruktury ciepłowniczej.

Kolejnym elementem infrastruktury komunalnej są **zasoby mieszkaniowe**. Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej władza publiczna ma obowiązek prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w szcze-

gólności przeciwdziałania bezdomności, wspierania budownictwa socjalnego oraz popierania działań obywateli zmierzających do uzyskania własnego mieszkania. Zadania zaspokajania potrzeb mieszkaniowych Samorząd Miasta Siedlce realizuje podejmując własne działania inwestycyjne oraz wspierając w ramach swoich kompetencji podmioty zewnętrzne funkcjonujące w obrębie mieszkalnictwa np. Siedleckie Towarzystwo Budownictwa Społecznego.

Na początek zostanie przeanalizowany sektor budownictwa mieszkaniowego w Siedlcach – trzeba jednak dodać, że dane zaprezentowane w tej analizie dotyczą całości budownictwa mieszkaniowego w mieście, również niekomunalnego. Podstawowe dane dotyczące tej kwestii zaprezentowano na rycinie 27. Pokazują one **relatywnie szybszy rozwój budownictwa mieszkaniowego w Siedlcach w stosunku do pozostałych miast grupy porównawczej**. W ostatnich 10 latach liczba mieszkań w Siedlcach wzrosła o ok. 13% (z ok. 27 tys. w 2004 do ok. 31 tys. w 2013 r.), a w miastach grupy porównawczej zwiększyła się ona średnio o ok. 8% (z ok. 17 tys. w 2004 do ok. 19 tys. w 2013 r.). Oznacza to, że w budownictwie mieszkaniowych w Siedlcach tkwi dość duży potencjał, możliwy do wykorzystania w przyszłości.

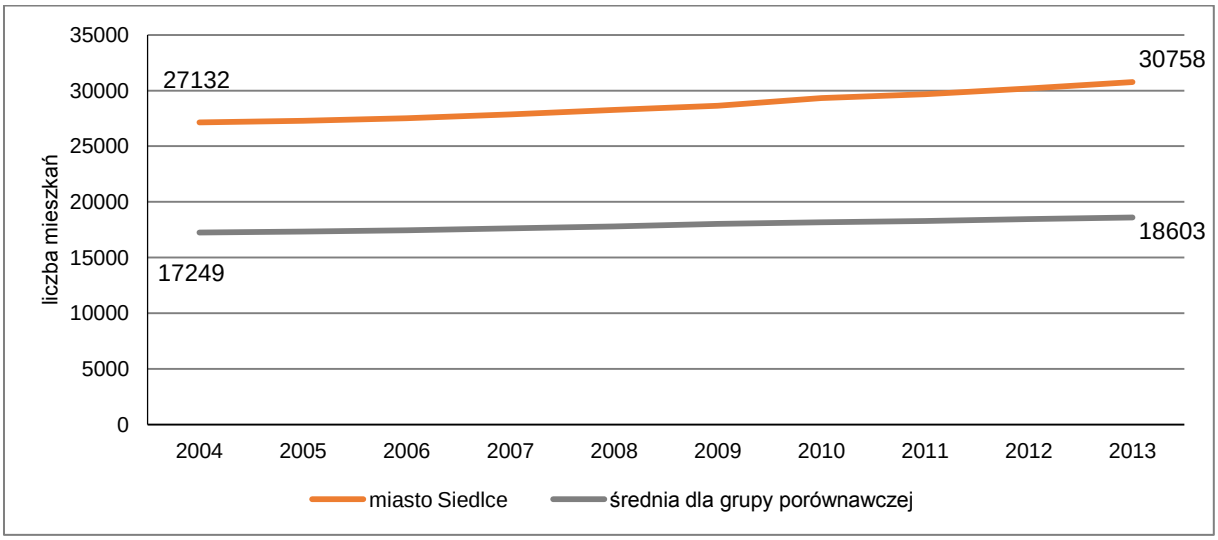

Rycina 27. Dynamika liczby mieszkań w latach 2004-2013 w Siedlcach na tle grupy porównawczej.

Mieszkaniowy zasób Miasta Siedlce stanowi 1,5 tys. lokali mieszkalnych znajdujących się w budynkach: komunalnych, Skarbu Państwa, prywatnych, prywatnych w przymusowym zarządzie, wspólnot mieszkaniowych, stanowiących współwłasność, Siedleckiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego oraz prywatnych, w których Miasto wynajmuje lokale mieszkalne, o nieunormowanym stanie prawnym. Uchwalony przez Radę Miasta „Program komunalnego budownictwa mieszkaniowego w Sie-

dlcach na lata 2009 – 2015" zakłada wybudowanie ponad trzystu mieszkań, które pozwolą poprawić warunki lokalowe w tzw. miejskim zasobie mieszkaniowym oraz skrócą listę oczekujących na mieszkanie komunalne. Dotychczas oddane do użytkowania lokale mieszczącą się w następujących lokalizacjach: ul. Młynarska 14 (12 lokali), Tetmajera 17 (54 mieszkania), Tetmajera 7 (53 lokale), Tetmajera 15 (46), Spokojna 4 (76), Geodetów (102 mieszkania). Firma budowlana „Akpol" rozpoczęła w 2014 r. budowę dwóch kolejnych bloków przy ul Geodetów, gdzie będą 102 mieszkania. Inwestycja ta zakończona zostanie w listopadzie 2015 r.

W poniższej tabeli przedstawiono dane na temat komunalnego zasobu mieszkaniowego Miasta Siedlce w poszczególnych obszarach analitycznych, według stanu na koniec 2014 r.

Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe Miasta Siedlce (wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.).

osiedle/ dzielnica	liczba mieszkańców lokali komunalnych	powierzchnia lokali komunalnych	liczba lokali komunalnych	powierzchnia lokali komunalnych na 1 mieszkańca	liczba mieszkańców przypadająca na 1 lokal komunalny	% mieszkańców lokali komunalnych
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	240	3321,48	84	13,8	2,9	6,1
Floriańska	189	2949,42	77	15,6	2,5	4,8
Młynarska	400	5570,74	178	13,9	2,2	10,2
Nad Zalewem	0	0	0	-	-	
Nowe Siedlce	58	794,23	22	13,7	2,6	1,5
Orlicz-Dreszera	0	0	0	-	-	
Panorama	422	5072,06	135	12,0	3,1	10,7
Park, Stadion, szpital	0	0	0	-	-	
Piaski Starowiejskie	5	41,44	1	8,3	5,0	0,1
Piaski Zamiejskie	0	0	0	-	-	
Piaskowa i Żytnia	22	239,44	4	10,9	5,5	0,6
południowa dzielnica przemysłowa	38	401,81	18	10,6	2,1	1,0
Reymonta	944	14869,79	362	15,8	2,6	24,0
Roskosz	0	0	0	-	-	
Sekuła	38	598,3	16	15,7	2,4	1,0
Skarpa	0	0	0	-	-	
Sulimów	0	0	0	-	-	
Śródmieście	886	14592,19	343	16,5	2,6	22,5
Taradajki	4	66	1	16,5	4,0	0,1
Topolowe	201	2445,79	81	12,2	2,5	5,1
Tysiąclecia	92	1381,5	35	15,0	2,6	2,3
Warszawska północ	192	2261,57	73	11,8	2,6	4,9
Warszawska południe	0	0	0	-	-	
Wyszyńskiego	172	2700,19	55	15,7	3,1	4,4
Żwirowa- Południowa	27	424,34	11	15,7	2,5	0,7
Siedlce	3930	57730,29	1496	14,7	2,6	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Ochrony Środowiska Urzędu Miasta w Siedlcach.

Najwięcej lokali komunalnych znajduje się na osiedlu Reymonta i w obszarze Śródmieścia. Są to w większości kamienice wybudowane w pierwszej połowie XX wieku. W związku z tym niewiele lokali jest wyposażonych w instalację centralnego ogrzewania, centralnej ciepłej wody, gazu[4].

6.6. Infrastruktura drogowa

Infrastruktura drogowa jest podstawowym elementem każdego systemu transportowego. Sieć dróg samochodowych w Polsce jest różnie kategoryzowana. Najczęściej stosowany podział wyróżnia: (1) autostrady, (2) drogi ekspresowe, (3) drogi krajowe, (4) drogi wojewódzkie, (5) drogi powiatowe oraz (6) drogi gminne. Zazwyczaj różnią się one parametrami technicznymi i są zarządzane przez różne podmioty publiczne i niepubliczne.

Rycina 28. Istniejąca (linia ciągła) i planowana (linia przerywana) sieć autostrad oraz planowana sieć dróg ekspresowych (szara linia ciągła). Źródło grafiki: wikimedia.org.

Sieć istniejących i planowanych autostrad i dróg ekspresowych w Polsce przedstawiono na rycinie 28. Według zakładanych planów, **w okolicach Siedlec (po połu-**

[4] Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Siedlce na lata 2011-2015.

dniowej stronie miasta) będzie przebiegać wschodni odcinek autostrady A2 przechodzącej m. in. przez Świecko, Poznań, Łódź i Warszawę. Lokalizacja w pobliżu węzła autostrady będzie w przyszłości stanowić istotny atut miasta, które może wyraźnie skorzystać na realizacji inwestycji. Na terenie Siedlec funkcjonują tereny inwestycyjne, które po wybudowaniu drogi A2 staną się jeszcze bardziej atrakcyjne. Wydaję się, że w związku z tym należy aktywnie współpracować z gminą wiejską Siedlce i lokalizować potencjalne przyszłe inwestycje i tereny inwestycyjne na południe od miasta. Fakt ten może również ożywić lokalną gospodarkę, która dzięki zwiększonej dostępności komunikacyjnej może dalej poszerzać swoje rynki zbytu, również poza granicę wschodnią.

Rycina 29. Sieć dróg krajowych w województwie mazowieckim. Źródło grafiki: siskom.waw.pl.

Oprócz planowanej budowy autostrady A2, w pobliżu miasta krzyżują się dwie drogi krajowe (ryc. 29) – droga krajowa nr 63 oraz droga krajowa nr 2. **Droga krajowa nr 63** (DK63) przebiega przez cztery województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie oraz lubelskie. Swój początek ma na granicy Polski i Obwodu Kaliningradzkiego i przebiega m. in. przez Łomżę, Zambrów, Sokołów Podlaski, Siedlce,

Łuków, Radzyń Podlaski i kończy się przy granicy polsko-białoruskiej. Jest to droga o znaczeniu regionalnym, uzupełniającą podstawową sieć drogową. Łączy dwa przejścia graniczne z najważniejszymi korytarzami drogowymi Polski północno-wschodniej, a w województwie mazowieckim jest kręgosłupem komunikacyjnym wschodniej części regionu w osi północ-południe. Z kolei **droga krajowa nr 2** jest jedną z dwóch najważniejszych dróg krajowych w Polsce, biegnących równoleżnikowo przez cały kraj przez 5 województw: lubuskie, wielkopolskie, łódzkie, mazowieckie i lubelskie. W województwie mazowieckim przebiega od granicy województwa przez Sochaczew, Ożarów Mazowiecki, Warszawę, Mińsk Mazowiecki i Siedlce, a następnie prowadzi do województwa lubelskiego. Najpewniej po wybudowaniu autostrady A2 rola te drogi znacznie zmaleje.

Przez teren Siedlec przebiegają również drogi wojewódzkie. Są wśród z nich:

1. **droga wojewódzka nr 698** łącząca Siedlce, Mordy, Łosice, Konstantynów, Janów Podlaski, Kukuryki i Terespol,
2. **droga wojewódzka nr 696** łącząca Siedlce, Węgrów, Szaruty, Skupie, Mokobody, Wola Suchożebrska, Chodów,
3. **droga wojewódzka nr 803** łącząca Siedlce, Żelków-Kolonia, Dąbrówka-Ług, Skórzec, Grala-Dąbrowizna, Żebrak, Ruda Wolińska, Oleśnica, Wodynie, Łomnica, Seroczyn, Kołodziąż, Stoczek Łukowski.

Na terenie miasta zlokalizowane jest również blisko **29 km dróg powiatowych**, którymi zarządza samorząd miasta Siedlce oraz ponad **100 km dróg gminnych**.

W ostatnich latach infrastruktura drogowa w Siedlcach podlegała procesom przebudowy i modernizacji. Najważniejsze spośród nich to:

1. **Budowa wewnętrznej obwodnicy miasta Siedlce** na kwotę ok. 51 mln zł (z czego ok. 43 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013), zrealizowana przez samorząd miejski.
2. **Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 698 – ul. Janowskiej** w Siedlcach na kwotę ok. 6 mln zł (z czego ok. 4,5 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013), zrealizowana przez samorząd miejski.

3. **Przebudowa ulicy Piaski Zamiejskie II etap w mieście Siedlce i budowa ulicy Piaskowej** w gminie Siedlce na kwotę ok. 8,3 mln zł (z czego ok. 6,7 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013), zrealizowana przez samorząd miejski.
4. **Przebudowa ul. Sokołowskiej w Siedlcach na odcinku od skrzyżowania z ul. Ks. J. Popiełuszki do skrzyżowania z ul. Jagiełły** na kwotę ok. 5 mln zł (z czego ok. 4 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013), zrealizowana przez samorząd miejski.
5. **Przebudowa ulic Daszyńskiego i Piaski Zamiejskie - Etap I** w Siedlcach na kwotę ok. 4 mln zł (z czego ok. 3 mln zł pochodziły z dofinansowania w ramach Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego 2004-2006), zrealizowana przez samorząd miejski.
6. **Przebudowa ulicy Artyleryjskiej - droga powiatowa nr 5405W - odcinek od ulicy Garwolińskiej do ulicy Okopowej** w Siedlcach na kwotę ok. 3,6 mln zł (z czego ok. 2,5 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013), zrealizowana przez samorząd miejski.
7. **Przebudowa ulicy Pułaskiego w Siedlcach** na kwotę ok. 2,4 mln zł. (z czego ok. 2 mln zł pochodziło z dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013), zrealizowana przez samorząd miejski.

Sektor infrastruktury dróg samochodowych w Siedlcach został więc w ostatnich kilku latach dokapitalizowany kwotą ponad 80 mln zł . Pozwoliło to dokonać kilku ważnych inwestycji związanych głównie z przebudową istniejących dróg i budową nowej obwodnicy wewnętrznej miasta. Niemniej jednak **potrzeby** w zakresie rozbudowy i modernizacji tego rodzaju infrastruktury **są ciągle dość znaczne**. Wśród nich można wymienić m. in.:

- budowę tunelu pod torami PKP na przedłużeniu ulicy Kilińskiego do ulicy Składowej wraz z dojazdami i infrastrukturą towarzyszącą
- przebudowę ulicy Torowej i Łukowskiej

- budowę ulicy łączącej II etap obwodnicy z ulicą Składową (Budowa III etapu wewnętrznej obwodnicy miasta Siedlce)
- przebudowę ulic w ciągu drogi krajowej 63 (od ulicy Mieszka I do granic miasta
- budowę ulicy 25KG (od ulicy Kazimierzowskiej do ulicy Janowskiej oraz 51KUZ (Budowa IV etapu wewnętrznej obwodnicy miasta Siedlce)
- przebudowę ulicy Floriańskiej
- przebudowę ulicy Poniatowskiego
- przebudowę ulicy Bema.

Ważnym elementem infrastruktury transportowej jest również infrastruktura kolejowa. Również w tym elemencie sytuacja Siedlec jest relatywnie korzystna. Otóż przez miasto przechodzi **linia kolejowa nr 2 Warszawa-Terspol**. Jest to jeden z ważniejszych traktów kolejowych w Polsce. Jest to bowiem zelektryfikowana, dwutorowa linia o długości ok. 210 km będąca fragmentem międzynarodowej linii E20, która jest częścią II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód-Wschód łączącego Berlin z Moskwą. Obecnie linia jest dostosowana do parametrów 160 km/h dla pociągów pasażerskich i 120 km/h dla pociągów towarowych na odcinku Warszawa Rembertów-Siedlce. Został również w dużej części zmodernizowany odcinek Siedlce-Terespol. Dzięki temu czas podróży pociągiem osobowym z Siedlec do Warszawy Centralnej skrócił się w ciągu ostatnich 10 lat o ok. 20 minut (obecnie podróż trwa od 1 do 1,5h), a pociągiem pospiesznym o ok. 12 min. (obecnie podróż trwa nieco ponad 1h).

Oprócz tego, że dostępność transportu kolejowego w Siedlcach jest na relatywnie wysokim poziomie, należy wspomnieć o tym, że sama **infrastruktura kolejowa jest dość dużą barierą z punktu widzenia struktury przestrzennej miasta**. U początku funkcjonowania kolei w Siedlcach (stację otwarto w 1866 r.), lokalizacja węzła była lokalizacją oddaloną na południe od centrum miasta i głównych terenów zamieszkałych. Jednak w skutek intensywnej rozbudowy miasta, szczególnie w okresie industrializacji lat 1970. i 1980., linia kolejowa stała się osią dzielącą strukturę przestrzenną Siedlec na dwie, mniej więcej równe części. Na południe od linii kolejowej zaczęto lokalizować obszary zabudowy wielorodzinnej – m.in. Osiedle Orlicz-Dreszera (początki sięgają lat 1970.), Osiedle Roskosz (początki sięgają lat 1980.),

Osiedle nad Zalewem (początki sięgają 1995 r.), Osiedle Panorama (początku sięgają 2000 r.)

6.7. Wychowanie przedszkolne i edukacja

Rolą samorządu gminnego jest zapewnienie dobrych warunków kształcenia uczniów oraz jak najwyższych standardów nauczania na poziomie przedszkolnym i szkolnym (w zakresie szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych). Zadaniem władz lokalnych jest w szczególności utrzymanie obiektów i placówek oświatowych, zatrudnienie i monitoring pracy kadry dydaktycznej, organizacja zajęć edukacyjnych oraz wspieranie najwybitniejszych i najzdolniejszych uczniów. Samorządy finansują oświatę z dwóch źródeł: subwencji oświatowej, która najczęściej pokrywa zaledwie część wydatków związanych z edukacją oraz dochodów własnych. **Wydatki na oświatę i wychowanie stanowią ok. 45% budżetu miasta Siedlce, co odróżnia je od pozostałych miast** stanowiących grupę porównawczą (zob. ryc. 30). Siedlce są miastem w szczególny sposób inwestującym w edukację. Sytuacja taka skłania samorząd do stawiania szkole realistycznych wymagań dotyczących poziomu nauczania, który ma wpływ na konkurencyjność miasta. Dobrej jakości edukacja jest jednym z aspektów przyciągających nowych mieszkańców (głównie młodych ludzi z dziećmi), z drugiej strony chroni przed rezygnacją rodziców z posyłania dzieci do szkoły na terenie ich miejsca zamieszkania. Wsparcie edukacji jest inwestycją gminy we własnych mieszkańców. Edukacja i wychowanie przedszkolne są przy tym nieodłącznie związane z sytuacją demograficzną gminy.

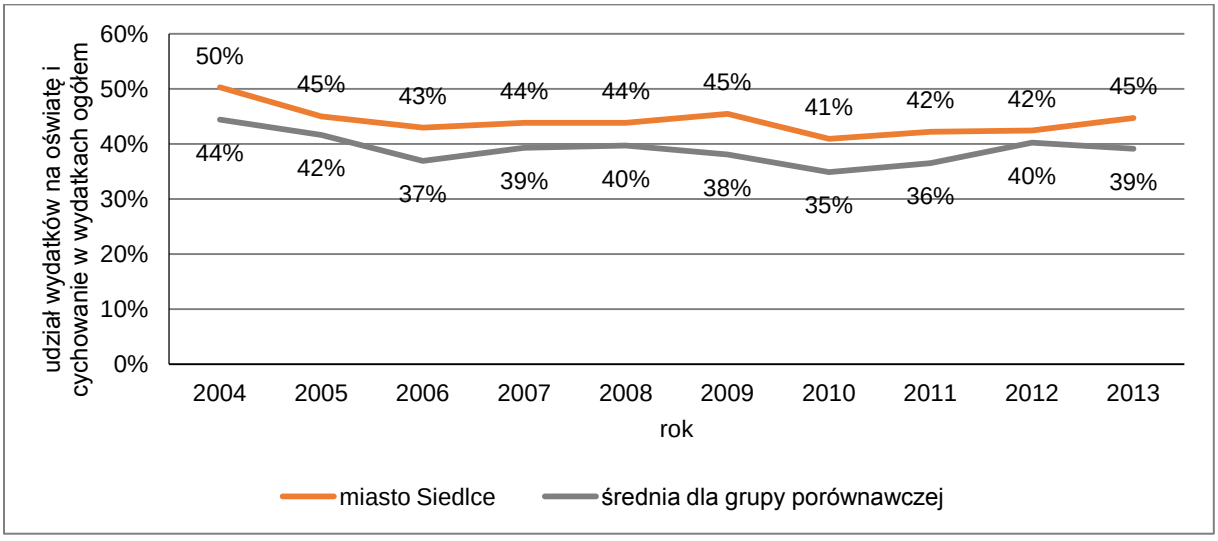

Rycina 30. Dynamika udziału wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach ogółem w latach 2004-2013 w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej.

Wychowanie przedszkolne w Polsce prowadzone jest zgodnie z przepisami Ustawy o oświacie w formie przedszkoli, przedszkoli specjalnych oraz tzw. innych form wychowania przedszkolnego (punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego). Starsze dzieci mogą również uczęszczać do oddziałów przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych. W 2014 r. na obszarze Siedlec funkcjonowało 35 przedszkoli, z czego 16 to jednostki, dla których organem prowadzącym jest miasto Siedlce:

1. Miejskie Przedszkole Nr 1
2. Miejskie Przedszkole Nr 3
3. Miejskie Przedszkole Nr 4
4. Miejskie Przedszkole Nr 6
5. Miejskie Przedszkole Nr 9
6. Miejskie Przedszkole Nr 13
7. Miejskie Przedszkole Nr 14
8. Miejskie Przedszkole Nr 15
9. Miejskie Przedszkole Nr 17
10. Miejskie Przedszkole Integracyjne Nr 20
11. Miejskie Przedszkole Nr 21 z Oddziałami Integracyjnymi
12. Miejskie Przedszkole Nr 22
13. Miejskie Przedszkole Nr 23
14. Miejskie Przedszkole Nr 25
15. Miejskie Przedszkole Nr 26
16. Miejskie Przedszkole Nr 27 z Oddziałami Integracyjnymi.

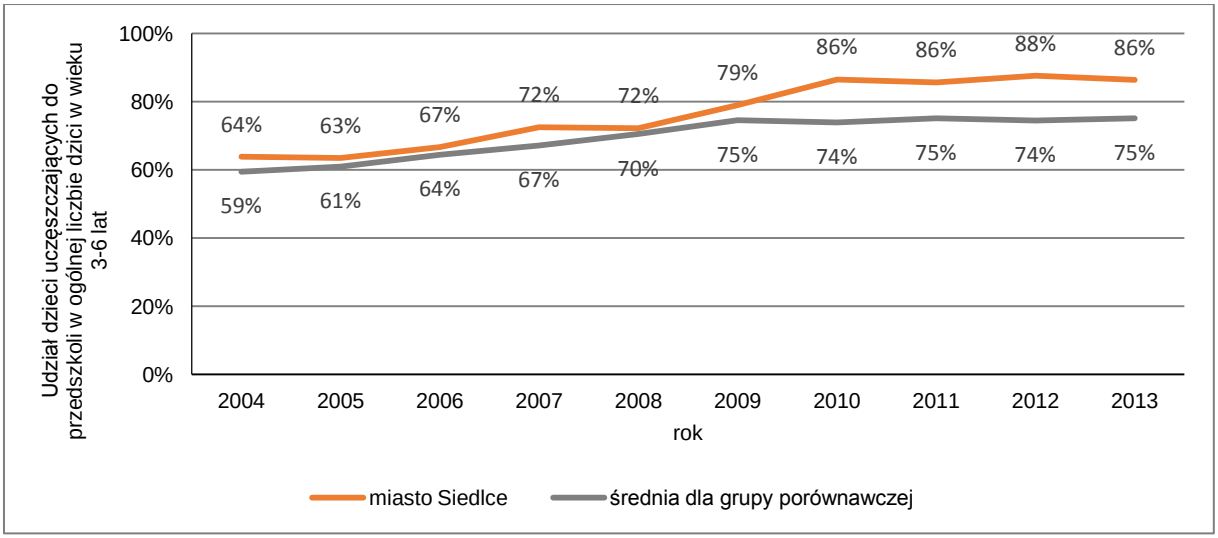

Rycina 31. Dynamika wskaźnika udziału dzieci uczęszczających do przedszkoli w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-6 lat w okresie 2004-2013.

Ogólna ocena sytuacji związanej z dostępem do przedszkoli w Siedlcach jest wyraźnie pozytywna. Otóż dane dynamiczne dotyczące uczestnictwa dzieci w zorganizowanym wychowaniu przedszkolnym pokazują, że stanowią one 86% dzieci w wieku 3-6. Jest to zdecydowanie wyższy udział niż średnio dla całej grupy porównawczej miast subregionalnych (ryc. 31). Potwierdza to tylko opinie publikowane na oficjalnych stronach miasta, które pokazują, że **problem braku miejsc w przedszkolach w Siedlcach jest relatywnie niewielki**.

W 2014 r. na obszarze Siedlec funkcjonowało 9 szkół podstawowych, do których uczęszczało 5 000 uczniów. Uczyli się oni w blisko 230 oddziałach szkolnych, a średnia wielkość oddziału kształtowała się na poziomie 21 osób, co plasuje Siedlce mniej więcej w połowie grupy miast porównawczych (np. w Łomży, Sieradzu i Białej Podlaskiej średnia wielkość oddziału wynosi 24 dzieci, a w Ostrołęce i Tarnobrzegu – 19). Jak już wcześniej wspomniano, edukację na szczeblu podstawowym realizuje w Siedlcach 10 jednostek, w tym 8 publicznych. Są to:

- Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Adama Mickiewicza,
- Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Wł. Rawicza (wchodzi w skład Zespołu Szkół Nr 2),
- Szkoła Podstawowa Nr 6 im. Wł. Broniewskiego (z oddz. integracyjnymi),
- Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Cz. Kamińskego,
- Szkoła Podstawowa Nr 9 im. H. Sienkiewicza (wchodzi w skład Zespołu Szkół Nr 1),

- Szkoła Podstawowa Nr 10 im. księż. A. Ogińskiej,
- Szkoła Podstawowa Nr 11 im. Jana Pawła II,
- Szkoła Podstawowa Nr 12 im. K. Makuszyńskiego,
- Społeczna Szkoła Podstawowa

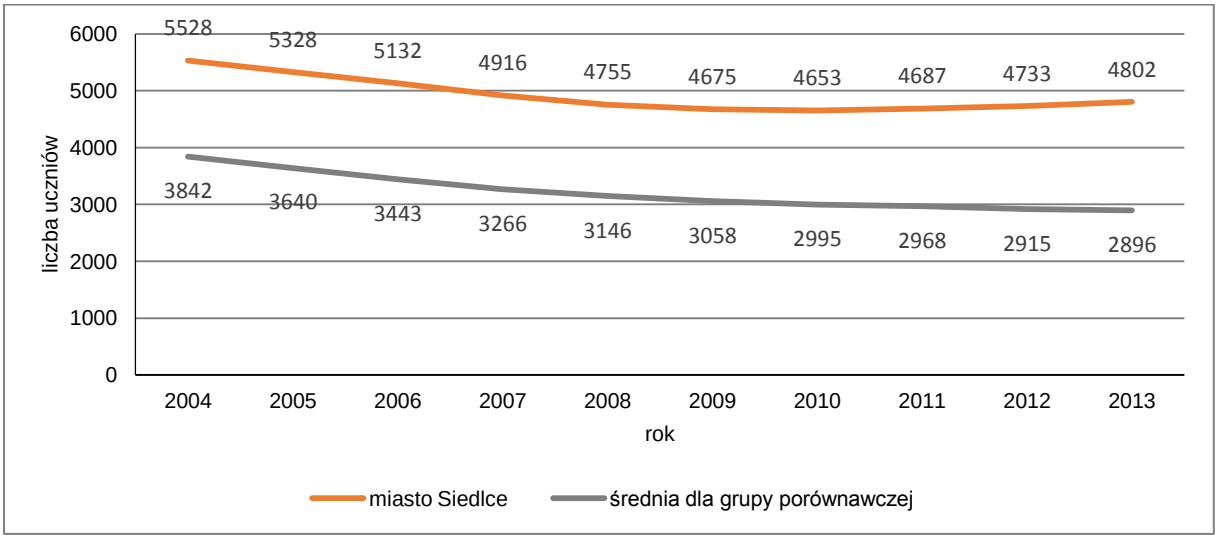

Rycina 32. Dynamika liczby uczniów w szkołach podstawowych w okresie 2004-2013 w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej.

Szkolnictwo podstawowe w Siedlcach jest aktualnie w okresie relatywnej stabilizacji jeśli chodzi o liczbę uczniów (ryc. 32). Niewątpliwie należy ocenić ten fakt wysoce pozytywnie, a jest on najpewniej związany ze stosunkowo nie najgorszą sytuacją demograficzną miasta opisaną w rozdziale 5.1. Można nawet powiedzieć, że w porównaniu do pozostałych miast, **tendencja związana z liczbą uczniów w szkołach podstawowych w Siedlcach od 2010 r. ma charakter nieznacznie rosnący** (w przeciwieństwie do pozostałych miast, w których obserwuje się w tym czasie znaczny spadek liczby uczniów).

Z punktu widzenia rozwoju infrastruktury edukacyjnej miasta kluczowa jest kwestia jej przewidywanego obciążenia, tj. prognozowanej liczby dzieci w wieku szkolnym. Procedurę wykonania prognozy zaczerpnięto z opracowania Bajerskiego (2011). Wykorzystuje się w niej dane dotyczące liczby dzieci w poszczególnych przedziałach wiekowych oraz szacunki prognozowanych migracji. W tym przypadku sporządzono prognozę liczby dzieci w wieku 6-11 lat (czyli potencjalne obciążenie infrastruktury szkół podstawowych) w 2019 r., którą oparto o liczbę dzieci w wieku 0-5 lat w 2013 r. oraz saldo migracji dzieci w wieku 6-11 lat w latach 2007-2013. Syntetyczny obraz sporządzonej prognozy liczby dzieci w wieku 6-11 lat w 2019 r. przedstawiono na

rycinie 33. Wynika z niej, że **potencjalne obciążenie infrastruktury edukacyjnej w szkołach podstawowych w Siedlcach zwiększy się w 2019 r. o kilkaset osób w stosunku do 2013 r**. Prognozowana dodatnia dynamika liczby uczniów szkół podstawowych jest jedną z najwyższych w grupie analizowanych miast. Jest to więc kolejny przykład relatywnie pozytywnej sytuacji demograficznej Siedlec w porównaniu do pozostałych byłych miast wojewódzkich.

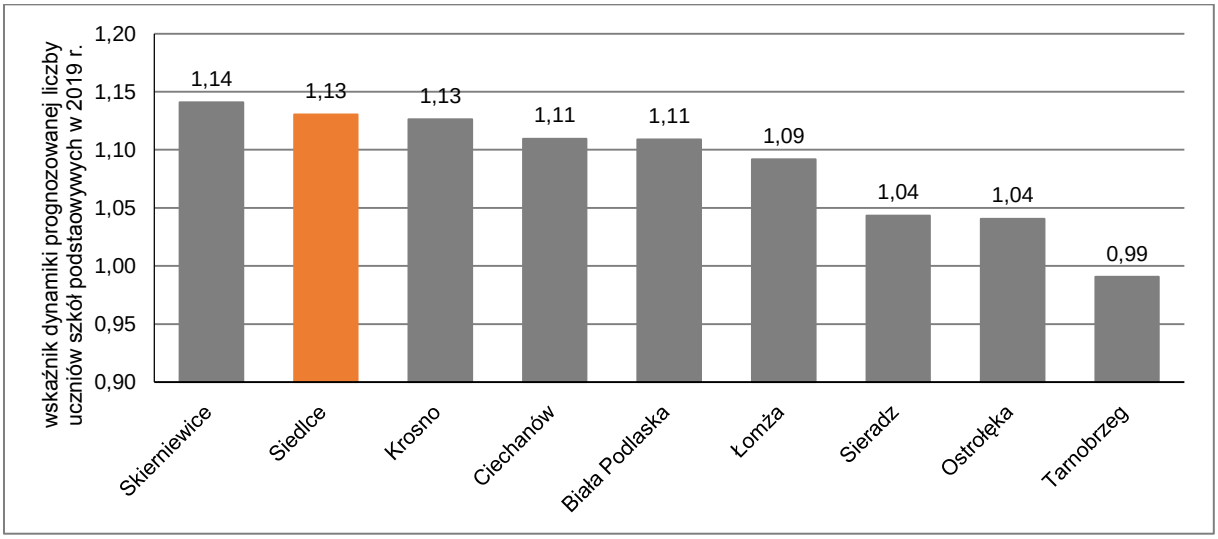

Rycina 33. Wartości wskaźnika dynamiki prognozowanej liczby uczniów szkół podstawowych w 2019 r. w Siedlcach i miastach grupy porównawczej.

W 2014 r. na obszarze Siedlec funkcjonowało 11 gimnazjów, do których uczęszczało 2 500 uczniów. Uczyli się oni w blisko 110 oddziałach szkolnych, a średnia wielkość oddziału kształtowała się na poziomie 23 osób, co podobnie jak w przypadku szkół podstawowych plasuje Siedlce mniej więcej w połowie grupy miast porównawczych (np. w Białej Podlaskiej i Krośnie średnia wielkość oddziału wynosi 25 dzieci, a w Ostrołęce i Tarnobrzegu – 21). Edukację gimnazjalną w Siedlcach prowadzi sześć gimnazjów publicznych:

- Publiczne Gimnazjum Nr 1
- Publiczne Gimnazjum Nr 2
- Publiczne Gimnazjum z Oddziałami Integracyjnymi Nr 3
- Publiczne Gimnazjum Nr 4
- Publiczne Gimnazjum Nr 5 przy Zespole Szkół Nr 1
- Publiczne Gimnazjum Nr 6 przy Zespole Szkół Nr 2

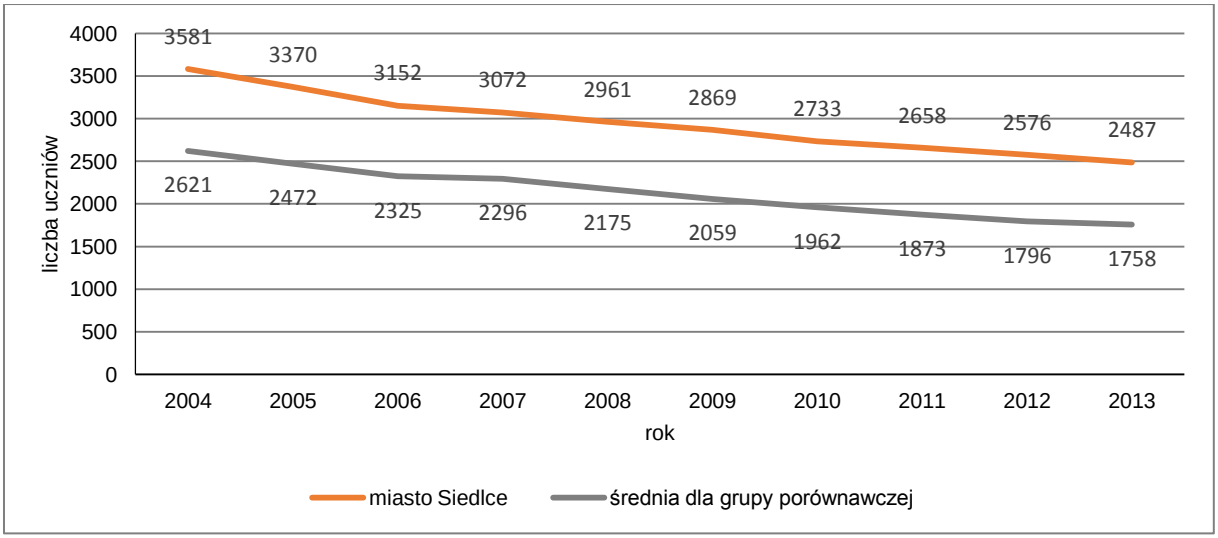

Rycina 34. Dynamika liczby uczniów w gimnazjach w okresie 2004-2013 w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej.

Dynamika liczby uczniów gimnazjów w ostatnich latach (ryc. 34) wyraźnie pokazuje relatywnie niekorzystne procesy. **W całym okresie 2004-2013 liczba uczniów uległa spadkowi zarówno w Siedlcach jak i we wszystkich miastach grupy porównawczej**. Liczba gimnazjalistów zmniejszyła się w Siedlcach o ok. 1 100 (z blisko 3 600 w 2004 r. do ok. 2 500 w 2013 r.). Dynamika ta była nieco mniejsza w miastach grupy porównawczej. Generalnie, należy uznać ten proces za niekorzystny z punktu widzenia utrzymania infrastruktury edukacyjnej. Towarzyszy mu zmniejszanie liczby oddziałów szkolnych (ze 144 w 2004 do 109 w 2013 r. w Siedlcach) oraz średniej liczby uczniów przypadających na jeden oddział (z 25 do 23).

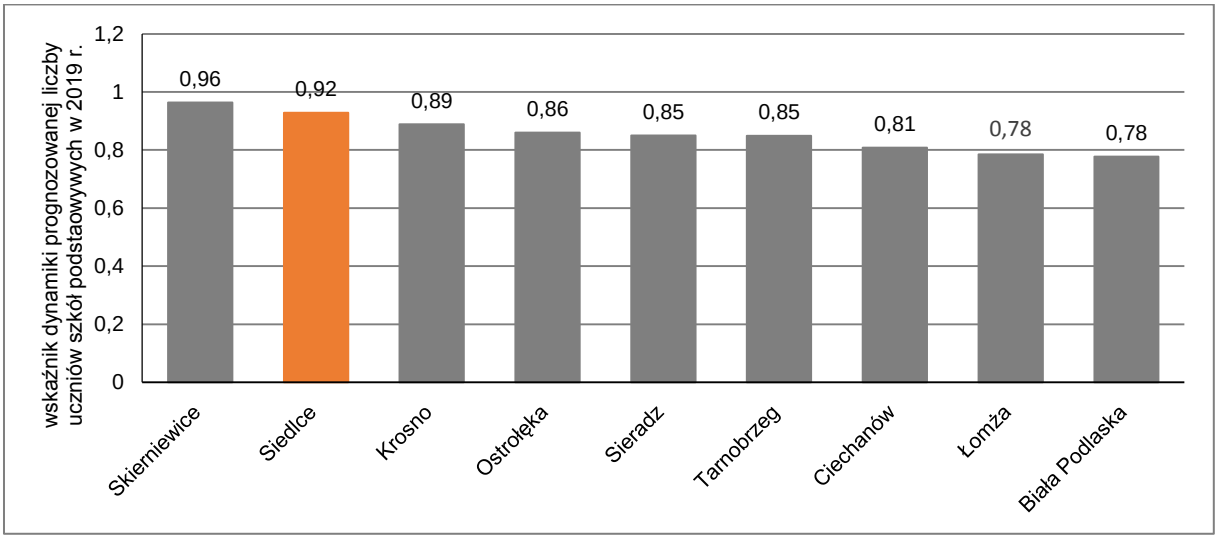

Rycina 35. Wartości wskaźnika dynamiki prognozowanej liczby uczniów gimnazjów w 2019 r. w Siedlcach i miastach grupy porównawczej.

Oprócz analizy stanu i dotychczasowych trendów w edukacji gimnazjalnej zrealizowano również prognozę liczby uczniów gimnazjów w 2019 r. Dane zaprezentowano na rycinie 35. Pokazuję one, że **negatywna tendencja dotycząca liczby uczniów gimnazjów w Siedlcach i pozostałych miastach będzie się najpewniej nadal utrzymywać, choć jej dynamika nie będzie już tak duża**. Tempo zmniejszania się liczby uczniów będzie różnie w poszczególnych miastach – Siedlce są w tej grupie w relatywnie nie najgorszej sytuacji, gdyż cechuje je drugi najwyższy wskaźnik dynamiki (0,92), który jest znacznie korzystniejszy od analogicznego wskaźnika dynamiki w latach 2004-2013 (0,70). Dane te pokazują, że problemy strukturalne infrastruktury edukacyjnej szczebla gimnazjalnego będą ciągle dość duże, choć negatywne tendencje stopniowo „wyhamowują". W dalszej perspektywie należy spodziewać się wchodzenia w wiek gimnazjalny grup kolejnego echa wyżu demograficznego – być może spowoduje to choć nieznaczne poprawienie sytuacji. Należy jednak przygotowywać się na działania związane postępującym zmniejszanie się liczby oddziałów szkolnych oraz średniej wielkości oddziału.

Ważnym szczeblem systemu edukacji są szkoły ponadgimnazjalne. Wśród nich możemy wyróżnić szkoły zawodowe (technika oraz zasadnicze szkoły zawodowe) oraz ogólnokształcące dla młodzieży. Osobną kwestią są również szkoły dla dorosłych. W 2014 r. funkcjonowało w Siedlcach 9 liceów ogólnokształcących, z czego 8 ma charakter szkół publicznych:

- I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa,
- II Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Św. Królowej Jadwigi,
- III Liceum Ogólnokształcące działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. Stanisława Staszica,
- IV Liceum Ogólnokształcące im. hetmana Stanisława Żółkiewskiego
- VI Liceum Ogólnokształcące działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Mikołaja Kopernika,
- VII Liceum Ogólnokształcące działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 6 im. Józefa Bema,
- VIII Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica,

– IX Liceum Ogólnokształcące działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Kazimierza Wielkiego,

W wymienionych szkołach kształciło się w 2013 r. ponad 3 000 uczniów – było to o ok. 700 uczniów mniej w stosunku do 2006 r. (ryc. 36). Również na tym etapie kształcenie można zatem zauważyć spadkową tendencję liczby uczniów. Liczba oddziałów szkolnych w liceach z Siedlec zmniejszyła się w tym okresie o 17 (ze 128 w 2006 do 111 w 2013 r.), a ich średnia wielkość o 2 (z 30 w 2006 do 28 w 2013 r.).

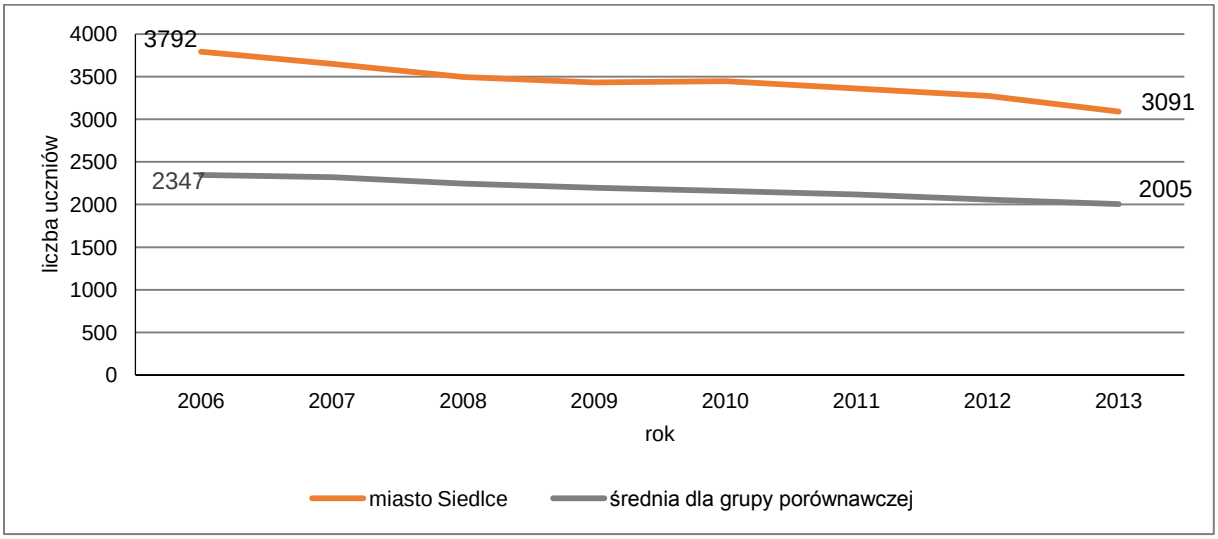

Rycina 36. Dynamika liczby uczniów w liceach ogólnokształcących w okresie 2006-2013 w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej.

Trudno jest oczywiście dokonać oceny jakości nauczania w poszczególnych szkołach – jest sprawa bardzo skomplikowana i wymaga uwzględnienia wielu czynników (w tym m.in. poziomu intelektualnego uczniów rekrutowanych do poszczególnych szkół, czyli tzw. „punkt wyjścia" w kształceniu na danym poziomie). Opracowywane ogólnopolskie rankingi pokazują (tab. 11), że w ostatnich latach liceum osiągającym najwyższe wyniki edukacyjne jest I LO im. Bolesława Prusa (corocznie plasuje się nieznacznie poza pierwszą „100" liceów w Polsce i ok. 30-35 miejsca w województwie mazowieckim) oraz II LO z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Św. Królowej Jadwigi (corocznie plasuje się pod koniec drugiej „100" liceów w Polsce i ok. 45-50 miejsca w województwie mazowieckim).

Tabela 11. Miejsca wybranych liceów ogólnokształcących z Siedlec w corocznym rankingu sporządzanym przez miesięcznik Perspektywy.

Nazwa szkoły	Miejsce w rankingu ogólnopolskim			Miejsce w rankingu wojewódzkim		
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.

I Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Prusa	111	123	132	30	34	37
II LO z Oddziałami Dwujęzycznymi im. św. Królowej Jadwigi	187	197	192	46	47	48
I Katolickie Liceum Ogólnokształcące	500+	500+	500+	122	112	140
IV LO im. Hetmana Stanisława Żółkiewskiego	500+	500+	500+	132	118	150+

Licea ogólnokształcące odpowiadają przede wszystkim za nauczenie przyszłych kandydatów na studia. Z punktu widzenia lokalnego rynku pracy ważne są również szkoły zawodowe, które w Polsce funkcjonują w ramach dwóch głównych typów – technikum i zasadniczej szkoły zawodowej. W 2014 r. funkcjonowało w Siedlcach sześć publicznych techników:

- Technikum Nr 1 działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. Stanisława Staszica,
- Technikum Nr 2 działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Mikołaja Kopernika,
- Technikum Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica,
- Technikum Nr 4 działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Kazimierza Wielkiego,
- Technikum Nr 5 działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Władysława Sikorskiego,
- Technikum Nr 6 działające przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 6 im. Józefa Bema,

W siedleckich technikach kształciło się w 2013 r. ponad 2 100 uczniów – było to o ok. 500 uczniów więcej w stosunku do 2006 r. (ryc. 37). Jest to chyba jedyny, aktualnie funkcjonujący rodzaj szkół, w którym notuje się w Siedlcach wzrostową tendencję liczby uczniów – trzeba jednak dodać, że w tym okresie liczba uczniów liceów profilowanych (które spełniały podobne funkcje) zmniejszyła się o ok. 900. W tym samym okresie liczba oddziałów szkolnych zwiększyła się o 21 (z 62 w 2006 do 83 w 2013 r.), a ich średnia wielkość zmniejszyła o 1 (z 26 w 2006 do 25 w 2013 r.).

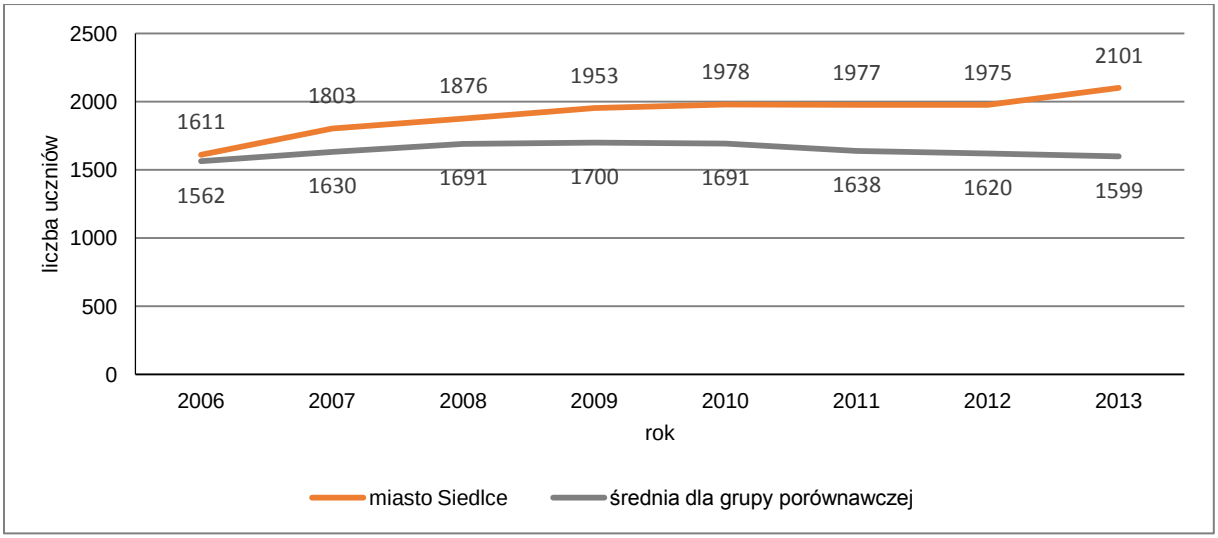

Rycina 37. Dynamika liczby uczniów w liceach ogólnokształcących w okresie 2006-2013 w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej.

Drugą grupę ponadgimnazjalnych szkół zawodowych tworzą szkoły zasadnicze. W 2014 r. funkcjonowało w Siedlcach 5 tego rodzaju jednostek publicznych kształcących młodzież:

- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1 działająca przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 im. Stanisława Staszica,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2 działająca przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. Mikołaja Kopernika,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi działająca przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 im. Stanisława Staszica,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 4 działająca przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 im. Kazimierza Wielkiego,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 5 działająca przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 5 im. Władysława Sikorskiego,

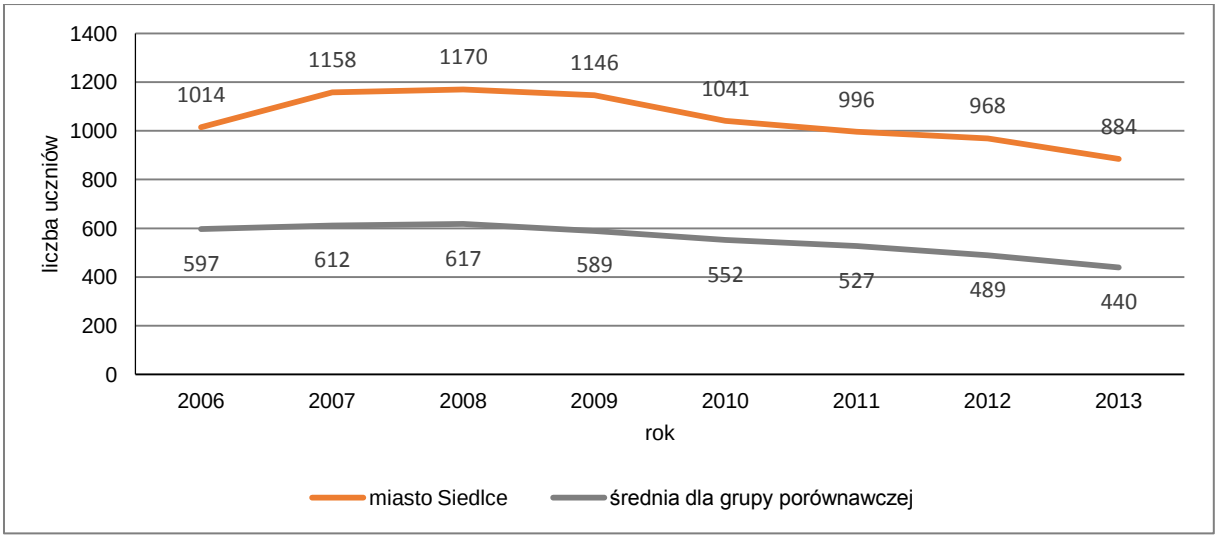

Rycina 38. Dynamika liczby uczniów w liceach ogólnokształcących w okresie 2006-2013 w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej.

W wymienionych siedleckich szkołach zawodowych kształciło się w 2013 r. blisko 900 uczniów – było to o ponad 100 uczniów mniej w stosunku do 2006 r. (ryc. 38). Na wykresie przedstawiającym dynamikę liczby uczniów widać wyraźnie, że **zasadnicze szkoły zawodowe przeżywały swoisty „renesans" w okresie 2007-2009**. Od roku 2009 następuje spadek liczby uczniów, jego tempo jest jednak nieco niższe niż w przypadku liceów ogólnokształcących i wynika z ogólnych problemów demograficznych. W okresie 2006-2013 liczba oddziałów szkolnych w siedleckich zasadniczych szkołach zawodowych zwiększyła się o 4 (z 34 w 2006 do 38 w 2013 r.), a ich **średnia wielkość zmniejszyła się aż o 7** (z 30 w 2006 do 23 w 2013 r.).

Oferta szkolnictwa zawodowego w Siedlcach jest szeroka i wydaje się być w znacznym stopniu dostosowana do potrzeb rynku pracy. Ponadgimnazjalne kształcenie zawodowe odbywa się m. in. na takich kierunkach jak: technik budownictwa, elektromechanik, monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych, technik geodeta, technik żywienia i usług gastronomicznych, kelner, technik hotelarstwa, technik architektury krajobrazu, technik pojazdów samochodowych, kucharz, cukiernik, mechanik pojazdów samochodowych, elektromechanik pojazdów samochodowych. Oferta ta jest corocznie uzupełniana o nowe zawody. Ustawodawca w ramach reformy szkolnictwa ponadgimnazjalnego stworzył możliwość szybkiego reagowania na potrzeby rynku pracy, oddając kompetencje w tym zakresie bezpośrednio dyrektorom szkół we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz Powiatową Radą Zatrudnienia.

Współpraca edukacji z lokalną gospodarką odbywa się na różnych poziomach. Jednym z nich są klasy patronackie i wsparcie finansowe lub rzeczowe dla szkół płynące od przedsiębiorców. Ponadto, w latach 2009-2011 Miasto Siedlce realizowało wspólnie ze Stowarzyszeniem Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „Wiedza" w Warszawie oraz Instytutem Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie projekt partnerski współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego pn. **„Rozwój szkolnictwa zawodowego w Siedlcach w dostosowaniu do potrzeb rynku pracy"** (łączna wartość projektu sięgała kwoty blisko 600 tys. zł). Celem ogólnym projektu było zdiagnozowanie potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy i dostarczenie wiedzy instytucjom szkolnictwa zawodowego oraz młodzieży wybierającej zawód na temat bieżącej sytuacji i przewidywanych zmian w zakresie wielkości i struktury miejsc pracy na rynku oraz oczekiwań pracodawców wobec przyszłych pracowników. Wiedza ta ma służyć przystosowaniu planów rozwojowych szkolnictwa zawodowego do potrzeb pracodawców. Dodatkowo Miasto Siedlce od lat realizuje projekty współfinansowane przez Unię Europejską, a skierowane do szkół zawodowych.

Obecnie Miasto Siedlce realizuje również w partnerstwie z Agencją Rozwoju Mazowsza SA. projekt systemowy pn. **„Zwiększenie potencjału szkół zawodowych na Mazowszu"**, którego głównym celem jest zwiększenie potencjału szkół zawodowych, a w szczególności dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, Działanie 9.2 Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego. W najbliższym czasie Miasto Siedlce będzie starało się pozyskać kolejne środki w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 na poprawę jakości i efektywności kształcenia w szkołach.

Siedlce są również ośrodkiem kształcenia na poziomie wyższym. Jest to najmniejsze miasto w Polsce, w którym funkcjonuje samodzielny uniwersytet – **Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach**. Uczelnia ta została założona w 1969 r. i początkowo funkcjonowała jako Wyższa Szkoła Nauczycielska, następnie jako

Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna oraz Akademia Podlaska. Od 2010 r. na mocy Ustawy z dnia 23 lipca 2010 r. o nadaniu nowej nazwy Akademii Podlaskiej nadano siedleckiej uczelni miano Uniwersytetu. Geneza uczelni i pierwsze lat jej funkcjonowania wiązały się przede wszystkim z przygotowywaniem kadry nauczycielskiej do wychowania i kształcenia dzieci i młodzieży na różnych poziomach i w ramach różnych przedmiotów. Wschodnia część Mazowsza i południowa część Podlasia były wówczas pozbawione uczelni wyższej. Dlatego lokalizacja w Siedlcach Wyższej Szkoły Nauczycielskiej było w pewnym sensie naturalnym krokiem. Aktualnie główna uczelnia Siedlec składa się z czterech wydziałów: (1) Wydziału Humanistycznego, (2) Wydziału Nauk Ekonomicznych i Prawnych, (3) Wydziału Nauk Ścisłych oraz (4) Wydziału Przyrodniczego, a także 14 instytutów i 3 jednostek międzywydziałowych. Uniwersytet kształci studentów na ponad 20 kierunkach, w tym m. in.: pedagogice, historii, filologii polskiej, chemii, informatyce, biologii, bioinżynierii produkcji żywności, zootechnice, administracji i gospodarce przestrzennej.

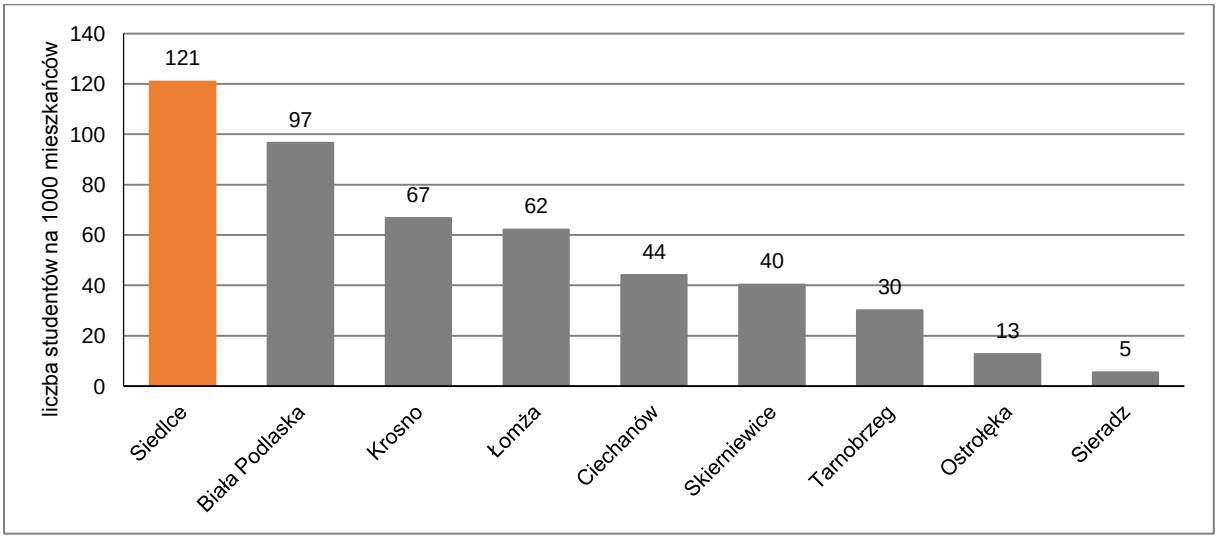

Rycina 39. Wskaźnik liczby studentów na 1000 mieszkańców w 2013 r. w Siedlcach i miastach grupy porównawczej.

Oprócz Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego na terenie Siedlec funkcjonuje jeszcze kilka podmiotów kształcących na poziomie wyższym. Jednym z nich jest **Collegium Mazovia Innowacyjna Szkoła Wyższa**, kształcąca studentów głównie w dziedzinach nauk stosowanych (m.in. budownictwo, matematyka i informatyka, ekonomia i zarządzanie, finanse i rachunkowość) oraz nauk o zdrowiu (m.in. fizjoterapia, pielęgniarstwo, zdrowie publiczne). Spośród wszystkich miast wybranych do grupy

porównawczej, jest to **najsilniejszy ośrodek akademicki** (ryc. 39). Aktualnie, w Siedlcach studiuje ponad 9 000 studentów. Jest to co prawda o ok. 1 000 studentów mniej niż rok wcześniej, jednak mimo to jest to zdecydowanie najwyższa wartość w grupie miast subregionalnych Polski Wschodniej.

6.8. Kultura, sztuka, sport i rekreacja

Ustawa o samorządzie gminnym określa zadania własne gminy, które mają na celu „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty". Jednym z wymienionych w ustawie elementów są sprawy związane z kulturą, sztuką, sportem i rekreacją. Trzeba również dodać, że część tych działalności prowadzą firmy prywatne (np. w zakresie komercyjnych usług kinowych) oraz organizacje pozarządowe (np. kluby sportowe, stowarzyszenia i fundacje). W niniejszym rozdziale zostanie dokonana próba przeanalizowania tych aspektów w kontekście potencjałów rozwojowych Siedlec na tle pozostałych ośrodków subregionalnych.

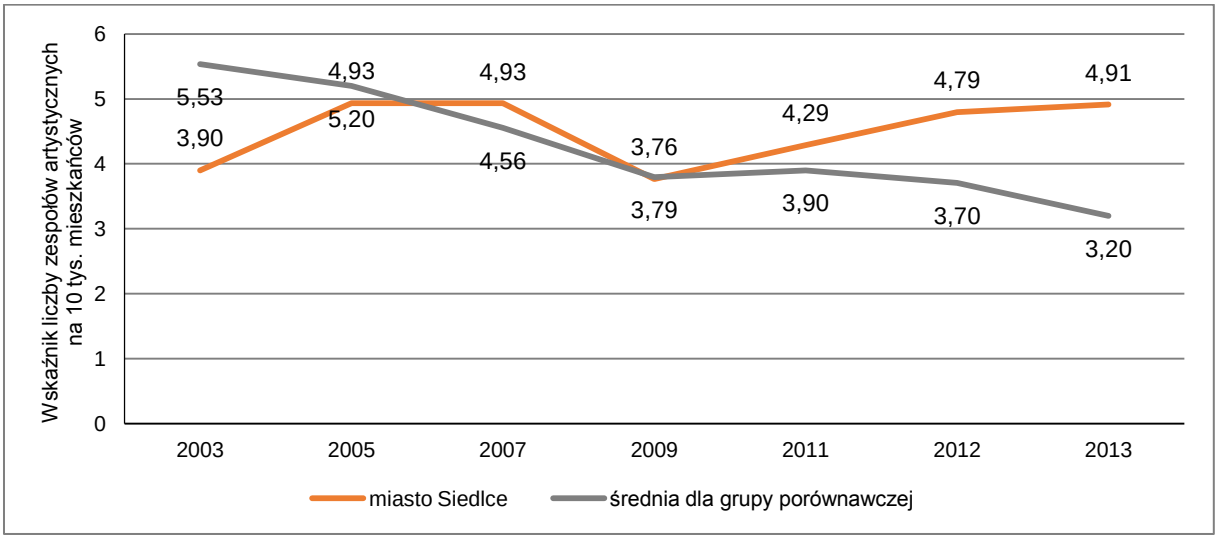

Rycina 40. Dynamika wskaźnika liczby zespołów artystycznych na 10 tys. mieszkańców w Siedlcach w latach 2003-2013 na tle średniej dla grupy porównawczej.

Jedną z organizacji prowadzących działalność kulturalną w mieście jest Centrum Kultury i Sztuki w Siedlcach. Powstało ono w 1975 r. jako instytucja skupiająca wszystkie jednostki kultury w województwie siedleckim a od 1 stycznia 1999 r. zostało przejęte przez Miasto Siedlce. Od 2012 r. nosi ono nazwę **Centrum Kultury i Sztuki im. Andrzeja Mężeryckiego – Scena Teatralna Miasta Siedlce**. W ramach Centrum funkcjonują aktualnie m.in. Teatr Tańca Formacja Taneczna Caro Dance, Teatr ES, Orkiestra Symfoniczna Miasta Siedlce, Chór Miasta Siedlce, Studio Teatralne im.

Jacka Woszczerowicza, Teatr Dziecięcy „Dramma Mia” oraz Sekcja Plastyczna. Drugą jednostką prowadzącą działalność kulturalną jest **Miejski Dom Kultury w Siedlcach**. W ramach tej organizacji funkcjonują m.in. zespoły taneczne (np. Formacja Tańca Nowoczesnego „Luz”, Formacja Taneczna MP Dance lub Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Siedleckiej „Chodowiacy” im. Alicji Siwkiewicz), zespoły muzyczne (np. PodobaMiSię, Kwartet Smyczkowy „Aleksandria”, Grupa Piosenki Poetyckiej APROPOS lub Kameralny Zespół Chóralny MELODIA), pracownie artystyczne (plastyczna i fotograficzna), Siedlecki Uniwersytet Trzeciego Wieku oraz Chór Siedleckiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Ponadto, działalność kulturalną na terenie miasta prowadzą m.in. Miejska Biblioteka Publiczna, Muzeum Regionalne w Siedlcach, Muzeum Diecezjalne w Siedlcach, szkoły wyższe i organizacje pozarządowe. Silną pozycję w strukturze miasta mają również tzw. kluby kultury, tj. m.in. Wojskowy Klub Garnizonowy, Osiedlowy Klub Kultury "Rafa", Spółdzielczy Klub Kultury "Trójka", Osiedlowy Klub Kultury "Lech", Uczelniany Ośrodek Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Studencki Ośrodek Działań Kulturalnych "LIMES" i Klub Studencki "PeHa".

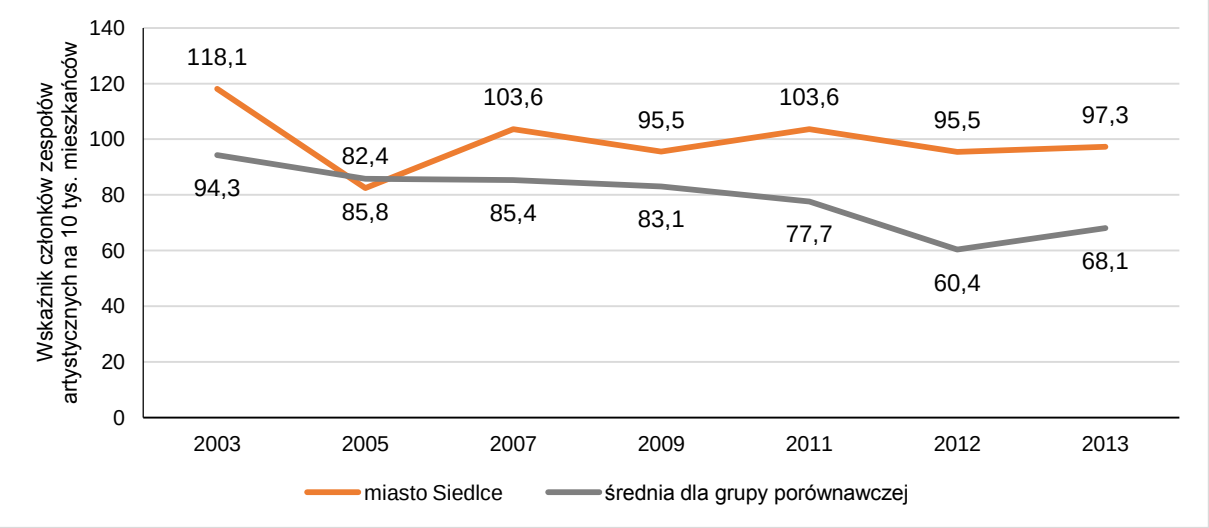

Rycina 41. Dynamika wskaźnika członków zespołów artystycznych na 10 tys. mieszkańców w Siedlcach w latach 2003-2013 na tle średniej dla grupy porównawczej.

Generalnie, w świetle danych GUS zaprezentowanych na rycinie 40 i 41, można powiedzieć, że w ostatnich latach **Siedlce można traktować za centrum działalności artystycznej odbywającej się w miastach subregionalnych**. W mieście tym notuje się bowiem zdecydowanie wyższe wartości wskaźników liczby zespołów artystycznych oraz członków tych zespołów na 10 tys. mieszkańców. Potwierdza to również

inny wniosek mówiący o tym, że **oferta artystyczna miasta może wykraczać poza jego obszar**. Dowodzą temu informacje płynące z analizy ryciny 42, na które zaprezentowano dynamikę wskaźnika liczby uczestników imprez na 10 tys. mieszkańców w Siedlcach na tle miast grupy porównawczej.

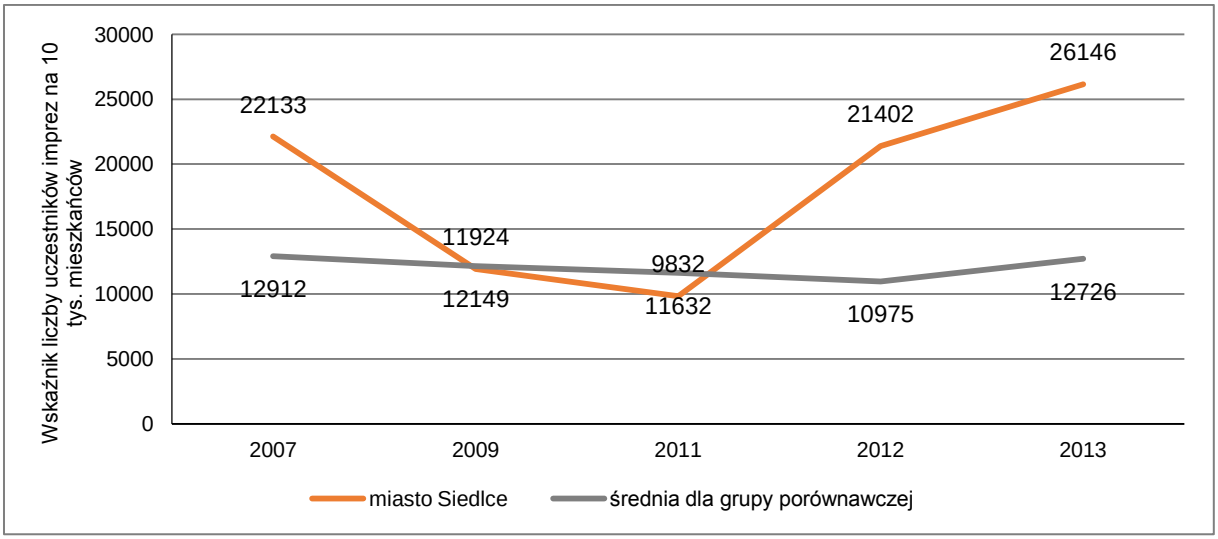

Rycina 42. Dynamika wskaźnika liczby uczestników imprez na 10 tys. mieszkańców w Siedlcach w latach 2003-2013 na tle średniej dla grupy porównawczej.

Przedsięwzięcia organizowane przez siedleckie organizacje kulturalne są imprezami cyklicznymi lub odbywającymi się w mieście jednorazowo, są to m.in.: jarmarki, targi, festiwale, koncerty, jubileusze, uroczystości i obchody świąt narodowych – rocznic, uroczystości upamiętniające wydarzenia i ludzi kultury i sztuki, wystawy, galerie, wieczory autorskie, prezentacje, eventy artystyczne, inicjatywy kulturalne, ogólnopolskie inicjatywy kulturalno-artystyczne, itp. Poprzez współpracę z miastami partnerskimi miasto wspiera artystyczne i kulturalne inicjatywy międzynarodowe prowadząc szeroko zakrojone działania kulturalne poza granicami naszego kraju. Ponadto, zespoły artystyczne działające przy lokalnych ośrodkach są częstymi gośćmi na scenach europejskich i światowych. Miasto kilka razy do roku przyjmuje i organizuje przedsięwzięcia kulturalne z udziałem gości zagranicznych.

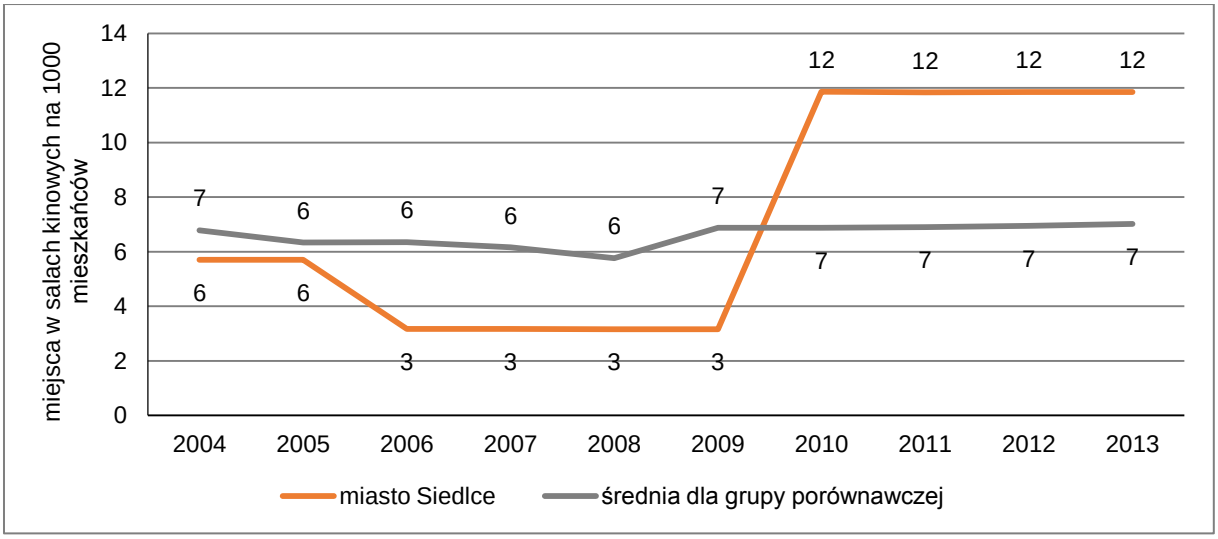

Rycina 43. Dynamika wskaźnika liczby miejsc w salach kinowych w Siedlcach w latach 2004-2013 na tle średniej dla grupy porównawczej.

W ostatnich latach **Siedlce stały się również ważnym ośrodkiem miejskim oferującym usługi kinowe**. W 2009 r. powstał w mieście pierwszy komercyjny multipleks, kolejny natomiast w 2014 r. Widać to częściowo po analizie dynamiki liczby miejsc w salach kinowych na 1000 mieszkańców (ryc. 43). Od 2010 r. wartość tego wskaźnika dla Siedlec (12) jest znacznie wyższa od średniej dla całej grupy porównawczej. Należy spodziewać się, że dane za 2014 i 2015 r. pokażą jeszcze większe dysproporcje w tym zakresie, gdyż dopiero wówczas oficjalna statystyka odnotuje powstanie kolejnych 5 sal kinowych (z ponad 1 000 miejsc).

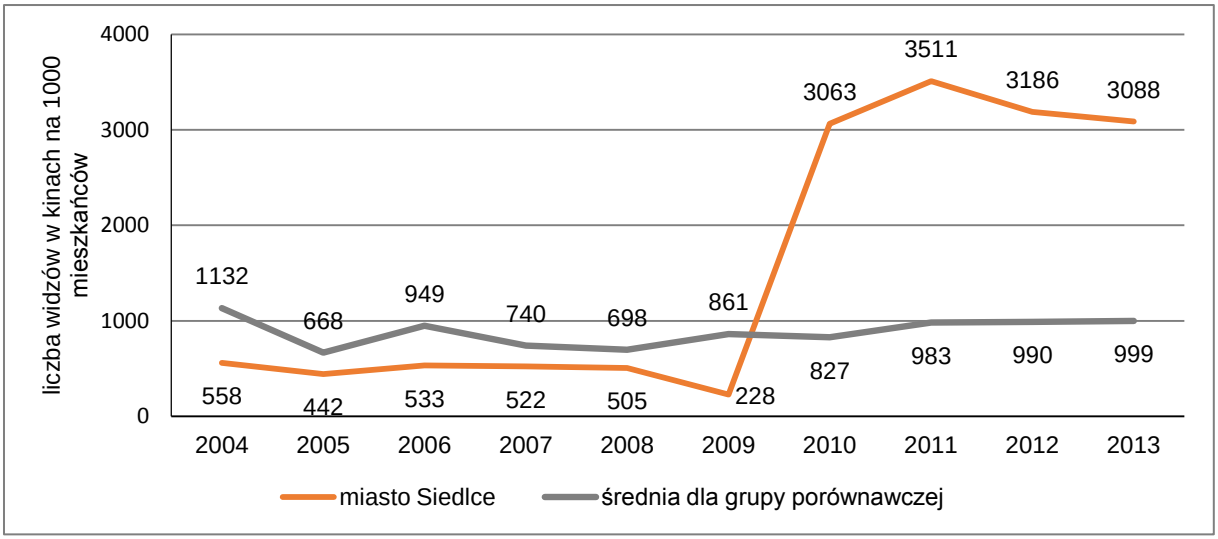

Rycina 44. Dynamika liczby widzów w kinach na 1000 mieszkańców w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej w latach 2004-2013.

Potwierdzenie wniosków o istotnej roli Siedlec w świadczeniu usług kinowych są dane dotyczące liczby widzów (ryc. 44). Dynamika wskaźnika zrelatywizowanego na 1000 mieszkańców pokazuje wyraźny skokowy wzrost liczby widzów w 2010 r. Można zatem uznać, że **Siedlce stały się od tego czasu ważnym ośrodkiem przyjazdów osób spoza miasta**, którzy w tym mieście realizują swoje kinowe zainteresowania.

W Siedlcach swoją działalność prowadzą również muzea oraz galerie sztuki. Wśród nich można wymienić m.in. Muzeum Regionalne, Muzeum Diecezjalne, "Muzeum" Jana Pawła II przy Szkole Podstawowej nr 11, Galerię Fotografii FOKUS, Małą Galerię Sztuki lub Galerię „W Bramie” (wszystkie galerie działają przy MOK w Siedlcach). Wśród wystawianych prac i dzieł na szczególną uwagę zasługuje **jedyny w Polsce obraz El Greco** (hiszpański malarz tworzący w XVI i XVII w.) „Ekstaza św. Franciszka” prezentowany od 2004 r. w Muzeum Diecezjalnym.

Obok działalności kulturalnej oraz związanej ze sztuką i historią, dla budowania lokalnych więzi społecznych ważna jest także **działalność sportowa**. W Siedlcach funkcjonują klubu i stowarzyszenia sportowe związane z działalnością profesjonalną i amatorską. Spośród klubów prowadzących sport wyczynowy można wymienić m.in. Miejski Klub Sportowy "Pogoń" (klub wielosekcyjny, w tym sekcje: rugby, tenisa stołowego, piłki nożnej kobiet i lekkiej atletyki) , Miejski Klub Piłkarski "Pogoń" (grający w I lidze) lub Miejski Klub Koszykówki (żeńska drużyna występująca w Tauron Basket Lidze Kobiet). Ponadto należy wspomnieć o takich jednostkach jak Siedlecki Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki, Siedlecki Klub Karate, Siedlecki Klub Koszykówki, Siedlecki Klub Strzelectwa Sportowego "Dragon" i in.

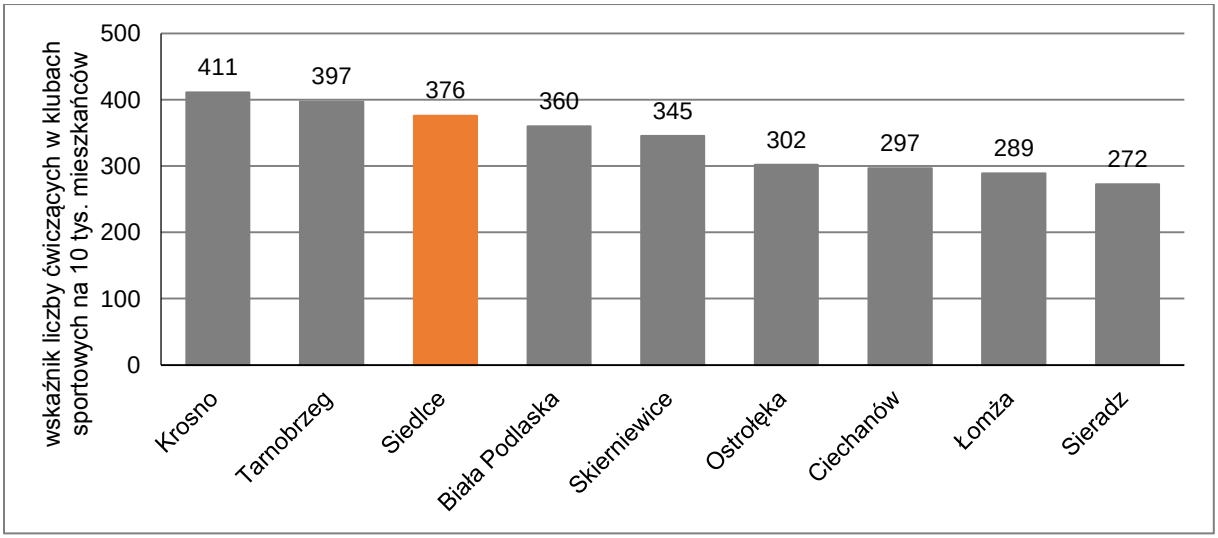

Rycina 45. Wskaźnik liczby osób ćwiczących w klubach sportowych na 1000 mieszkańców w 2012 r. w Siedlcach na tle miast grupy porównawczej.

Działalność sportową prowadzą również szkoły podstawowe, gimnazjalne oraz ponadgimnazjalne. Porównanie danych dotyczących liczby ćwiczących w klubach sportowych na 1000 mieszkańców w Siedlcach i pozostałych miastach grupy porównawczej (rycina 45) prowadzi do dość pozytywnego wniosku. Otóż **w Siedlcach ćwiczy w klubach sportowych ponadprzeciętnie dużo osób** (trzecia najwyższa wartość, po Krośnie i Tarnobrzegu).

Warto przy tej okazji wspomnieć o infrastrukturze sportowej miasta, która stanowi dobrą bazę do uprawiania wielu sportów. Jednostką odpowiadającą za znaczną część tej infrastruktury jest Agencja Rozwoju Miasta Siedlce Sp. z o.o. Jest ona odpowiedzialna za prowadzenie Parku Wodnego Siedlce, Stadionu piłkarskiego, boisk treningowych, stadionu lekkoatletycznego, hal sportowych (przy ul. Popiełuszki i Prusa), lodowiska, rolkowiska, kortów tenisowych, skateplazy, siłowni oraz sali tenisa stołowego. Dodatkowo, infrastrukturą sportową dysponują także szkoły (boiska ze sztuczną i naturalną murawą, hale sportowe). Należy również wspomnieć, że **obiekty sportowe w Siedlcach zostały w ostatnim czasie w znacznym stopniu zmodernizowane, rozbudowane lub wybudowane od podstaw** (m.in. stadion piłkarski, Park Wodny lub hala sportowa przy tzw. „Samochodówce") – ich stan jest zatem stosunkowo dobry i tworzą one bardzo dobrze wyposażoną bazę do aktywnego spędzania czasu wolnego.

6.9. Finanse miasta

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na możliwości rozwojowe każdej jednostki terytorialnej są bez wątpienia jej możliwości finansowe. Fakt ten, podkreślany praktycznie w każdej publikacji związanej z planowaniem strategicznym wydaje się wręcz oczywisty. To właśnie możliwości finansowe miasta, czy gminy w znacznym stopniu warunkują to, jakie można na danym etapie stawiać cele oraz w jaki sposób owe cele osiągać.

Podstawowym elementem analizy sytuacji finansowej jest bilans dochodów i wydatków budżetowych. Na rycinie 46 przedstawiono dynamikę dochodów i wydatków budżetu Siedlec ogółem w latach 2004-2013. Miasto zanotowało w tym okresie radykalne zwiększenie budżetu, zarówno po stronie dochodów (z ok. 170 w 2004 r. do 350 mln zł w 2013 r.), jak i wydatków (z ok. 168 mln zł w 2004 r. do 360 mln zł w 2013 r.). Dynamika ostatniej dekady wyniosła zatem ok. 100%. Drugim ważnym faktem widocznym na rycinie 46 jest to, że od 2009 r. wskutek podejmowanych inwestycji, miasto notowało coroczny deficyt budżetowy. W skrajnych przypadkach wynosił on ok. 60 mln zł. Sytuację tę należy traktować dwojako. Z jednej strony, **presja inwestycyjna, możliwości pozyskania środków zewnętrznych wymuszają na miastach realizację polityki opartej na deficycie budżetowym**. Z drugiej strony, należy pamiętać o tym, że **deficyt ten musi pozostać w pewnych rozsądnych granicach**, ponieważ może istotnie ograniczyć możliwości inwestycyjne miasta w przyszłości.

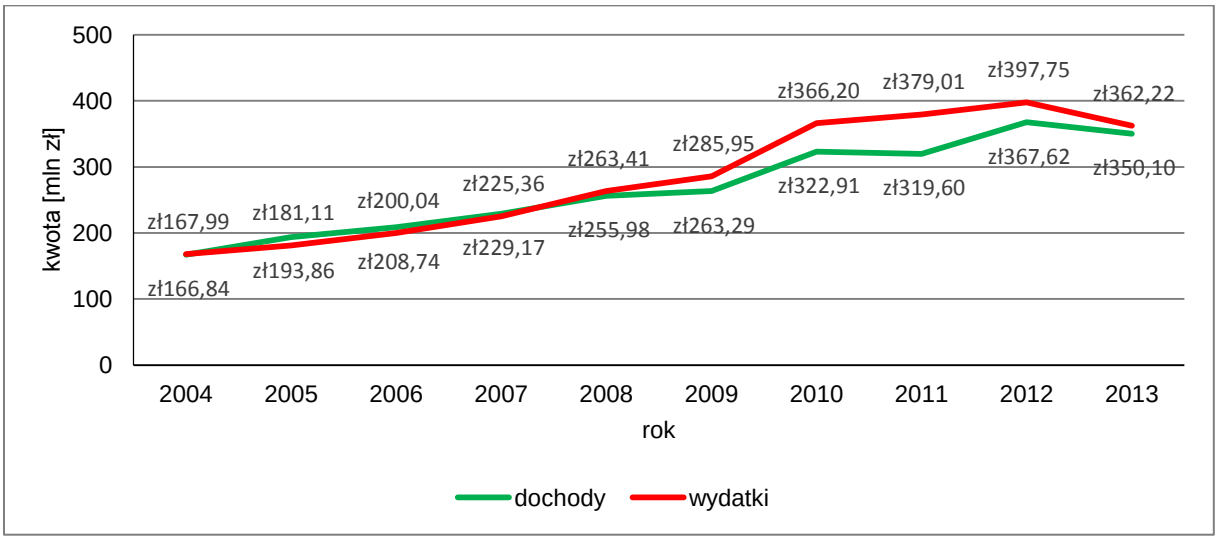

Rycina 46. Dynamika dochodów i wydatków budżetowych miasta Siedlce w latach 2004-2013.

Bardziej szczegółowa analiza sytuacji finansowej miasta musi uwzględniać strukturę dochodów i wydatków. Podstawowe klasyfikacje zakładają rozróżnienie dochodów z tytułu: (1) subwencji, (2) dotacji, (3) udziału w podatkach państwowych oraz (4) pozostałych dochodów własnych. Na rycinie 47 przedstawiono strukturę dochodów w podziale na wyróżnione rodzaje. **W Siedlcach obserwuje się ponadprzeciętny udział dochodów z tytułu subwencji** (34% wobec średniej dla całej grupy porównawczej wynoszącej 31%) **oraz udziału w podatkach państwowych** (24% wobec 21-procentowej średniej dla miast grupy porównawczej). Natomiast **znacznie mniejszy udział w dochodach budżetowych wykazują w Siedlcach pozostałe dochody własne** (22% wobec 29-procentowej średniej dla miast grupy porównawczej), w tym m.in. z tytułu podatku od nieruchomości.

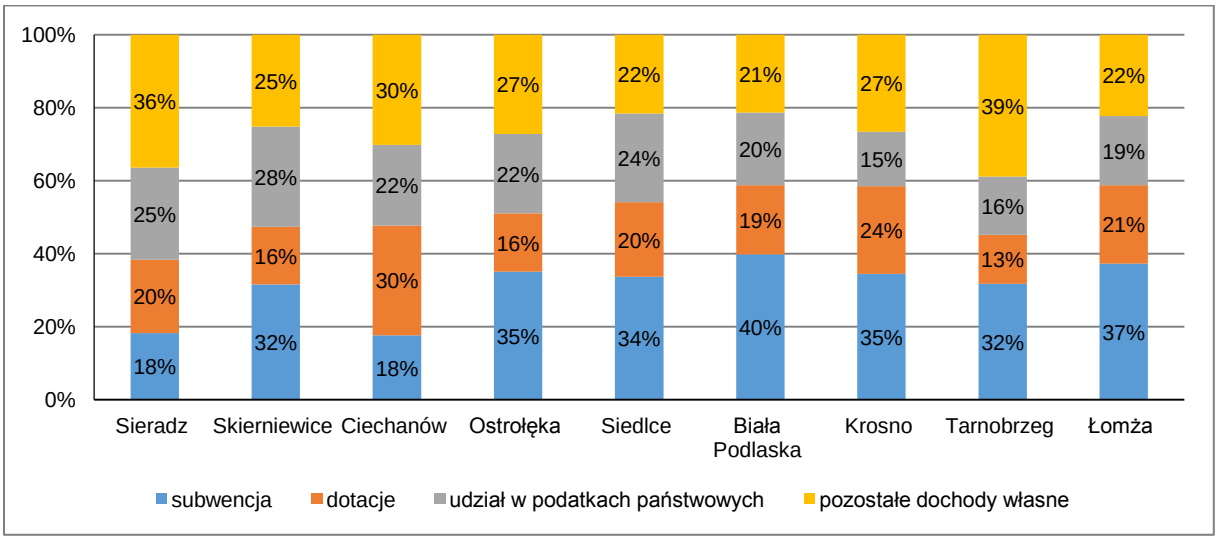

Rycina 47. Struktura dochodów budżetowych w Siedlcach i miastach grupy porównawczej.

Trzeba w tym miejscu dodać, że podstawowym typem dochodów budżetowych, które warunkują możliwości rozwojowe Siedlec i każdego innego miasta są tzw. dochody własne, czyli środki uwarunkowane poziomem lokalnej aktywności. Wysokość dochodów własnych zależy przede wszystkim od: (1) poziomu zamożności społeczności lokalnej, która odprowadza podatek dochodowy od osób fizycznych, (2) poziomu zainwestowania miasta, który wpływa na skalę dochodów z podatku CIT i podatku od nieruchomości. Na rycinie 48 zaprezentowano **dynamikę dochodów własnych** w Siedlcach w latach 2004-2013. **Pokazuje ona tendencję rosnącą od 2004 r.** (kiedy to dochody własne były na poziomie ok. 80 mln zł) do 2013 r. (kiedy to dochody własne były na poziomie ok. 160 mln zł).

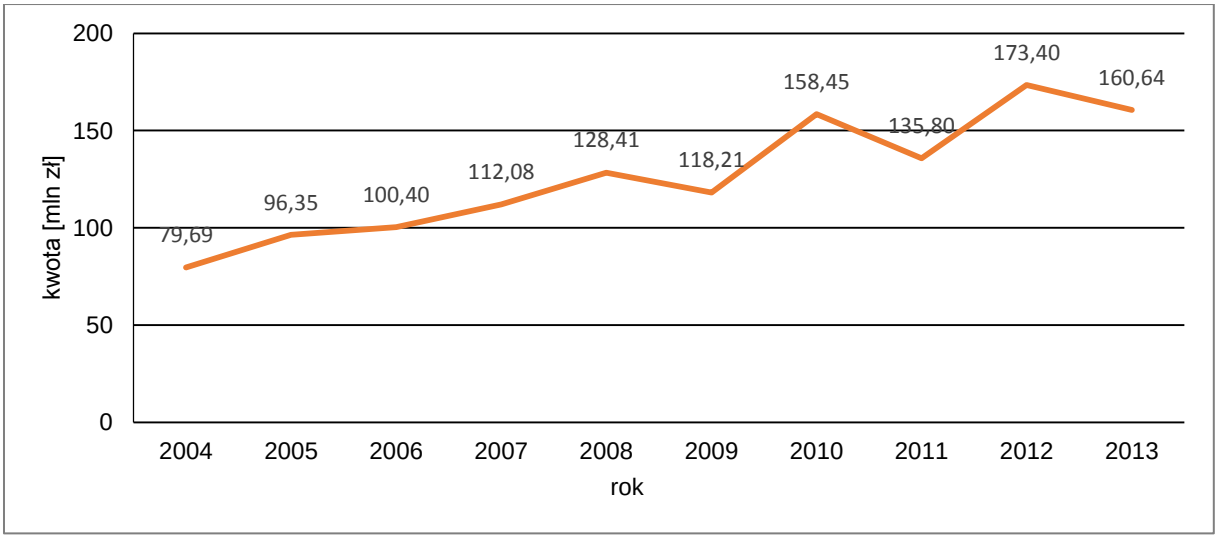

Rycina 48. Dynamika dochodów własnych w Siedlcach w latach 2004-2013.

Największe znaczenie w całej strukturze dochodów własnych Siedlec mają wpływy z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych. Przedstawiane wcześniej dane pokazuję, że wartość tego rodzaju dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańcach jest w Siedlcach najwyższa w porównaniu do pozostałych miast. Odwrotną sytuację można zaobserwować w przypadku wpływów z **podatku od nieruchomości, z którego notuje się w Siedlcach stosunkowo niewielkie korzyści** (ryc. 49). Wynika to najpewniej ze stosowanych zachęt inwestycyjnych funkcjonujących na obszarach Specjalnej Strefy Ekonomicznej i zwolnień podatkowych.

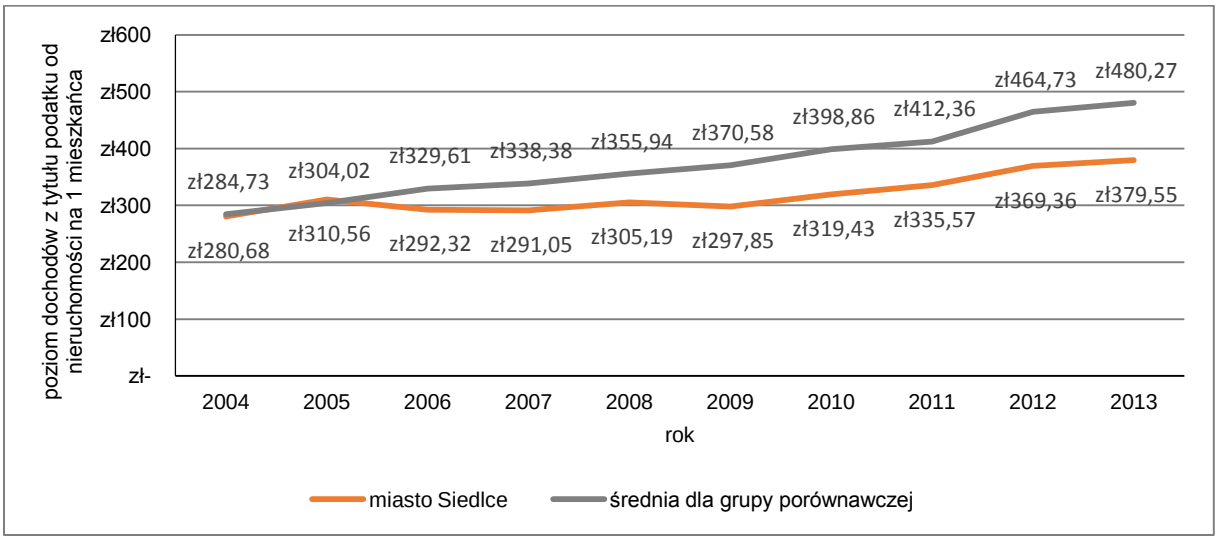

Rycina 49. Dynamika poziomu dochodów budżetowych z tytułu podatku od nieruchomości w Siedlcach na tle średniej dla grupy porównawczej w latach 2004-2013.

Jak już wcześniej wspomniano, w ostatnich latach wydatki budżetowe miasta Siedlce oscylowały wokół kwoty 350-400 mln zł i przekraczały dochody budżetowe. Potwier-

dzeniem tego faktu są informacje płynące z analizy ryciny 50, na której wyraźnie zaznacza się **okres wzmożonej aktywności inwestycyjnej miasta, obejmujący głównie lata 2010-2012**. Wydatki inwestycyjne miasta w 2010 r. sięgały nawet kwoty blisko 100 mln zł. Wpływ na tę sytuację miało szereg projektów infrastrukturalnych, opisanych we wcześniejszych rozdziałach. Tak duża skala inwestycji istotnie wpłynęła na podniesienie poziomu życia mieszkańców, jednak spowodowała również określone konsekwencje finansowe dla miasta, związane z obsługą zadłużenia i pewnym ograniczeniem przyszłych możliwości inwestycyjnych.

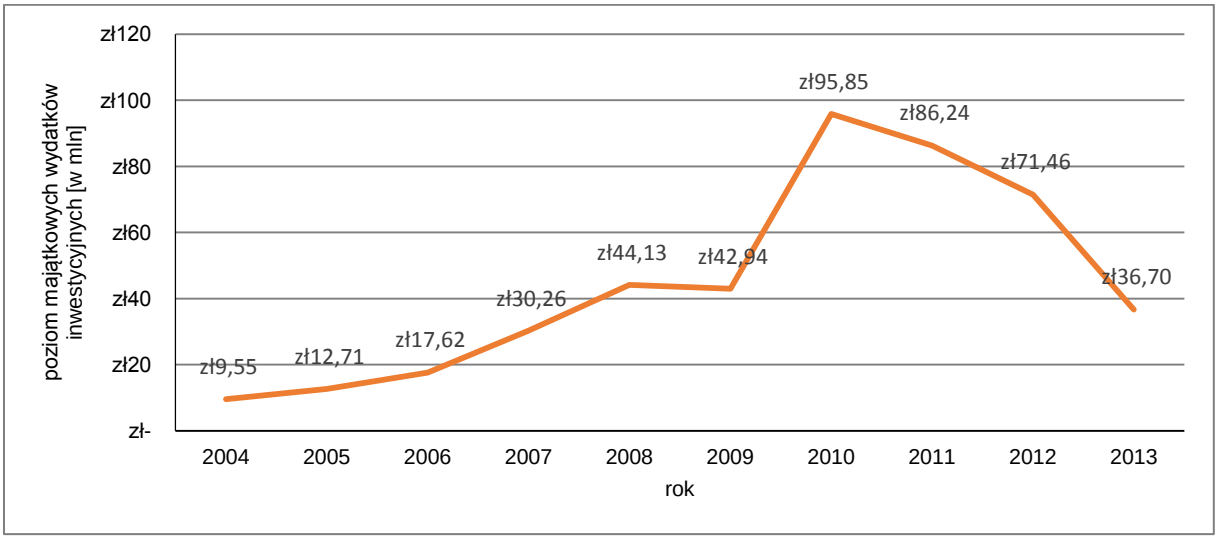

Rycina 50. Dynamika wydatków inwestycyjnych miasta Siedlce w latach 2004-2013.

7. Analiza SWOT jako synteza ustaleń diagnostycznych

Najczęstszym narzędziem stosowanym w celu syntezy diagnozy wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego jest analiza SWOT. Polega ona na podsumowaniu diagnozy poprzez określenie mocnych stron (*Strengths*), słabych stron (*Weaknesses*), szans (*Opportunities*) i zagrożeń (*Threats*) mogących wpłynąć na sytuację rozwojową obszaru. Różnice pomiędzy tymi czterema elementami są często przedmiotem dyskusji i powodem wielu nieporozumień metodycznych. Nie budzi wątpliwości, że mocne strony oraz szanse to pewne pozytywne czynniki, natomiast słabe strony i zagrożenia – negatywne. Problem pojawia się jednak przy definiowaniu różnic między mocnymi stronami i szansami oraz między słabymi stronami i zagrożeniami. W tym celu można zastosować trzy rozróżnienia. Pierwsze z nich (najczęściej stosowane) odróżnia mocne i słabe

strony od szans i zagrożeń z uwzględnieniem miejsca ich powstania – tym sposobem można wyodrębnić te czynniki, które identyfikujemy w obrębie danej jednostki (czynniki wewnętrzne) oraz te, które identyfikujemy w jej otoczeniu (czynniki zewnętrzne). Drugie z nich (nazywane analizą instytucjonalną) definiuje szanse i zagrożenia jako czynniki, na które analizowany obiekt nie ma bezpośredniego wpływu, natomiast mocne i słabe strony leżą w obszarze jego oddziaływania. Trzecim sposobem jest analiza dynamiczna, w świetle której czynnikiem różnicującym silne strony i szanse oraz słabe strony i zagrożenia jest czas ich występowania, tj. szanse i zagrożenia dotyczą przyszłości, natomiast mocne i słabe strony – teraźniejszości. Wybór jednego z tych trzech sposobów rozróżniania czynników rozwoju danego obszaru jest koniecznością i należy dokonać go na początku tworzenia macierzy SWOT. Najważniejszym jest jednak, by zespół opracowujący strategię trzymał się od początku do końca przyjętego rozróżnienia i definicji poszczególnych elementów SWOT.

W celu przeprowadzania analizy SWOT miasta Siedlce przyjmuje się następujące ustalenia definicyjne:

1. Mocne strony – wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę (sytuacja wewnętrzna gminy);
2. Słabe strony – wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę (sytuacja wewnętrzna gminy);
3. Szanse – wszystko to, co stwarza szansę korzystnej zmiany (okoliczności zewnętrzne);
4. Zagrożenia – wszystko to co stwarza niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej (okoliczności zewnętrzne).

Analiza SWOT stanowi syntezę szczegółowych ustaleń diagnostycznych. Katalog mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń dla miasta Siedlce został ustalony w oparciu o przeprowadzone badania diagnostyczne, które uzupełniono lokalną wiedzą ekspercką. Integracja dwóch środowiska ekspertów zewnętrznych i lokalnych miała miejsce podczas dwóch warsztatów diagnostycznych, które odbyły się w Urzędzie Miasta w Siedlcach 15 czerwca 2015 r. W ten sposób ustalono katalog czynników rozwojowych miasta, wśród których wyróżniono 13 mocnych stron, 9 słabych stron, 7 szans oraz 7 zagrożeń. Do **mocnych stron miasta Siedlce** można zaliczyć:

1. Dobre położenie miasta w układach sieci drogowej, kolejowej oraz osadniczej,
2. Dobrze funkcjonującą politykę wsparcia sektora gospodarczego (m.in. osobna funkcja pełnomocnika ds. obsługi inwestorów, Siedlecka Rada Biznesu),
3. Atrakcyjne tereny inwestycyjne (przede wszystkim Tarnobrzeska SSE),
4. Potencjał funkcjonujących podmiotów gospodarczych,
5. Potencjał urządzonych terenów przyrodniczych podnoszący jakość życia i atrakcyjność osiedleńczą miasta,
6. Względnie korzystne tendencje demograficzne (dodatni przyrost naturalni i wzrost liczby ludności),
7. Wysokiej jakości obiekty kulturalne i sportowe stwarzające dobre warunki do spędzania czasu wolnego,
8. Dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunalną (wodociągową, kanalizacji sanitarnej, gazową),
9. Ośrodek akademicki – jedno z najmniejszych miast posiadające swój Uniwersytet,
10. Dobrze rozwinięte podstawowe i specjalistyczne usługi społeczne (m.in. ochrona zdrowia, edukacja, kultura),
11. Względnie dobre wyniki na lokalnym rynku pracy (liczba miejsc pracy, stopa bezrobocia),

Słabe strony miasta Siedlce stanowią zbiór 9 barier rozwojowych, którymi są:

1. Niekorzystne tendencje związane ze strukturą wieku populacji (starzenie się społeczeństwa),
2. Koncentracja zjawisk kryzysowych w Śródmieściu, czyli kluczowej dzielnicy miasta,
3. Stosunkowo trudna sytuacja finansowa miasta,
4. Brak wyraźnie widocznego centrum w strukturze przestrzennej miasta,
5. Relatywnie duży odsetek osób z problemami społecznymi (korzystający z pomocy społecznej oraz bezrobotni bez prawa do zasiłku),
6. Problemy wewnątrzmiejskiego systemu transportowego wynikające m. in. z istnienia bariery przestrzennej (torów kolejowych) przecinającej miasto na dwie części,

7. Braki w niektórych systemach infrastruktury sieciowej (odcinki infrastruktury kanalizacji sanitarnej i deszczowej, infrastruktura teleinformatyczna, drogi samochodowe i rowerowe),
8. Niezadowalający stan techniczny niektórych nieruchomości,
9. Ograniczone możliwości rozwoju przestrzennego miasta.

W ramach analizy otoczenia strategicznego miasta Siedlce zidentyfikowany 7 najważniejszych **szans** rozwojowych, tj.:

1. Możliwość pozyskania znacznej puli środków zewnętrznych,
2. Umieszczenie Siedlec w obszarze strategicznej interwencji nowej strategii rozwoju województwa mazowieckiego,
3. Powstawanie i rozwój nowych form współpracy samorządowej i międzysektorowej,
4. Brak dużej konkurencji miast subregionalnych położonych w pobliżu Siedlec,
5. Regionalne Inwestycje Terytorialne oraz miejski obszar funkcjonalny Siedlec,
6. Przedłużenie funkcjonowania stref ekonomicznych w Polsce do 2026 r.,
7. Dokończenie budowy autostrady A2.

Ostatnim elementem identyfikacji czynników rozwojowych było przeanalizowanie głównych **zagrożeń** rozwojowych dla Siedlec. Stanowią je:

1. Coraz większe obciążenia zadaniowe samorządu lokalnego bez zagwarantowania środków finansowych na ich realizację,
2. Trudna ogólnopolska sytuacja finansów publicznych,
3. Narastające efekty „wymywania" kapitału ludzkiego ze strony Warszawy,
4. Nasilanie się ogólnopolskich, niekorzystnych procesów zmniejszania liczby uczniów i studentów,
5. Niekorzystny przebieg procesów rozwojowych (spowolnienie gospodarcze),
6. Niepewność sytuacji za wschodnią granicą kraju (konsekwencje gospodarcze, społeczne i polityczne),
7. Słabość instytucjonalna państwa (nieścisłe przepisy, brak potrzebnych dla samorządów rozwiązań prawnych).

Każdy z elementów macierzy SWOT podlegał procesowi rangowania. Proces ten odbył się w ramach warsztatu diagnostycznego, podczas którego uczestnicy nadawali znaczenie poszczególnym czynnikom. Zadanie to polegało na rozdzieleniu 100

punktów na każdą z czterech macierzy, zawierających: (1) mocne strony, (2) słabe strony, (3) szanse i (4) zagrożenia – liczba punktów przypisana określonemu czynnikowi ma oznaczać jego wagę dla przyszłego rozwoju miasta. Ponadto, po podliczeniu wag nadanych przez przedstawicieli środowiska lokalnego, uzupełniono je o ocenę zespołu ekspertów zewnętrznych. Uśrednione wyniki oceny czynników wewnętrznych przedstawiono w tabeli 12. Za **najważniejszą mocną stronę Siedlec uznano czynnik położenia miasta w układach sieci drogowej, kolejowej oraz osadniczej** (silny ośrodek subregionalny) (średnia ocena: 12,0), a **największą barierę rozwojową – stosunkowo trudną sytuację finansową miasta** (średnia ocena: 20,0). Poza tymi dwoma czynnikami, za stosunkowo ważne mocne strony zostały uznane głównie sprawy związane z lokalną gospodarką (tereny inwestycyjne, sprawy infrastrukturalne) oraz poziomem i jakością życia (dobrze rozwinięte podstawowe i specjalistyczne usługi społeczne). Natomiast w zbiorze słabych stron podkreślono relatywnie istotne znaczenie kwestii przestrzennych, infrastrukturalnych (w tym problemy wewnątrzmiejskiego systemu transportowego) oraz demograficznych (niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności).

Tabela 12. Ranking mocnych i słabych stron miasta Siedlce.

Czynniki wewnętrzne			
Mocne strony	**Punkty**	**Słabe strony**	**Punkty**
Dobre położenie miasta w układach sieci drogowej, kolejowej oraz osadniczej (silny ośrodek subregionalny)	12,0	Stosunkowo trudna sytuacja finansowa miasta	20,0
Atrakcyjne tereny inwestycyjne (przede wszystkim Tarnobrzeska SSE)	10,0	Ograniczone możliwości rozwoju przestrzennego miasta	12,0
Dobrze rozwinięte podstawowe i specjalistyczne usługi społeczne (m.in. ochrona zdrowia, edukacja, kultura)	9,5	Problemy wewnątrzmiejskiego systemu transportowego wynikające m. in. z istnienia bariery przestrzennej (torów kolejowych) przecinającej miasto na dwie części	12,0
Wysokiej jakości obiekty oraz bogata oferta kulturalna i sportowa stwarzająca dobre warunki do spędzania czasu wolnego	9,3	Braki w niektórych systemach infrastruktury sieciowej (odcinki infrastruktury kanalizacji sanitarnej i deszczowej, infrastruktura teleinformatyczna, drogi samochodowe i rowerowe)	12,0
Dobrze rozwinięta infrastruktura komunalna (wodociągowa, kanalizacji sanitarnej, gazowa)	9,0	Niekorzystne tendencje związane ze strukturą wieku populacji (starzenie się społeczeństwa)	11,0
Względnie korzystne tendencje demograficzne (dodatni przyrost naturalni i wzrost liczby ludności)	9,0	Niezadowalający stan techniczny niektórych nieruchomości, w tym cennych historycznie	10,0
Ośrodek akademicki – jedno z najmniejszych miast posiadające swój Uniwersytet i uczelnie prywatne	8,5	Duża polaryzacja społeczna w strukturze miasta (koncentracja zjawisk kryzysowych w niektórych obszarach)	10,0
Rozwijające się budownictwo mieszkaniowe (komunalne i niekomunalne)	7,9	Relatywnie duży odsetek osób z problemami społecznymi (korzystający z pomocy społecznej oraz bezrobotni bez prawa do	9,0

		zasiłku)	
Potencjał funkcjonujących podmiotów gospodarczych	7,0	Brak wyraźnie widocznego centrum w strukturze przestrzennej miasta	4,0
Potencjał urządzonych terenów przyrodniczych podnoszący jakość życia i atrakcyjność osiedleńczą miasta	6,0		
Względnie dobre wyniki na lokalnym rynku pracy (liczba miejsc pracy, stopa bezrobocia)	4,0		
Dobrze funkcjonująca polityka wsparcia sektora gospodarczego (m.in. osobna funkcja pełnomocnika ds. obsługi inwestorów, Siedlecka Rada Biznesu)	3,9		
Działalność organizacji pozarządowych	3,9		

W tabeli 13 przedstawiono ranking szans i zagrożeń będący wynikiem uśrednionych ocen jednostkowych nadanych przez uczestników warsztatów. Za najważniejsze szanse zostały uznane dwie kluczowe kwestie: (1) dokończenie budowy autostrady A2 (20 punktów) oraz (2) możliwości pozyskania znacznej puli środków zewnętrznych (20 punktów). Z drugiej strony za kluczowe zagrożenie dla Siedlec uznano przede wszystkim coraz większe obciążenia zadaniowe samorządu lokalnego bez zagwarantowania środków finansowych na ich realizację (20 punktów) oraz brak rozwiązań prawno-instytucjonalnych dla zarządzania miejskimi obszarami funkcjonalnymi w sferze usług i infrastruktury międzygminnej (20 punktów). Nieco mniejsze znaczenie nadano takim kwestiom jak Regionalne Inwestycje Terytorialne oraz miejski obszar funkcjonalny Siedlec (mocna strona ze średnią oceną 16 punktów) oraz trudna ogólnopolska sytuacja finansów publicznych (słaba strona ze średnią oceną na poziomie 16 punktów).

Tabela 13. Ranking szans i zagrożeń dla miasta Siedlce.

Czynniki zewnętrzne			
Szanse	**Punkty**	**Zagrożenia**	**Punkty**
Dokończenie budowy autostrady A2 w układzie wschód-zachód	20,0	Coraz większe obciążenia zadaniowe samorządu lokalnego (edukacja, pomoc społeczna, odpady i in.) bez zagwarantowania środków finansowych na ich realizację	20,0
Możliwość pozyskania znacznej puli środków zewnętrznych, głównie z funduszy UE	20,0	Brak rozwiązań prawno-instytucjonalnych dla zarządzania miejskimi obszarami funkcjonalnymi w sferze usług i infrastruktury międzygminnej	20,0
Regionalne Inwestycje Terytorialne oraz miejski obszar funkcjonalny Siedlec	16,0	Trudna ogólnopolska sytuacja finansów publicznych	16,0
Umieszczenie Siedlec w obszarze strategicznej interwencji nowej strategii rozwoju województwa mazowieckiego	13,0	Narastające efekty „wymywania" kapitału ludzkiego ze strony Warszawy	14,0
Przedłużenie funkcjonowania stref ekonomicznych w Polsce do 2026 r.	12,0	Niekorzystny przebieg procesów rozwojowych (spowolnienie gospodarcze)	11,5

Brak dużej konkurencji miast subregionalnych położonych w pobliżu Siedlec	10,0	Niepewność sytuacji za wschodnią granicą kraju (konsekwencje gospodarcze, społeczne i polityczne)	10,8
Powstawanie i rozwój nowych form współpracy samorządowej i międzysektorowej	9,0	Nasilanie się ogólnopolskich, niekorzystnych procesów zmniejszania liczby uczniów i studentów	7,7

8. Zjawiska kryzysowe w mieście – podsumowanie analizy

W analizie diagnostycznej uwzględniono również pewne problemy społeczne obserwowane z punktu widzenia wewnętrznej struktury miasta. W tym celu przeprowadzono badanie oparte na zastosowaniu wskaźnika syntetycznego. Procedura jego wyliczenia rozpoczęła się od procesu standaryzacji. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla miasta i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które obszary odznaczają się wskaźnikiem degradacji wyższym od średniej dla miasta. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują obszary o najlepszej sytuacji społeczno-gospodarczej, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla miasta odznaczają się mniejszym natężeniem.

Na bazie wystandaryzowanych wskaźników został utworzony indeks zbiorczy (wskaźnik sumaryczny lub inaczej syntetyczny), który został przedstawiony w dwukolorowej skali degradacji (liczba stopni jest automatyczna w zależności od rozkładu wskaźnika). Najbardziej intensywny kolor czerwony oznacza sytuację najgorszą, a najbardziej intensywny zielony oznacza sytuację najlepszą. Wskaźniki wystandaryzowane zawierają się w przedziale od zera w dół lub od zera w górę. Im wyższa wartość wskaźnika, tym problem jest poważniejszy, najlepsza sytuacja charakteryzuje obszary o najniższych wskaźnikach, czyli osiągających najwyższe wartości ujemne.

Tabela 1. Wskaźniki wystandaryzowane względem średniej dla miasta Siedlce.

osiedle/ dzielnica	Liczba osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej na 1 tys. ludności	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	Liczba przestępstw na 1 tys. ludności	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	liczba mieszkańców przypadająca na 1 lokal komunalny	liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. ludności	poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycz-	wielkość podatku dochodowego od osób prawnych na 1 podmiot gospodarczy	suma

								nych na 1 mieszkańca		
Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa	-0,28	0,18	-0,13	1,94	0,67	-0,14	0,11	0,26	-0,79	1,82
Floriańska	0,85	1,49	-0,13	0,53	0,17	-0,58	0,07	-0,11	0,36	2,65
Młynarska	0,02	-0,34	0,08	1,14	1,33	-0,80	0,17	0,60	0,27	2,45
Nad Zalewem	-1,17	-1,76	-0,19	-1,08	0,58		0,29	-1,40	0,41	-4,33
Nowe Siedlce	-0,57	-0,45	-0,19	1,18	0,64	-0,38	0,01	-1,34	0,41	-0,69
Orlicz-Dreszera	-0,44	-0,68	-0,51	1,01	0,03		0,38	0,52	0,42	0,74
Panorama	0,98	1,10	-0,08	-1,64	-1,92	0,15	0,50	-0,28	0,39	-0,81
Park, Stadion, OSiR	0,86	-0,67	0,45	0,05	-1,05		0,28	1,49	0,43	1,83
Piaski Staro-wiejskie	0,06	0,42	-0,54	-0,04	0,09	2,17	0,11	-0,85	0,43	1,85
Piaski Zamiejskie	0,28	1,76	-0,19	0,45	-0,40		0,04	1,70		3,64
Piaskowa i Żytnia	-0,46	0,35	0,29	-0,65	-0,86	2,70	0,35	-0,99	-1,22	-0,49
południowa dzielnica przemysłowa	2,93	0,28	4,59	0,67	1,47	-0,95	-4,80	1,40	-4,22	1,38
Reymonta	1,93	1,96	-0,07	-0,13	-0,63	-0,41	0,28	0,09	0,28	3,30
Roskosz	-0,85	-0,72	-0,59	-1,30	0,26		0,30	0,56	0,43	-1,91
Sekuła	-0,21	-0,12	-0,34	-0,40	-0,75	-0,66	0,11	-1,22	0,40	-3,20
Skarpa	-1,28	-1,75	-0,13	-1,91	-2,75		0,38	-0,39	0,37	-7,47
Sulimów	-0,84	-0,56	-0,44	-0,80	-1,00		0,53	0,78	0,40	-1,93
Śródmieście	1,60	2,04	0,93	1,45	0,69	-0,44	-0,55	1,15	0,11	6,99
Taradajki	-0,69	-0,96	-0,87	-0,83	0,37	1,09	0,32	-0,06		-1,64
Topolowe	0,16	-0,37	-0,34	-0,89	-0,06	-0,55	0,14	-1,53	0,42	-3,00
Tysiąclecia	-0,56	-0,21	-0,17	1,54	1,15	-0,39	0,20	0,65	-0,68	1,53
Warszawska północ	-0,34	-0,36	-0,45	0,16	0,14	-0,39	0,06	-2,06	0,24	-2,98
Warszawska	-0,92	0,12	-0,34	-0,08	1,21		0,22	0,33	0,32	0,87

południe										
Wyszyńskiego	-0,49	-0,76	-0,28	0,01	1,00	0,15	0,33	0,80	0,40	1,15
Żwirowa-Południowa	-0,56	-0,02	-0,36	-0,36	-0,37	-0,58	0,15	-0,07	0,41	-1,75

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując przeprowadzoną analizę wskaźnikową, **największa koncentracja niekorzystnych problemów społeczno-gospodarczych występuje w obszarze Śródmieścia**, które zamieszkuje 10% ogółu ludności miasta (zob. także rycina na kolejnej stronie). Co dziesiąta osoba z tego obszaru w wieku produkcyjnym jest zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy, co warunkuje także dużą liczbę osób korzystających z pomocy społecznej. Trudna sytuacja materialna powoduje, że co dziesiąta osoba mieszka w mieszkaniach komunalnych. Śródmieście charakteryzuje niekorzystna struktura wieku mieszkańców i wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego. W obszarze tym w 2014 roku stwierdzono ponad dwieście przestępstw, z których połowa to kradzieże.

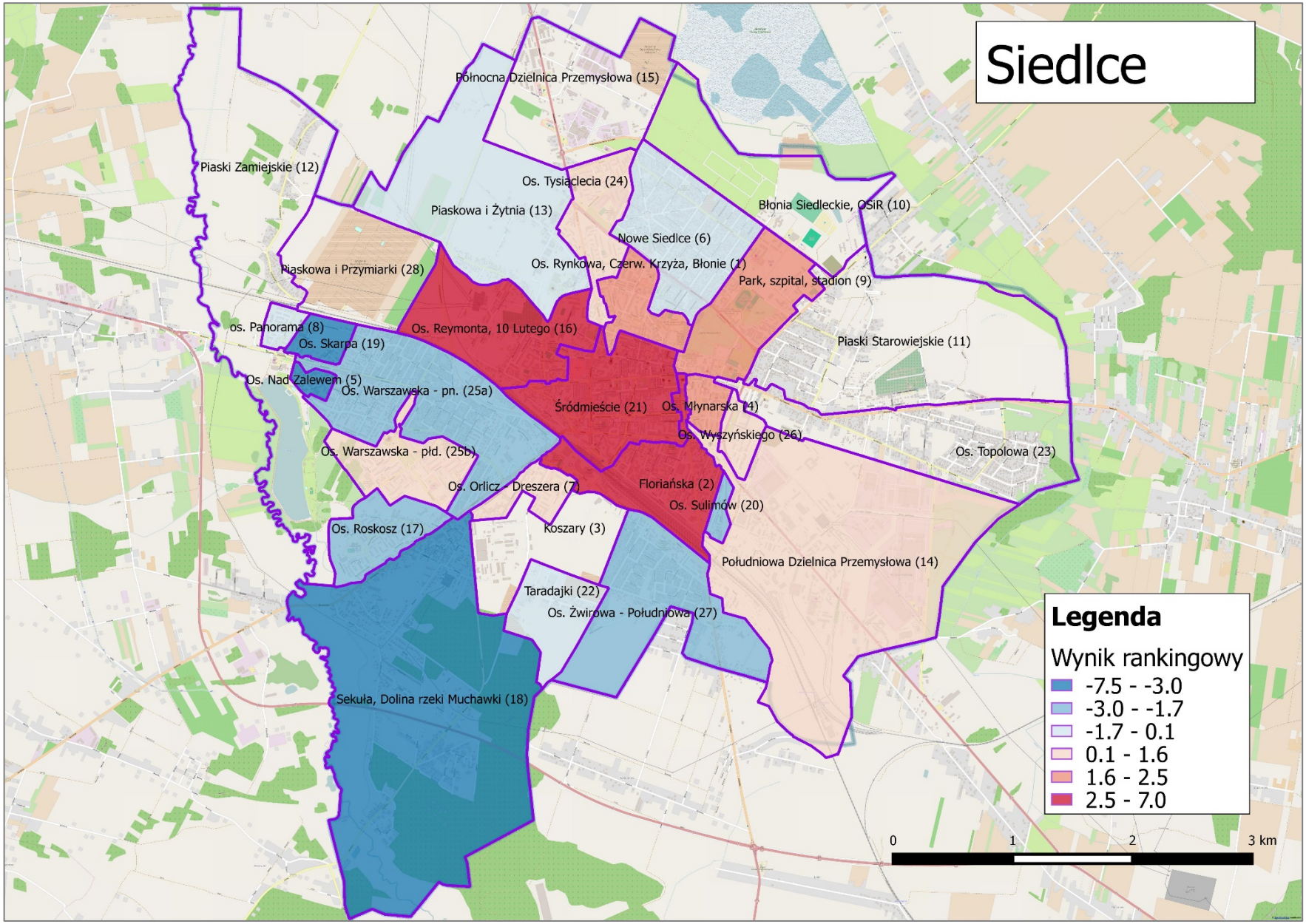
Siedlce
Północna Dzielnica Przemysłowa (15)
Piaski Zamiejskie (12)
Os. Tysiaclecia (24)
Piaskowa i Żytnia (13)
Błonia Siedleckie, OSiR (10)
Nowe Siedlce (6)
Os. Rynkowa, Czerw. Krzyża, Błonie (1)
Piaskowa i Przymiarki (28)
Park, szpital, stadion (9)
os. Panorama (8)
Os. Reymonta, 10 Lutego (16)
Os. Skarpa (19)
Piaski Starowiejskie (11)
Os. Nad Zalewem (5)
Os. Warszawska - pn. (25a)
Śródmieście (21)
Os. Młynarska (4)
Os. Wyszyńskiego (26)
Os. Warszawska - płd. (25b)
Os. Topolowa (23)
Os. Orlicz - Dreszera (7)
Floriańska (2)
Os. Sulimów (20)
Os. Roskosz (17)
Koszary (3)
Południowa Dzielnica Przemysłowa (14)
Taradajki (22)
Os. Żwirowa - Południowa (27)
Sekuła, Dolina rzeki Muchawki (18)
Legenda
Wynik rankingowy
-7.5 - -3.0
-3.0 - -1.7
-1.7 - 0.1
0.1 - 1.6
1.6 - 2.5
2.5 - 7.0
0
1
2
3 km

Trudna sytuacja występuje także na osiedlach Tysiąclecia, Błonie, Czerwonego Krzyża i Rynkowa. Wymienione osiedla, wybudowane w latach siedemdziesiątych charakteryzuje niekorzystna struktura wiekowa mieszkańców i wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego. Są to obszary o wysokiej gęstości zaludnienia.

Należy w tym miejscu wspomnieć również o **północnej dzielnicy przemysłowej**. Na początku 2011 roku nastąpiło zasiedlanie nowych mieszkań socjalnych w budynkach przy ul. Karowej, gdzie zamieszkały osoby uprawnione do wynajmu lokalu na podstawie wyroku sądu. Zespół mieszkalny przy ul. Karowej obejmuje cztery budynki parterowe bez podpiwniczenia. W sumie w 28 lokalach komunalnych na terenie północnej dzielnicy przemysłowej mieszka 67 osób. Są to głównie osoby o niskich dochodach, bezrobotne i korzystające z pomocy społecznej.

9. Zewnętrzne polityki publiczne warunkujące przyszłe procesy rozwojowe

9.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030

Jednym z kluczowych, krajowych dokumentów strategicznych (zob. ryc. 51) jest Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Została ona przyjęta *Uchwałą Nr 16 Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności* i od tego czasu stanowi długofalowy plan podejmowanych działań na rzecz rozwoju Polski. Jest to, zgodnie z art. 9 pkt 1) *Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, dokument określający główne cele, wyzwania i kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmujący okres co najmniej 15 lat.

Rycina 51. Układ najważniejszych krajowych dokumentów strategicznych i programowych. Źródło: Strategia Rozwoju Kraju 2020.

Głównym celem Strategii Polska 2030 jest poprawa jakości życia Polaków mierzona zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce. Osiąganie tego strategicznego celu kluczowego uwarunkowano podjęciem działań w trzech obszarach zadaniowych:

1. Konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji),
2. Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji),
3. Efektywności i sprawności państwa.

Znaczenie obszaru **konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (modernizacji)** jest bezpośrednio związane z tworzeniem nowych przewag konkurencyjnych, opartych o wiedzę, kapitał intelektualny, możliwość impetu cyfrowego w rozwoju. Do obszaru konkurencyjności i innowacyjności gospodarki przyporządkowano następujące cele i kierunki interwencji: (1) Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna, (2) Polska cyfrowa, (3) Kapitał ludzki oraz (4) Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.

Według autorów Strategii Polska 2030, dla **równoważenia potencjału rozwojowego regionów (dyfuzji)** ważne są zróżnicowane kierunki interwencji, ze szczególnym wskazaniem celu, jakim jest wyrównywanie szans w ramach polityki spójności, w tym także spójności społecznej, poprzez poprawę poziomu cywilizacyjnego życia co-

dziennego. Wiąże się to z łatwą dostępnością usług i zasobów publicznych z każdego miejsca w kraju. Do obszaru równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski przyporządkowano następujące cele i kierunki interwencji: (1) Rozwój regionalny oraz (2) Transport.

W Strategii Polska 2030 podkreślono, że potencjał konkurencyjności musi być wzmacniany również w obszarze **efektywności i sprawności państwa**. Jak słusznie twierdzą bowiem autorzy dokumentu, nie można wyobrazić sobie synergii w stosowaniu narzędzi innowacyjności i dyfuzji w osiąganiu celu głównego, jakim jest poprawa jakości życia, bez sprawnego państwa. A sprawne państwo to (w świetle Strategii Polska 2030) państwo: przejrzyste, przyjazne, pomocnicze i partycypacyjne. Istotnym elementem działań na rzecz poprawy jakości usług publicznych będzie nie tylko zmiana w zakresie regulacji, ale również praktyki działania. Do obszaru efektywności i sprawności państwa przyporządkowano następujące cele i kierunki interwencji: (1) Kapitał społeczny oraz (2) Sprawne państwo.

9.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020 oraz strategie zintegrowane

Dokumentem o krótszym horyzoncie czasowym niż Polska 2030 jest tzw. średniookresowa strategia rozwoju kraju. W systemie strategicznego zarządzania rozwojem kraju jest ona traktowana jako dokument określający podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym, obejmujący okres 4–10 lat, realizowany przez strategie rozwoju oraz przy pomocy programów, z uwzględnieniem okresu programowania Unii Europejskiej (art. 9 pkt 2) *Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*). Została ona przyjęta *Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020*.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Pomyślność realizacji wszystkich założonych w tej Strategii celów będzie uzależniona od wielu czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które mogą wpływać na dostępność środków finansowych na jej realizację. Strategia średniookresowa, zdaniem jej autorów, wskazuje działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, swoistych „wąskich gardeł", w tym słabości polskiej gospodarki ujawnionych przez kryzys gospodarczy, jednocześnie koncentrując się na potencjałach społeczno-

gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione będą stymulowały rozwój.

Rozwój kraju, w świetle przyjętej w Strategii 2020 **wizji** państwa powinien dążyć do osiągnięcia w możliwie pełnym stopniu następujących trzech założeń: (1) aktywnego społeczeństwa, (2) konkurencyjnej gospodarki i (3) sprawnego państwa. Nie trudno jest zauważyć zbieżność tych treści z wskazywanymi wcześniej ustaleniami Strategii Polska 2030. Również **główny cel strategiczny** Strategii 2020, który traktuje się jako „wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności", stanowi potwierdzenie kierunków wytyczonych w dokumencie długookresowym.

Osiągnięcie głównego celu strategicznego Strategii 2020 będzie możliwe poprzez realizację działań w ramach trzech **obszarów strategicznych**: (1) Sprawne i efektywne państwo (obszar zbieżny z 3 obszarem w Strategii Polska 2030), (2) Konkurencyjna gospodarka (obszar zbieżny z 1 obszarem w Strategii Polska 2030) oraz (3) Spójność społeczna i terytorialna (obszar zbieżny z 2 obszarem w Strategii Polska 2030). W każdym z tych trzech obszarów dość szczegółowo nakreślono najważniejsze cele rozwojowe.

Dla osiągnięcia założeń pierwszego obszaru strategicznego, czyli **Sprawnego i efektywnego państwa,** wyznaczono następujące cele:

I. *Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem* (priorytetowe kierunki interwencji: uporządkowanie kompetencji umożliwiające realizację działań rozwojowych, zwiększenie efektywności instytucji publicznych, wprowadzenie jednolitych zasad e-gov w administracji, poprawa jakości prawa, zapewnienie ładu przestrzennego),
II. *Zapewnienie środków na działania rozwojowe* (priorytetowe kierunki interwencji: modernizacja struktury wydatków publicznych, poprawa efektywności środków publicznych, zwiększenie wykorzystania środków pozabudżetowych,),
III. *Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela* (priorytetowe kierunki interwencji: poprawa skuteczności wymiaru sprawiedliwości, rozwój kapitału społecznego, zwięk-

szenie bezpieczeństwa obywatela, utrwalenie bezpieczeństwa narodowego,),

Dla osiągnięcia założeń drugiego obszaru strategicznego, czyli **konkurencyjnej gospodarki** wyznaczono następujące cele:

I. *Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej* (priorytetowe kierunki interwencji: uzdrowienie finansów publicznych, zwiększenie stopy oszczędności i inwestycji, integracja ze strefą euro, rozwój eksportu towarów i usług),
II. *Wzrost wydajności gospodarki* (priorytetowe kierunki interwencji: zwiększenie produktywności gospodarki, wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie, zwiększenie konkurencyjności i modernizacja sektora rolno-spożywczego, poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej),
III. *Zwiększenie innowacyjności gospodarki* (priorytetowe kierunki interwencji: wzrost popytu na wyniki badań naukowych, podwyższenie stopnia komercjalizacji badań, zapewnienie kadr dla B+R, zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych),
IV. *Rozwój kapitału ludzkiego* (priorytetowe kierunki interwencji: zwiększanie aktywności zawodowej, poprawa jakości kapitału ludzkiego, zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej),
V. *Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych* (priorytetowe kierunki interwencji: zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu, upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych, zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych),
VI. *Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko* (priorytetowe kierunki interwencji: racjonalne gospodarowanie zasobami, poprawa efektywności energetycznej, zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii, poprawa stanu środowiska, adaptacja do zmian klimatu),
VII. *Zwiększenie efektywności transportu* (priorytetowe kierunki interwencji: zwiększenie efektywności zarządzania w sektorze transportowym, modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych, udrożnienie obszarów miejskich).

Dla osiągnięcia założeń trzeciego obszaru strategicznego, czyli **spójność społeczna i terytorialna** wyznaczono następujące cele:

I. *Integracja społeczna* (priorytetowe kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych),
II. *Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych* (priorytetowe kierunki interwencji: podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych, zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych),
III. *Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych* (priorytetowe kierunki interwencji: tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i finansowych dla realizacji działań rozwojowych w regionach, wzmacnianie ośrodków wojewódzkich, tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich, zwiększenie spójności terytorialnej).

Osiągnięcie celów Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 oraz Strategii Rozwoju Kraju 2020 ma zapewnić realizacja działań zaplanowanych w ramach dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, którymi są:

1. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki,
2. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
3. Strategia Rozwoju Transportu,
4. Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko,
5. Sprawne Państwo,
6. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego,
7. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,
8. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP,
9. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa.

Dokumenty wymieniony w tym i poprzednim rozdziale stanowią podstawę prowadzenia strategicznej polityki rozwojowej na szczeblu kraju. Jest to 11 kluczowych opracować, których cele, działania i kierunki są w wielu miejscach do siebie zbliżone i

wzajemnie ze sobą powiązane. Dalsza ich konkretyzacja i dostosowanie do specyfiki określonych obszarów następuje na szczeblu regionalnym.

9.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) została przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r. Jest ona najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Przedstawiono w nim wizję zagospodarowania przestrzennego kraju do 2030 roku, określono cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wskazano zasady, według których działalność człowieka powinna być realizowana w przestrzeni. Koncepcja jest też częścią nowego systemu zarządzania rozwojem Polski. Oznacza to, że KPZK 2030 wraz z długo- i średniookresową Strategią Rozwoju Kraju oraz z dziewięcioma strategiami zintegrowanymi prezentują spójną wizję rozwoju Polski.

W KPZK 2030 określono sześć najważniejszych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, tj.:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

W świetle ustaleń i delimitacji przedstawionych w KPZK 2030, **Siedlce należy traktować jako jeden z ośrodków subregionalnych** wg typologii miejskich obszarów

funkcjonalnych. Obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych tworzone są na ogół wokół ośrodków liczących między 50, a 100 tysięcy mieszkańców. Jak zapisano w KPZK, są to tereny pełniące ważną rolę jako ośrodki koncentrujące funkcje gospodarcze i społeczne oraz będące miejscem dostarczania, w uzupełnieniu oferty miast wojewódzkich i regionalnych, usług publicznych istotnych z perspektywy ich mieszkańców, a również mieszkańców otaczających je obszarów wiejskich. Część ośrodków miejskich ze względu na wykształconą specjalizację związaną z produkcją przemysłową lub rozwinięte inne funkcje, np. turystyczne, jest narażona na wahania koniunkturalne, stąd konieczność identyfikowania ich problemów przez właściwe samorządy wojewódzkie.

9.4. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku

Podstawowym dokumentem strategicznym w skali regionalnej mającym wpływ na działania miasta Siedlce jest Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku „Innowacyjne Mazowsze", przyjęta Uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. Jak twierdzą autorzy dokumentu, stanowi on odpowiedź na wyzwania, którym musi sprostać województwo, aby podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku stanowi podstawowy i nadrzędny dokument strategiczny regionu, przesądzający o kierunkach prowadzonej przez samorząd województwa polityki województwa, a także przenoszący na poziom regionalny ustalenia dokumentów krajowych i unijnych i ustanawiający ramy do tworzenia bardziej szczegółowych dokumentów na poziomie regionu. Strategia wpisuje się w ramy czasowe przyszłej perspektywy programowania Unii Europejskiej: lata 2014-2020 oraz przenosi na poziom regionalny zapisy dokumentów przyjętych przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Komisję Europejską.

1. **PRZEMYSŁ I PRODUKCJA**. Priorytetowym strategicznym celem rozwojowym dla województwa mazowieckiego jest *„rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym"*. W ramach tego celu za-

łożono realizację pięciu kierunków działań: (1) Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji, (2) Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców, (3) Umiędzynarodowienie gospodarcze, (4) Tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych – głównie w przemyśle rolno-spożywczym oraz (5) Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych.

2. **GOSPODARKA**. Drugim, strategicznym celem rozwojowym dla województwa mazowieckiego jest *„wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii”*. W ramach tego celu założono realizację pięciu kierunków działań: (1) Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych, (2) Wspieranie rozwoju nowych technologii, w szczególności biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych, (3) Wspieranie rozwoju miast regionalnych i subregionalnych, (4) Restrukturyzacja miast w celu wzmocnienia ich funkcji społeczno-gospodarczych, (5) Zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług.
3. **PRZESTRZEŃ I TRANSPORT**. Trzecim celem strategicznym jest *„poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego”*. Osiągnięcie tego celu jest uwarunkowane realizacją czterech kierunków działań: (1) Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu, (2) Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowanie ładu przestrzennego, (3) Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców, (4) Udrożnienie systemu tranzytowego.
4. **SPOŁECZEŃSTWO**. Czwarty cel strategiczny to *„poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki”*. Do tak sformułowanego celu przyporządkowano sześć kierunków działań: (1) Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, (2) Rozwój priorytetowych dla regionu dziedzin nauki, (3) Aktywizacja rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej, (4) Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej, (5) Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna,

(6) Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

5. **ŚRODOWISKO I ENERGETYKA**. Piąty cel strategiczny dotyczy *„zapewnienia gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska”*. Przyporządkowano do niego siedem kierunków działań: (1) Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji, (2) Produkcja energii ze źródeł odnawialnych, (3) Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska, (4) Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie, (5) Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej, (6) Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym, (7) Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń.
6. **KULTURA I DZIEDZICTWO**. Ostatnim, szóstym celem strategicznym jest *„wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia”*. Sprawy kultury i dziedzictwa zawarto w pięciu kierunkach działań: (1) Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu, (2) Kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej, (3) Wspieranie rozwoju sektora kreatywnego, (4) Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej, (5) Upowszechnianie kultury i twórczości.

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku zidentyfikowano również obszary strategicznej interwencji na podstawie wskaźników przyjętych w Krajowej strategii rozwoju regionalnego, uzupełniając je wskaźnikami przyjętymi indywidualnie dla Mazowsza. Zidentyfikowano w ten sposób trzy obszary problemowe, które cechują się najniższym poziomem dostępu mieszkańców do dóbr i usług, wymagające interwencji z poziomu regionalnego lub krajowego: (1) Ostrołęcko-siedlecki obszar strategicznej interwencji, (2) Płocko-ciechanowski obszar strategicznej interwencji oraz (3) Radomski obszar strategicznej interwencji. W skład pierwszego z nich wchodzi obszar miasta Siedlce. W związku z tym, że wskaźnik PKB na 1 mieszkańca w 2010 roku na tym obszarze kształtował się na poziomie 76,1% wartości krajowej, Samorząd Województwa Mazowieckiego postuluje włączenie tej jednostki staty-

stycznej NTS 3 do interwencji z poziomu krajowego w ramach programu rozwoju dla Polski Wschodniej. Wśród działań kierowanych do OSI ostrołęcko-siedleckiego na tle strategicznych kierunków rozwoju województwa, wymienić należy m.in.

1. budowę autostrady A2 do wschodnich granic województwa,
2. odtworzenie połączenia kolejowego Siedlce – Ostrołęka – Olsztyn w celach – umożliwienia rozwoju przewozów pasażerskich i towarowych,
3. umacnianie wykształconych specjalizacji przemysłu: energetycznego, papierniczego, celulozowego, drzewnego, maszynowego, metalowego
4. rozwój Uniwersytetu Przyrodniczego-Humanistycznego w Siedlcach,
5. sprzężenie potencjału naukowego Uniwersytetu Przyrodniczego-Humanistycznego w Siedlcach z sektorem rolniczym subregionu w celu zwiększenia efektywności sektora rolniczego,
6. wspieranie grup producenckich oraz klastrów, zwłaszcza w zakresie surowców energetycznych, mleczarstwa, produkcji owoców i warzyw, pszczelarstwa.

9.5. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego jest aktem prawnym, określającym zasady organizacji przestrzennej województwa. Określa on podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Formułuje on także kierunki polityki przestrzennej, które wraz z uwarunkowaniami przestrzennymi uwzględnia się w programach rozwoju i programach operacyjnych województwa. Plan jest elementem regionalnego planowania strategicznego – jego ustalenia stanowią bowiem transpozycję na układ przestrzenny ustaleń Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. W systemie planowania przestrzennego pełni on funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym, a planowaniem miejscowym.

Jak zapisano w samym Planie, jego celem jest określenie polityki przestrzennej dla województwa mazowieckiego, polegającej na:

- rozmieszczeniu w przestrzeni inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zgodnie z kierunkami polityki przestrzennej w oparciu o cele i zasady zagospodarowania przestrzennego województwa;
- ukierunkowaniu działań dotyczących rozwoju gospodarczego, postępu cywilizacyjnego,
- kultury i ochrony środowiska, poprzez uwzględnianie uwarunkowań, szans i zagrożeń wynikających ze zróżnicowanych cech przestrzeni województwa;
- wpływaniu na zachowania przestrzenne podmiotów gospodarujących w przestrzeni, tak aby były one zgodne z ogólnymi celami rozwoju województwa.

W ramach Planu dokonano diagnozy aktualnej sytuacji województwa. Jednym z głównych ustaleń jest fakt silnego zróżnicowania wewnętrznego regionu. Z jednej strony obserwuje się wyraźnie przodującą Warszawę oraz obszar bezpośrednio sąsiadujący ze stolicą, a z drugiej strony – obszary pozametropolitalne, o niżym poziomie rozwoju. W ramach identyfikacji obszarów o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i o najniższym dostępie do dóbr i usług wyróżniono m.in. obszar siedlecki, w skład którego wchodzą powiaty: m. Siedlce, łosicki, siedlecki, sokołowski i węgrowski.